การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน ตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ปรีชา กระจ่างลิขิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
พ.ศ. 2556

People Participation in Water Management of Yupo Community, Muang District , Yala Province

Preecha Grajanglikit

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of

The Requirements for the Master of Science

Field in Environment and Development

Graduate School

Yala Rajabhat University

2013

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์ ปรีชา กระจ่างลิขิต

ชื่อปริญญา วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา สิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา

ปีการศึกษา 2555

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ ประธานกรรมการ
2. ดร.ตายูดิน อุสมาน กรรมการ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.วิชิต เรืองแป้น กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลามีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดสรรน้ำและความขัดแย้งด้านการใช้น้ำในชุมชนตำบลยุโป 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชนตำบลยุโปและ 3) เพื่อศึกษาปัญหาข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา จำนวน 301 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่นปัจจัยด้านสังคมเท่ากับ 0.811 ค่าความเชื่อมั่นปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ เท่ากับ 0.875 สถิติที่ใช้คือ การแจกแจงความถี่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การถดถอยพหุแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการจัดสรรน้ำ การรณรงค์การใช้น้ำอย่างประหยัดเพื่อสร้างพฤติกรรมและให้ความรู้แก่ประชาชนในการมีส่วนร่วม การปฏิบัติงานกิจกรรมการพัฒนาตามแผนซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.208)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.043 และปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำซึ่งราษฎรไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำจึงทำให้เกิดความขัดแย้งในการใช้แหล่งน้ำร่วมกันซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.207)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.043 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับ

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำหมู่บ้านต้นน้ำเก็บกักน้ำทำให้หมู่บ้านท้ายน้ำมีน้ำไม่พอใช้กับการมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.333)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.111

2.ปัจจัยด้านสังคมในทุกด้านมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป โดยรวมอยู่ในระดับกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีค่า R^2= 0.416 และปัจจัยต่างๆที่เป็นตัวแปรต้นด้านรายได้ต่อเดือนมีค่าสหสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโปอย่างมีนัยสำคัญสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีค่า R^2 = 0.052 ตัวแปรต้นระดับการศึกษามีค่าสหสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโปอย่างมีนัยสำคัญสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีค่า R^2 = 0.076 และตัวแปรต้นที่ดินทำกินมีค่าสหสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโปอย่างมีนัยสำคัญสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีค่า R^2 = 0.093

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจะต้องมีการรณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรรับรู้และเข้าใจการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและเล็งเห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรน้ำอย่างแท้จริงและมีการวางแผนการใช้น้ำในอนาคตอย่างยั่งยืน รวมทั้งเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการบริหารจัดการน้ำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

Abstract

Thesis title People Participation in Water Management of Yupo Community, Muang District , Yala Province

Researcher : Preecha Grajanglikit

Degree Sought : Master of Science

Major : Enviromment and Development

Academic year : 2011

Thesis Advisors

1. Associate Professor Dr. Narong Srisawat Chairperson
2. Dr. Tayudin osman Committee
2. Associate Professor Dr. Vichit Rueangpan Committee

A research on the citizens participation of water resources management in Yupo community, Muang Yala district was intended ; 1) study water allocation and conflict of water using in Yupo Subdistrict communities ; 2) study the participation of water resources management in Yupo subdistrict and 3) reach problems and recommendations of water resources management in Yupo Subdistrict communities. The samples in this study were population that's living in Yupo subdistrict community , Muang Yala district , Yala province for amount 301 households and research tool was a questionnaire with a reliability factor of social equals 0.811, a reliability confidence factor in water resource management was equal to 0.875. Used statistics was Frequency, percentage, mean and standard deviation and multiple stepwise regression.

The results showed that

1. Social factors on water allocation. The campaign of used water-saving to educate the public behavior and participation. Operational activities for development of the plan, which has positive related with participation (0.208) and statistically significant at 0.01 level for R^2 equal to 0.043. Social factors on conflict water management that people not involved in water management, there are conflicts in use of shared water resources, which has positive related with participation (0.207) and statistically significant at 0.01 level for R^2 equal to 0.043. Social factors on conflicts of water management by catchment upstream to the downstream villages have

inadequate water for the operational activities for development of the plan, which has positive related with the participatory (0.333) and statistically significant at 0.01 level, $R^2 = 0.111$

2. All social factors was correlated to the participation of water resources management in Yupo subdistrict community in high level of statistical significance at the 0.01 and R^2 equal to 0.416 and various factors as independent variables such as income per month, education and land was correlated with participation of water resources management in Yupo subdistrict community in statistically significant at 0.01 R^2 equal to 0.052, 0.01 R^2 equal to 0.076 and 0.01 R^2 equal to 0.093.

3. A Suggestion in this study were found the participation of water resources management in Yupo subdistrict community must to have public relations campaigns to people to know and understand a knowledge of water resources management. And make people to appreciate the value of it. to include developing a sustainable water use planning in the future and understand the purpose of participate entry by all phases of water resource management.

มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยความกรุณาของรองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่ให้ความช่วยเหลือเอาใจใส่ตรวจ ติดตามการทำวิทยานิพนธ์อย่างดียิ่งเพื่อให้สมบูรณ์ที่สุด รองศาสตราจารย์ ดร.วิชิต เรืองแป้น ดร.ตายูดิน อุสมาน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นที่ปรึกษาที่เสียสละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษาและช่วยเหลือตลอดทุกขั้นตอนการทำวิทยานิพนธ์ครั้ง และอาจารย์ทุกท่านที่ให้คำแนะนำการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมานมิตร วิทยอภิบาลกุล ดร.เนาวรัตน์ ตรีไพบูลย์ ดร.บุญสิทธิ์ ไชยชนะ ดร.นุมาน หะยีมะแซ และอาจารย์สมพงศ์ เพ็ชรบริสุทธิ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ทำให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพขอขอบพระคุณครูอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชา ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ บุคลากร ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของทุกหน่วยงานที่ได้อนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามเพื่อทดลองเครื่องมืออย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณนายสมหวัง จันทร์ทอง ซึ่งเป็นผู้มีพระคุณและเป็นผู้ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น

ขอขอบคุณนายสมโชติ พุทธชาติ ที่ให้ความช่วยเหลือในการแนะนำค้นคว้าเอกสารวิชาการกรมทรัพยากรน้ำเพื่อทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณนางสาวนภาพร เหมาะสนิ ที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณพ่อ แม่ ครอบครัว ที่เป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยมาตลอด ขอขอบคุณนักวิชาการที่ผู้วิจัยได้อ่านและอ้างอิงเอกสารอันมีค่าของท่าน และเพื่อนๆทุกท่านจนงานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ปรีชา กระจ่างลิขิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ฉ

กิตติกรรมประกาศ..... ซ

สารบัญ..... ฌ

สารบัญตาราง..... ฎ

สารบัญภาพ..... ฐ

บทที่ 1 บทนำ..... 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 3

ความสำคัญของการวิจัย..... 3

ขอบเขตของการวิจัย..... 4

1. ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มตัวอย่าง..... 4

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา..... 4

3. ขอบเขตด้านตัวแปร..... 4

3.1 ตัวแปรต้น..... 4

3.2 ตัวแปรตาม..... 4

นิยามศัพท์เฉพาะ..... 5

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง..... 9

1. สภาพทั่วไปของตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา..... 9

2. ประวัติความเป็นมาตำบลยุโป..... 10

3. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ..... 22

4. การบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสาน..... 26

5. การจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทย..... 27

6. สาเหตุความจำเป็นต้องมีการจัดการน้ำในประเทศไทย..... 28

7. แนวความคิดในการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในอนาคต 30

8. แนวคิดการจัดการน้ำแบบบูรณาการ..... 32

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 2 (ต่อ)

9. บทบาทกรมทรัพยากรน้ำกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม 34
10. แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรที่ยั่นยืน..... 36
11. ระบบการจัดสรรน้ำ..... 37
12. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ..... 46
13. การบริหารจัดการความขัดแย้ง 54
14. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน..... 55

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 69
1. งานวิจัยในประเทศ..... 69
2. งานวิจัยต่างประเทศ..... 81

กรอบแนวคิดการวิจัย..... 84
สมมติฐานการวิจัย..... 85

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย..... 86
ประชากรกลุ่มตัวอย่าง..... 86
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 88
1. ลักษณะเครื่องมือ..... 88
2. วิธีการสร้างเครื่องมือ..... 89

การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 89
การวิเคราะห์ข้อมูล..... 90
1. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล..... 90
2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล..... 90
2.1 สถิติที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย..... 90
2.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล..... 90

แผนปฏิบัติการวิจัย..... 94

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 93
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล..... 93
ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล..... 96
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 98

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ..... 129
สรุปผลการวิจัย…….. 131
อภิปรายผล……..... 139
ข้อเสนอแนะ..... 144
1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้……..……..…… 144
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป...……..…… 145
บรรณานุกรม……..…… 146
ภาคผนวก…… 150
ผนวก ก สถิติที่ใช้ในการวิจัย……. 151
ผนวก ข ค่า IOCในการวิจัย……..…….. 157
ผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย……. 172
ผนวก ง ค่าความเชื่อมั่น……..… 181
ผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการวิจัย……..……..... 183
ผนวก ฉ รายชื่อหน่วยงานที่ใช้ทดลองเครื่องมือ……..……..……. 189
ผนวก ช รายชื่อหน่วยงานที่ทำวิจัย……..……... 191
ผนวก ซ รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ……..…..... 193
ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์..... 195

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินปัจจุบันขององค์การบริหารส่วนตำบลยุโป……..	15
2	แสดงจำนวนประชากรตำบลยุโปจำแนกรายหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2553……	16
3	การวิเคราะห์ความหมายของการมีส่วนร่วม……	68
4	ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วม……	124
5	ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับการมีส่วนร่วม……	127

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

สารบัญภาพ

ภาพที่ หน้า

1 แสดงระบบการบริหารโดยรวม…… 47

2 แสดงหน้าที่ของการบริหารจัดการหรือกระบวนการของการบริหารจัดการ…… 48

3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน…….. 59

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ เนื่องจากเป็นปัจจัยแห่งความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เมื่อคำนึงถึงความต้องการที่เพิ่มขึ้นของภาคการใช้น้ำในด้านต่างๆ อันสืบเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรและการเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจและสังคม ในขณะที่ปริมาณทรัพยากรน้ำยังคงมีอยู่อย่างจำกัดและมีแนวโน้มจะขาดแคลนเพิ่มมากขึ้นในหลายภูมิภาค เนื่องจากปริมาณน้ำที่มีอยู่ดังกล่าวบางส่วนไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เพราะคุณภาพน้ำไม่เหมาะสมและส่ง ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อีกประการหนึ่งการพัฒนาแหล่งน้ำไม่สอดคล้องกับปริมาณความต้องการ จึงทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง ปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝนและน้ำเน่าเสีย ซึ่งปัญหาเหล่านี้นับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นทุกปี การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างทั้งที่สามารถควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ เช่น ปริมาณศักยภาพทรัพยากรน้ำ ปริมาณความต้องการใช้น้ำในด้านต่าง ๆ เพื่อสนองตอบการเพิ่มขึ้นของประชากร การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนข้อจำกัดในด้านคุณภาพน้ำ และผลกระทบอันเนื่องจากทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง ล้วนแล้วแต่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องนำมาพิจารณา เนื่องจาก น้ำคือต้นกำเนิดของสิ่งมีชีวิตทั้งมวล และเป็นพลังขับเคลื่อนของการพัฒนาที่ไม่เคยหยุดเป็นความสมบูรณ์ของภูมินิเวศน์ การให้ความสำคัญกับน้ำ ถือเป็นความเร่งด่วนของทุกภูมินิเวศน์ทุกท้องถิ่น ทุกจังหวัด และทุกประเทศในโลกใบนี้รัฐบาลควรให้การสนับสนุนในการสร้างความเข้าใจกับหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชน และคำนึงถึงความเหมาะสม พอดีในการจัดการทั้งในสภาวะกาลปัจจุบัน ซึ่งจะต้องมองต่อไปถึงอนาคต สาเหตุสำคัญที่จะต้องมีการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การเอาใจใส่สนับสนุนอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสายแสวงหาความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเน้นที่ครัวเรือนชุมชนและเครือข่าย โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมในการแบ่งปันผลประโยชน์ ในมุมมองที่ให้ความสำคัญกับความยากจนและขาดโอกาสที่จะเข้าถึงทรัพยากรสำคัญที่เป็นปัจจัยการผลิตนี้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งมวลจะต้องมีความโปร่งใสและเชื่อถือได้ในทุกขั้นตอนความพยายามที่จะสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มขีดความสามารถให้กับชุมชน โดยแสวงหาความช่วยเหลือด้านวิชาการและอื่นๆ จากทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการกำกับดูแล การแลกเปลี่ยนวิธีคิดวิธีปฏิบัติที่สร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับสภาพของภูมินิเวศน์นั้นๆ ชี้และบอกความสำคัญ

ของน้ำ และสะท้อนออกมาในแผนชีวิตชุมชนเพื่อผลักดันให้เกิดกลยุทธ์การพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อส่งผลต่อความพยายามลดปัญหาความยากจนส่งเสริมคุณภาพชีวิต การบริหารจัดการทรัพยากรนั้น ต้องเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม การวางเป้าหมายที่จะพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ และแผนเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ ต้องแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเรื่องน้ำ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและองค์กรประชาสังคมที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนข แสวงหาหน่วยงานที่ทำการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ในเรื่องการพยากรณ์ และติดตามดูแลวัฏจักรของน้ำลดการสูญเสียในระบบส่งน้ำ และมาตรการการใช้น้ำ เพื่อตอบสนองการใช้น้ำอย่างคุ้มค่า ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการน้ำแบบยั่งยืนและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำภาคเกษตร การขยายระบบชลประทาน มีส่วนร่วมการฟื้นฟูและปรับปรุงสิ่งก่อสร้างด้านน้ำที่มีอยู่ การเก็บเกี่ยวประโยชน์จากน้ำอย่างคุ้มค่า การปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยทนทานต่อความแห้งแล้ง การแสวงหาแหล่งกักเก็บน้ำในรูปแบบที่เหมาะสม การแก้ไขป้องกันมลพิษทางน้ำ เพื่อสุขภาพอนามัย เพื่อสิ่งแวดล้อม และคุ้มครองภูมินิเวศน์ ต้องตระหนักถึงภูมิปัญญาดั้งเดิมด้านน้ำ ศึกษาผลกระทบของกิจกรรมชุมชนพื้นที่ต้นน้ำที่มีต่อวัฏจักรน้ำทั้งหมดด้วยการแสวงหาความร่วมมือแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้จากชุมชน สถาบันการศึกษา เพื่อการบริหารจัดการน้ำอย่างถูกต้องคุ่มค่าและยั่นยืน (กรมทรัพยากรน้ำ, 2552 : ค)

ตำบลยุโปตั้งอยู่ในอำเภอเมืองยะลา ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำปัตตานี ซึ่งอดีตที่ผ่านมาประชาชนใช้น้ำในการทำการเกษตรที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์เพียงพอตามฤดูกาล ปัจจุบันการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการเพิ่มจำนวนของประชากรในพื้นที่ทำให้การใช้ประ โยชน์ด้านที่ดินเพิ่มมากขึ้น การปรับเปลี่ยนลักษณะภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง ฝนตกไม่เป็นไปตามฤดูกาลประชาชนในพื้นที่ตำบลยุโปก็ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำอยู่อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำปัตตานี) พื้นที่ทำนากลายเป็นนาร้างเนื่องจากขาดแคลนน้ำในการทำนา รวมทั้งการสร้างผนังกั้นน้ำของเทศบาลนครยะลา ทำให้ปริมาณน้ำที่เคยไหลเข้าในเขตเทศบาลนครยะลา เปลี่ยนทิศทางไหลเข้าสู่ตำบลยุโปเป็นทวีคูณทำให้ตำบลยุโปกลายเป็นพื้นที่รับน้ำในช่วงน้ำหลาก อีกด้านหนึ่งการก่อสร้างถนนสายใหม่ ยะลา-ปัตตานี มีลักษณะกลายเป็นคันกั้นน้ำ การระบายน้ำช้าลง ระยะเวลาน้ำท่วมขังนานวัน ทำให้พื้นที่การเกษตรและสวนไม้ผลต่างๆได้รับความเสียหาย ฉะนั้นเพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาดังกล่าวจะต้องเร่งรณรงค์ให้ประชาชนในตำบลยุโปหันมาสนใจปัญหาและหาแนวทางแก้ไขในระยะยาวโดยให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างจริงจัง จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดทำแนวทางและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตรงกับความต้องการของประชากรในแต่ละพื้นที่ของชุมชนบ้านยุโปและให้ทุกภาค

ส่วนเข้ามามีบทบาทและร่วมมือในการพัฒนา อนุรักษ์ ปรับปรุงฟื้นฟู บำรุงรักษาแหล่งน้ำอย่างต่อเนื่องและเกิดประโยชน์สูงสุด การวิจัยนี้เป็นการมองปัญหาน้ำในภาพรวม โดยศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ระบบจัดสรรน้ำและความขัดแย้ง (conflicts) ด้านการใช้น้ำ เพื่อที่จะวิเคราะห์หานโยบายและแนวทางเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป มีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของทรัพยากรน้ำเพื่อการจัดสรรน้ำและความขัดแย้งด้านการใช้น้ำในชุมชนตำบลยุโป

2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนและระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชนตำบลยุโป

3. เพื่อศึกษาปัญหาข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการตอบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีความสำคัญ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของทรัพยากรน้ำเพื่อการจัดสรรน้ำและลดปัญหาความขัดแย้งของชุมชน ตำบลยุโป เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบต่อไป

2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชนตำบลยุโป

3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน ตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้นำหรือหัวหน้าครอบครัวในหมู่ที่ 1 – 6 ของตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา จำนวน 301 ครัวเรือน จากจำนวนประชากร 1,224 ครัวเรือน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาศักยภาพด้านปริมาณทรัพยากรน้ำและการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ ตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งหมายถึงทรัพยากรน้ำผิวดินและน้ำใต้ดินรวมทั้งการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำ การนำทรัพยากรน้ำมาใช้ในการอุปโภคบริโภค และการเกษตร การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสามารถป้องกันบรรเทาแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ในพื้นที่

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

3.1 ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ขนาดครอบครัว ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ ส่วนปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรน้ำ การประชุม การฝึกอบรม การจัดสรรน้ำและปัจจัยเกี่ยวกับความขัดแย้ง

3.2 ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ตำบลยุโป หมายถึง ตำบลที่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดยะลา ซึ่งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลยุโป ปัจจุบันยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลยุโป เมื่อปี พ.ศ 2555

การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่ประชากรในตำบลยุโปร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน นับแต่ บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสมเพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมาย

การจัดการ หมายถึง การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพต่อการใช้ทรัพยากรน้ำ และให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด ส่งมีผลดีต่อคุณภาพชีวิต ของประชากรในตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา จะต้องยึดหลักการทางอนุรักษ์วิทยาเพื่อประกอบการดำเนินงานในการจัดการ คือ การใช้ทรัพยากรน้ำจะต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล ใช้อย่างฉลาดหรือใช้ตามความจำเป็น ไม่ใช้อย่างฟุ่มเฟือยและไม่เกิดการสูญเปล่า หรือเกิดการสูญเปล่าน้อยที่สุด

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ตระหนักรู้ รับรู้มีโอกาสเข้ามาแสดงบทบาท ทัศนคติ และความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการพัฒนาร่วมคิดร่วมตัดสินใจในการแก้ปัญหาชุมชนของตนเอง เป็นการเน้นการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์และความชำนาญและมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและมีทักษะของประชาชนในการแก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการภูมิปัญญาที่เหมาะสมชัดเจนโปร่งใส ต่อเนื่อง และเป็นระบบ

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ หมายถึง แหล่งน้ำที่มีอยู่ทั้งใต้ดินในดินและผิวดิน สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับสิ่งมีชีวิตและรักษาสมดุลของระบบนิเวศน์และมีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนชุมชนในตำบลยุโปอย่างยั่งยืน แหล่งน้ำจืดบนผิวดิน ในดินและใต้ดิน เช่น แม่น้ำ คลอง หนองบึง น้ำบาดาล ฯลฯ เป็นทรัพยากรน้ำที่จะต้องได้รับการพัฒนา จัดสรรบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพเพิ่มปริมาณแหล่งน้ำต้นทุน ป้องกัน บรรเทา แก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำได้ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่างๆ

การฟื้นฟู หมายถึง การทำให้ทรัพยากรน้ำที่เสื่อมโทรมกลับคืนสู่สภาพที่ใช้ได้ดีเหมือนเดิมและนำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อีกครั้ง

การวางแผน หมายถึง การกำหนดสภาพหรือสถานภาพที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

การประเมินผล หมายถึง การนำเอาข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการวัดรวมกับการใช้วิจารณญาณของผู้ประเมินมาใช้ในการตัดสินใจ โดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ เพื่อให้ได้ผลเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง

ประชาชน หมายถึง ผู้นำหรือหัวหน้าครอบครัวที่อาศัยในตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา จำนวน 301 ครัวเรือนจากกลุ่มตัวอย่าง หมู่ที่ 1 - 6

อาชีพ หมายถึง การประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 6 กลุ่มคือรับราชการ เกษตรกร ประกอบธุรกิจส่วนตัว,รับจ้างภาคเกษตร รับจ้างภาคอุสาหกรรม และอื่นๆ

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการได้รับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา หมู่ที่ 1 – 6

อายุ หมายถึง อายุตามปฏิทินนับวันแต่เกิดจนถึงปัจจุบันที่ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นผู้แทนครัวเรือนหรือหัวหน้าครอบครัว ที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ หมายถึง ระยะเวลาที่กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในตำบลยุโปหมู่ที่ 1 – 6 ปัจจุบันขณะสำรวจโดยตรวจสอบจากสำเนาทะเบียนราษฎร

รายได้ หมายถึง จำนวนเงินที่ผู้แทนครัวเรือนหรือหัวหน้าครอบครัว ได้จากการตอบแทนในการประกอบอาชีพ โดยเฉลี่ยในรอบเดือน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ น้อยกว่า 5,000 บาท, 5,001 – 9,999 บาท, 10,000 – 14,999 บาท, และ 15,000 บาทขึ้นไป

ที่ดินทำกิน หมายถึง ที่ดินที่เป็นโฉนดที่ดิน น.ส.3 น.ส.3ก สปก. สทก. ใบจอง รวมถึงที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ใดๆ ของราษฎรตำบลยุโป

แหล่งน้ำ หมายถึง บริเวณที่รวมของน้ำซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติแหล่งน้ำที่เรารู้จักกันทั่วไป ได้แก่ ลำธาร ลำห้วย หนอง บึง แม่น้ำ ลำคลอง น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติเหล่านี้มีต้นกำเนิดจากบริเวณต้นน้ำลำธาร อันเป็นเทือกเขาหรือเนินสูงและป่าไม้โดยลำธารลำห้วยเป็นที่รวบรวมน้ำฝนที่ตกในบริเวณนั้น จากนั้นน้ำในลำธารลำห้วยก็ไหลมารวมกันกลายเป็นแม่น้ำ ลำคลอง ส่วนหนองและบึงอาจเป็นที่รวมน้ำที่ไหลมาตามผิวดิน หรือเป็นแหล่งรับน้ำจากแม่น้ำลำคลองที่ล้นตลิ่งเข้าไปในพื้นที่ตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ปัจจัยการรับรู้ข่าวสาร หมายถึง การที่บุคคลได้รับรู้ข่าวสาร ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำ การได้รับการฝึกอบรม และจำนวนครั้งที่ได้รับข่าวสาร

1.1 การรับรู้ข่าวสาร หมายถึง การรับทราบข้อมูลข้อเท็จจริง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการเผยแพร่ในรูปแบบของเอกสารและสื่อต่างๆ มาวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจ

1.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ หมายถึง การมีความรู้ความเข้าใจในการใช้ประโยชน์ การบำรุงรักษา การพัฒนา การป้องกัน การแก้ไขปัญหา การอนุรักษ์ การฟื้นฟูและการดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ

1.3 การรับการฝึกอบรม หมายถึง บุคคลได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน

1.4 การรับข่าวสาร หมายถึง จำนวนครั้งการได้รับข่าวสารการส่งข่าวสารรวมทั้งเอกสารและสื่อต่างๆ แบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับความคิดเห็นเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง ผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งทางบวกและทางลบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม จากการดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

การจัดสรรน้ำ หมายถึง การกระจายน้ำเป็นกระบวนการแจกจ่ายน้ำที่มีอยู่ไปยังผู้ร้องขอและผู้ที่ได้รับการอนุญาตโดยมีปริมาณและระยะเวลาที่กำหนดและพัฒนาปรับปรุงให้เป็นประสิทธิภาพการใช้น้ำ

ความขัดแย้ง หมายถึง การไม่ลงรอยกัน การไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ฝืนไว้ ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ต้านไว้ ทานไว้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ความขัดแย้ง ประกอบด้วยอาการทั้งขัดและแย้ง ซึ่งหมายถึงการที่ทั้งสองฝ่าย

ความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำหมายถึง ความไม่ลงรอยกัน หรือสภาวะที่ไม่เห็นพ้องต้องกัน หรือความเป็นปฏิปักษ์กันระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคน สองกลุ่มหรือสองฝ่ายขึ้นไปโต้แย้งกันในประเด็นของค่านิยม หรือเกิดการแข่งขันกัน ในเรื่องของอำนาจสถานภาพ เป้าหมาย และการแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

บทที่ 2

เอกสารและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน ตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าถึงสภาพทั่วไปของจังหวัดยะลาและตำบลยุโป เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. สภาพทั่วไปของตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
2. ประวัติความเป็นมาตำบลยุโป
3. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
4. การบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสาน
5. การจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทย
6. สาเหตุความจำเป็นต้องมีการจัดการน้ำในประเทศไทย
7. แนวความคิดในการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในอนาคต
8. แนวคิดการจัดการน้ำแบบบูรณาการ
9. บทบาทกรมทรัพยากรน้ำกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วม
10. แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรที่ยั่นยืน
11. ระบบการจัดสรรน้ำ
12. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
13. การบริหารความขัดแย้ง
14. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ
2. งานวิจัยต่างประเทศ

กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. สภาพทั่วไปของตำบลยุโป จังหวัดยะลา

จังหวัดยะลาเป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 5-7 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 100-102 องศาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 1,309 กิโลเ มตร ตามทางรถไฟสายใต้ หรือ 1,084 กิโลเมตร ตามทางถนนเพชรเกษมสายใหม่ มีพื้นที่ประมาณ 4,521.077 ตาราง กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาเนินเขาและหุบเขาตั้งแต่ตอนกลางจนถึงใต้สุดของจังหวัด มีที่ราบบางส่วนทางตอนเหนือของจังหวัด ได้แก่ที่ราบลุ่มน้ำปัตตานีและที่ราบลุ่มแม่น้ำสายบุรีไหลผ่าน อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางถึงสูงมากโดยเฉลี่ยระหว่าง 100 – 200 เมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ ปกคลุมด้วย ป่าดงดิบ และสวนยางพารา มีเทือกเขาที่สำคัญอยู่ 2 เทือกเขา คือ เทือกเขาสันกาลาคีรี เริ่มจากอำเภอเบตง เป็นแนวยาวกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย และเทือกเขาปิโล ซึ่งเป็นเทือกเขาใน จังหวัด ในเขตตำบลบุดี บันนังสาเร็ง ของอำเภอเมืองจังหวัดยะลา อำเภอกรงปินัง และอำเภอรามัน

ลักษณะภูมิอากาศจังหวัดยะลา ตั้งอยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้มีสภาพอากาศแบบร้อนชื้น ฤดูกาลมี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงพฤษภาคม และฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม ถึง ภุมภาพันธ์ จะเห็นได้ว่า จังหวัดยะลามีฤดูฝนที่ยาวนานถึง 10 เดือน ในปัจจุบันจังหวัดยะลามีอัตราการเพิ่มจำนวนประชากรและ การขยายตัวของชุมชน ทำให้สภาพภูมิศาสตร์ของจังหวัดยะลาถูกปรับเปลี่ยนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การใช้ทรัพยากรที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติ ถูกทำลายไม่เป็นไปตามปรากฏการทางธรรมชาติ เช่น การถมที่ดินเพื่อการสร้างที่อยู่อาศัย การตัดไม้ทำลายป่า การสร้างเส้นทางคมนาคม และจากอิทธิพล ของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้จังหวัดยะลา มีฝนตกชุกตลอด ทั้งปี จึงต้องมีการสร้างผนังกั้นน้ำของเทศบาลนครยะลา ซึ่งประเด็นเหล่านี้ส่งผลกระทบกับวิถีการ ดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านยุโป ซึ่งเป็นตำบลที่มีอาณาเขตติดกับเทศบาลนครยะลา และสร้างความ เสียหายให้กับชีวิตและทรัพย์สินของราษฎรในชุมชนบ้านยุโป และมีแนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้น เรื่อยๆ ทุกปี (สำนักงานจังหวัดยะลา, 2552:34-37) พื้นที่เทศบาลนครยะลาเป็นเขตชุมชนเมืองและเขต เศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดยะลา สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม และมีฝนตกชุกตลอด ทั้งปี ส่งผลให้เป็นพื้นที่ประสบอุทกภัยทุกปี ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของ ประชาชนที่อาศัยในเขตเทศบาลนครยะลา ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันและบรรเทาปัญหาอุทกภัยใน เขตเทศบาลนครยะลา จึงได้ออกแบบการก่อสร้างกำแพงกันเมืองบริเวณริมฝั่งแม่น้ำปัตตานี ทำให้ ปริมาณน้ำที่ไหลเข้าในเขตเทศบาลนครยะลาเปลี่ยนทิศทางทำให้น้ำไหลหลากเข้าตำบลยุโปและ พื้นที่ใกล้เคียงได้รับความเสียหายอย่างรุนแรงและซ้ำซากอุทกภัยทุกปี และช่วงหน้าแล้งก็ไม่มีน้ำ

เพียงพอต่อการทำการเกษตร และเลี้ยงสัตว์รวมทั้งการนำน้ำมาใช้ในการอุปโภคบริโภคอย่างมีประสิทธิภาพยั่งยืน หากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไม่มีประสิทธิภาพในอนาคตพื้นที่ดังกล่าวอาจมีปัญหาด้านทรัพยากรน้ำได้ โดยเฉพาะฤดูฝนทำให้เกิดน้ำท่วมขัง และเกิดน้ำท่วมเป็นบริเวณกว้าง และมีระดับน้ำท่วมสูงกว่าปกติ เนื่องจากการก่อสร้างผนังกั้นน้ำฝั่งเทศบาลนครยะลา ทำให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำปัตตานีไหลบ่าไปฝั่งตรงข้าม ทำให้ตำบลยุโปรับอิทธิพลจากกรณีดังกล่าวเป็นทวีคูณ ส่งผลกระทบให้พื้นที่ทางการเกษตรบริเวณริมแม่น้ำปัตตานี และพื้นที่ราบลุ่มได้รับความเสียหาย การดำรงคุณภาพชีวิตก็พลอยได้รับผลกระทบไปด้วย (สำนักงานลุ่มน้ำปัตตานี, 2551:5-6) สถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าเราจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดทำแนวทางและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตรงกับความต้องการของประชากรในแต่ละพื้นที่ของตำบลยุโป และให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทส่วนร่วมในการพัฒนา อนุรักษ์ปรับปรุงฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องและเกิดประโยชน์สูงสุด การวิจัยนี้เป็นการมองปัญหาน้ำในภาพรวม โดยศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ระบบจัดสรรน้ำและความขัดแย้งด้านการใช้น้ำ เพื่อที่จะวิเคราะห์หานโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงและวิถีชีวิตของชุมชนตำบลยุโป

2. ประวัติความเป็นมาตำบลยุโป

ในอดีตตำบลยุโปมีราษฎรที่นับถือศาสนาอิสลามอาศัยอยู่ประมาณ 50 ครัวเรือน มีต้นไม้ชนิดหนึ่งบ้านเรียกเป็นภาษามาลายูท้องถิ่นว่า “ต้นดูโป” ซึ่งแปลงเป็นภาษาไทย “ต้นมะไฟ” ซึ่งเป็นต้นไม้ที่มีในพื้นที่ยุโปจำนวนมาก จึงเรียกว่า บ้านดุโป ต่อมามีชาวบ้านที่นับถือศาสนาพุทธ ได้เข้ามาอาศัยมากขึ้นและเรียกว่า “บ้านดูโป” ต่อมาชาวบ้านเรียกเพี้ยนตามสำเนียงใหม่ว่า“บ้านยุโป”หรือตำบลยุโป

ที่ตั้งและเขตการปกครอง

องค์การบริหารส่วนตำบลยุโปตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองยะลาไปทางทิศเหนือ ระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร ตามถนนบ้านบาโด-รพช.ยล. ถ.45-002 (บริเวณถนนตลาดใหม่ - หน้าโรงเรียนคณะราษฎรบำรุง 2) ถนนองค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา 1206 (บ้านลิมุด - บ้านยุโป) และถนนถนนองค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา 1207 (บ้านยุโป - บ้านตาเซะ) หรือตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 418 ถนนถนนองค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา 1208 (บ้านยุโป - บ้านทุ่งยามู) และถนนถนนองค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา 1207 (บ้านยุโป - บ้านตาเซะ) ระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 33.77 ตารางกิโลเมตร หรือ 21,106.25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 11.23 ของพื้นที่อำเภอเมืองยะลา และมีขนาดพื้นที่ใหญ่เป็นลำดับที่ 2 จากจำนวนทั้งหมด 11 ตำบลของอำเภอเมืองยะลา มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติ

สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 113 ตอนที่ 9 ง ลงวันที่ 30 มกราคม 2539มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่30มีนาคมพ.ศ.2537

อาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลตาเซะ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี
ทิศใต้	ติดต่อกับ	เทศบาลนครยะลา ตำบลท่าสาป และตำบลพร่อน อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลลำใหม่ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา และอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 1 บ้านยุโป หมู่ที่ 2 บ้านทุ่งเหรียง หมู่ที่ 3 บ้านบาโด
หมู่ที่ 4 บ้านทุ่งยามู หมู่ที่ 5 บ้านคลองทรายใน หมู่ที่ 6 บ้านบ่อเจ็ดลูก

ลักษณะภูมิประเทศ

องค์การบริหารส่วนตำบลยุโปมีพื้นที่เนินเขาและภูเขาสูงสลับกันอยู่ทางด้านตะวันตก(เขาตะโล๊ะ) ตอนกลางเป็นที่ราบลุ่มลาดลงมาทางด้านตะวันออก และมีแม่น้ำปัตตานีทางด้านตะวันออกและด้านใต้โดยใช้กึ่งกลางแม่น้ำปัตตานีเป็นแนวเส้นแบ่งเขตระหว่างอำเภอยะรังจังหวัดปัตตานีและเทศบาลนครยะลา ระยะประมาณ 14 กิโลเมตร มีคลองตาเซะ ทางด้านเหนือเป็นแนวเส้นแบ่งเขตระหว่างตำบลยุโปกับตำบลตาเซะและตอนกลางมีคลองลำดา พรุลำดา คลองวังพรุ และคลองยาง โดยคลองทั้งหมดไหลลงสู่แม่น้ำปัตตานี นอกจากนี้ยังมีเส้นทางคมนาคมที่ตัดผ่าน ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 418 เป็นเส้นทางที่สำคัญเชื่อมระหว่างจังหวัดยะลา - ปัตตานี และถนน อบจ.ยล.1201 (บ้านท่าสาป - บ้านคลองทราย) เชื่อมระหว่างตำบลยุโปกับตำบลพร่อน ถนน อบจ.ยล.1203 (บ.ลำใหม่-ทุ่งยามู) เชื่อมระหว่างตำบลยุโปกับตำบลลำใหม่ ถนน อบจ.ยล.1206 (บ.ลิมุด - บ.ยุโป) เชื่อมระหว่างตำบลยุโปกับตำบลท่าสาป ถนน อบจ.ยล.1207 (บ.ยุโป - บ.ตาเซะ) เชื่อมระหว่างตำบลยุโปกับตำบลตาเซะ และถนน อบจ.ยล.1208 (บ.ยุโป - บ.ทุ่งยามู) เชื่อมระหว่างหมู่บ้านในตำบลยุโป

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

องค์การบริหารส่วนตำบลยุโปมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางตั้งแต่ 0 – 160 เมตร พื้นที่ราบลุ่มมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางตั้งแต่ 0 - 20 เมตร พื้นที่ประมาณ 14,818 ไร่ คิดเป็น ร้อยละ 72 ของพื้นที่ทั้งตำบล อยู่บริเวณทางตอนกลางและทางด้านตะวันออก ที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 28 ของพื้นที่เป็นเนินเขาและภูเขาสูง (เขาตะโล๊ะ) ทอดตัวยาวในแนวเหนือ - ใต้ มีจุดที่สูงที่สุดอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศจัดอยู่ในเขตภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน ซึ่งเป็นลักษณะภูมิอากาศที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม ทำให้เกิดฤดูกาล 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์จนถึงเดือนกรกฎาคม เป็นช่วงที่ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย ผ่านพื้นที่ภาคใต้ทางฝั่งตะวันตกทำให้มีอากาศร้อนและฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคมถึงเดือนมกราคม เป็นช่วงที่ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่านอ่าวไทยนำความชื้นมาทำให้เกิดเป็นฝน

ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรน้ำผิวดิน องค์การบริหารส่วนตำบลยุโปมีทรัพยากรน้ำผิวดินที่สำคัญเพื่อใช้ประโยชน์ในการเกษตรกรรม การอุปโภคและบริโภค ได้แก่ แม่น้ำปัตตานี ไหลผ่านในแนวใต้ - เหนือทางด้านตะวันตก คลองตาเซะ คลองลำดา ไหลผ่านในหมู่ที่ 1, 2, และ 3 คลองยาง คลองบาโงจีจา (พรุน้ำดำ) คลองวังพรุ พรุจือเนาะ อ่างเก็บน้ำบึงบาโด พรุบากง ทำนบปลาบ้านคลองทราย สระเฉลิมพระเกียรติ (ใกล้กับที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล) ในหมู่ที่1 ฝายน้ำล้นบ่อเจ็ดลูก และคลองส่งน้ำชลประทาน(แผนที่ที่ 2.4) ทางสำนักคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.)ได้ร่วมกับกรมชลประทาน ตรวจสอบพื้นที่ที่ถูกน้ำท่วม และได้ประสานหน่วยงานชลประทานในพื้นที่จังหวัดยะลา ให้ดำเนินการในการขุดลอกคลอง 3 จุด คือ คลองสาคอ ความยาว 1.9 กิโลเมตร คลองตาสาความยาว 4.3 กิโลเมตร และคลองลำดา ความยาว 8.1 กิโลเมตร ซึ่งคลองลำดาอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลยุโป ขุดลอกลึกจากดินเดิมประมาณ 0.5 - 3.00 เมตร ท้องคลองขุดลอกประมาณ 4.00 - 6.00 เมตรและมีคันดินกว้างประมาณ 3.00 - 4.00 เมตร ตลิ่งสูงจากท้องคลองประมาณ 3.00 - 5.00 เมตร มีระดับเก็บกักน้ำเฉลี่ย 2.50 เมตร งบประมาณ 17 ล้านบาท ดำเนินการแล้วเสร็จในปีงบประมาณ 2553 จะช่วยแก้ไขปัญหาและบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎรให้มีน้ำเพื่อประกอบอาชีพทำการเกษตร อุปโภค - บริโภค ได้ในพื้นที่ และในพื้นที่มีฝนตกน้อยกว่าปกติ อีกทั้งยังเป็นการรักษาความชุ่มชื่นในดิน และยังเป็นการเก็บกักน้ำเพื่อให้ราษฎรได้มีน้ำใช้อย่างทั่วถึงมากขึ้น

แหล่งน้ำใต้ดิน ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลยุโปมีแหล่งน้ำใต้ดินส่วนใหญ่มีปริมาณการให้น้ำไม่เกิน 50 แกลลอนต่อนาที และคุณภาพน้ำดี โดยแบ่งประเภทตามพื้นที่ปริมาณการให้น้ำได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) บริเวณที่มีปริมาณน้ำเฉลี่ย ไม่เกิน 50 แกลลอนต่อนาที คุณภาพน้ำส่วนใหญ่ดี เป็นแหล่งน้ำใต้ดินแบบหินดาดเชิงเขา ซึ่งเกิดในยุคเทอร์เชียร์ จึงถึงยุคควอเทอร์นารีบริเวณที่มีการทับถมของหุบเขาลานหินเชิงผา บริเวณหน้าผาที่ผุพังและบริเวณหินแกรนิตที่ถูกชะล้าง ชั้นของน้ำหนาไม่เกิน 300 ฟุต คิดเป็นร้อยละ 57 ของพื้นที่ทั้งตำบล กระจายอยู่ในหมู่ที่ 4, 5 และบางส่วนของหมู่ที่ 2, 3

2) บริเวณที่มีปริมาณน้ำน้อยไม่เกิน 30 แกลลอนต่อนาที คุณภาพน้ำดี เป็นแหล่งน้ำ ใต้ดินแบบเมตาเซดิน ซึ่งเกิดในยุคเฟอร์เมียน ถึงยุคคาร์บอนิเฟอรัส ชนิดของหินเป็นหินทรายที่มีควอรตซ์ปน น้ำใต้ดินจะพบบริเวณรอยต่อและรอยแยก คิดเป็นร้อยละ 28 ของพื้นที่ทั้งตำบล กระจายอยู่ในหมู่ที่ 1 และบางส่วนของหมู่ที่ 2

3) บริเวณที่มีปริมาณน้ำเฉลี่ย 10 แกลลอนต่อนาที คุณภาพน้ำส่วนใหญ่ดี เป็นแหล่งน้ำใต้ดินบริเวณหินแกรนิต เกิดในยุคครีเทเชียส แหล่งน้ำจะพบบริเวณรอยต่อหรือตามรอยปะทุ ยกเว้นบางพื้นที่ที่มีปริมาณเหล็กปนอยู่สูง แหล่งน้ำ บริเวณนี้จะพบในเขตภูเขาสูง คิดเป็นร้อยละ 5 ของพื้นที่ทั้งตำบล กระจายอยู่ในหมู่ที่ 6 และบางส่วนของหมู่ที่ 3

4) บริเวณที่มีน้ำระหว่าง 20 - 100 แกลลอนต่อนาที คุณภาพน้ำดี เป็นพื้นที่เกิดในยุคออร์โดวิเชี่ยน บริเวณภูเขาหินปูนโดยเฉพาะบริเวณรอยต่อของหินปูนที่สลับกับหินดินดาน แต่ให้ปริมาณน้ำมาก คิดเป็นร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งตำบล กระจายอยู่ในบางส่วนของหมู่ที่ 2

ทรัพยากรดิน ลักษณะและสมบัติของดินขององค์การบริหารส่วนตำบลยุโป แบ่งตามสภาพพื้นที่ได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มดินในพื้นที่ดอนในเขตดินชื้นที่มีการระบายน้ำดีหรือดีปานกลาง คิดเป็นร้อยละ72.17 ของพื้นที่ทั้งตำบล กลุ่มดินในพื้นที่ราบลุ่มที่มีการระบายน้ำเลวหรือค่อนข้างเลว คิดเป็นร้อยละ 20.21ของพื้นที่ทั้งตำบล และกลุ่มพื้นที่มีความลาดชันสูง คิดเป็นร้อยละ 7.62 ของพื้นที่ทั้งตำบล มีรายละเอียดดังนี้(แผนที่2.6)

กลุ่มดินในพื้นที่ราบลุ่มที่มีการระบายน้ำเลวหรือค่อนข้างเลว

1) กลุ่มดินเหนียวมีปฏิกิริยาดินเป็นกรด ประกอบด้วยดินในกลุ่มชุดดินที่ 6 อยู่บริเวณ ด้านในของพื้นที่หมู่ที่ 1 และ 2 และกลุ่มชุดดินที่ 6sp อยู่ในหมู่ที่ 3

2) กลุ่มดินร่วน ประกอบด้วยดินในกลุ่มชุดดินที่ 17และ 17p อยู่ในหมู่ที่ 5 ,4, 6และ 1

กลุ่มดินในพื้นที่ดอนในเขตดินชื้นที่มีการระบายน้ำดีหรือดีปานกลาง

1) กลุ่มดินตื้น ประกอบด้วยดินในกลุ่มชุดดินที่ 45C อยู่ในหมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5

2) กลุ่มดินร่วนลึกปานกลาง ประกอบด้วยดินในกลุ่มชุดดินที่ 50C อยู่ในหมู่ที่ 4

3) กลุ่มดินร่วน ประกอบด้วยดินในกลุ่มชุดดินที่ 34, 34B และ 39C อยู่ในหมู่ที่4และ 5

4) กลุ่มดินร่วนบริเวณสองฝั่งริมแม่น้ำ ประกอบด้วยดินในกลุ่มชุดดินที่ 32 เป็นกลุ่มดินส่วนใหญ่ของพื้นที่ อยู่ในหมู่ที่ 1, 2, 3 และ 6

5) กลุ่มดินเหนียว ประกอบด้วยดินในกลุ่มชุดดินที่ 26 อยู่ในหมู่ที่ 3

การตั้งถิ่นฐานและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

การตั้งถิ่นฐาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลยุโป เป็นชุมชนชนบท นิยมตั้งบ้านเรือนแบบชุมชนดั้งเดิมเป็นกลุ่มบ้านแต่ไม่หนาแน่นมากนัก ภายในบริเวณที่ทำกินของตนเองและบางส่วนกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ของตำบล นอกจากนี้มีบางกลุ่มตั้งบ้านเรือนในบริเวณพื้นที่เกษตรกรรม รวมทั้งการตั้งบ้านเรือนกระจายตัวออกไปตามบริเวณเส้นทางคมนาคต โดยมีวัด มัสยิด โรงเรียน เป็นศูนย์กลางชุมชนของชุมชน และมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

หมู่ที่ 1 มี 3 กลุ่มบ้าน ได้แก่ บ้านยุโป บ้านตีน และบ้านคลองท้อน

หมู่ที่ 2 มี 6 กลุ่มบ้าน ได้แก่ บ้านทุ่งเหรียง บ้านบือราแง บ้านออก (ตากแดด) บ้านประตูน้ำ บ้านบาโงจิจา และบ้านอุเส

หมู่ที่ 3 มี 3 กลุ่มบ้าน ได้แก่ บ้านบาโด บ้านกูแบกาแน และบ้านลำดา

หมู่ที่ 4 มี 5 กลุ่มบ้าน ได้แก่ บ้านพรุ บ้านโต๊ะนิ บ้านทุ่งยามู บ้านหัวนอน และกลุ่มบ้านตูเว๊ะ

หมู่ที่ 5 มี 1 กลุ่มบ้าน ได้แก่ บ้านคลองทรายใน

หมู่ที่ 6 มี 3 กลุ่มบ้าน ได้แก่ บ้านบ่อเจ็ดลูก บ้านตือเงาะ และบ้านบือแนยามู

การใช้ประโยชน์ที่ดินปัจจุบัน ขององค์การบริหารส่วนตำบลยุโป ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมีพื้นที่ประมาณ 18,408.69 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 87.21 ของพื้นที่ทั้งตำบล รองลงมาเป็นแหล่งน้ำ1,875.50 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.88 ของพื้นที่ทั้งตำบล จะเกาะกลุ่มกันอยู่บริเวณสองฟากของการใช้ที่ดินประเภทอื่นๆ ได้แก่ สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันราชการ และกูโบร์สาธารณะประโยชน์ จะแทรกอยู่ในบริเวณ ที่พักอาศัยและพื้นที่โดยรอบ มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินปัจจุบันขององค์การบริหารส่วนตำบลยุโป

ประเภท	พื้นที่ (ไร่)	พื้นที่ (ตร.กม.)	ร้อยละ
1. ที่พักอาศัย	125.00	0.2	0.60
2. สถาบันการศึกษา	50.66	0.08	0.24
3. สถาบันศาสนา	82.70	0.13	0.40
4. สถาบันราชการ	15.93	0.02	0.07
5. เกษตรกรรมและอื่น ๆ	18,408.69	29.47	87.21
6. ถนน และทางรถไฟ	547.77	0.87	2.60
7. แหล่งน้ำ	1,875.50	3.00	8.88
รวม	**21,106.25**	**33.77**	**100.00**

ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2553

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักบริหารการทะเบียนราษฎรอำเภอเมืองยะลา

ลักษณะประชากร

ขนาดและการกระจายตัวของประชากร ในปี พ.ศ. 2553 (ณ เดือนธันวาคม) องค์การบริหารส่วนตำบลยุโปมีประชากรทั้งหมด 6,606 คน หรือประมาณร้อยละ 4.10 ของประชากรทั้งอำเภอเมืองยะลา และมีจำนวนประชากรมากเป็นลำดับที่ 3 เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรชนบทในอำเภอเมืองยะลาทั้ง 11 ตำบล มีจำนวนครัวเรือน 1,511 หลังคาเรือน ขนาดสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 5 คนหมู่ที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด ได้แก่ หมู่ที่ 2 บ้านทุ่งเหรียง มีจำนวนประชากร 1,538 คน รองลงมา คือ หมู่ที่ 3 บ้านบาโด มีจำนวนประชากร 1,392 คน และหมู่ที่ 1 บ้านยุโป มีจำนวนประชากร 1,224 คน หมู่ที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุด ได้แก่ หมู่ที่ 5 บ้านคลองทรายใน มีจำนวนประชากร 538 คน

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากรตำบลยุโปจำแนกรายหมู่บ้าน ปี พ.ศ. 2553

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนหลังคาเรือน (หลัง)	จำนวนประชากร (คน) ชาย	หญิง	รวมจำนวนประชากร(คน)
1	บ้านยุโป	199	249	227	476
2	บ้านทุ่งเหรียง	181	215	169	384
3	บ้านบาโด	204	311	327	638
4	บ้านทุ่งยามู	188	248	251	499
5	บ้านคลองทรายใน	211	188	206	394
6	บ้านบ่อเจ็ดลูก	241	192	215	407
	รวม	**1,224**	**1,403**	**1,395**	**2,798**

ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2553

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักบริหารการทะเบียนราษฎรอำเภอเมืองยะลา

ความหนาแน่นของประชากร องค์การบริหารส่วนตำบลยุโปในปี พ.ศ. 2553 มีความหนาแน่นเฉลี่ย 196 คนต่อตารางกิโลเมตร หรือ 0.31 คนต่อไร่ ถือว่ามีความหนาแน่นของประชากรน้อย เมื่อเทียบกับเทศบาลนครยะลา ที่มีความหนาแน่นถึง 3,315 คนต่อตารางกิโลเมตร หรือ 5.30 คนต่อไร่ และมีความหนาแน่นของประชากรมากเป็นลำดับที่ 10 เมื่อเทียบกับประชากรในเขตชนบททั้งอำเภอ ซึ่งมีความหนาแน่น 253 คนต่อตารางกิโลเมตร หรือ 0.40 คนต่อไร่ ตำบลยุโปมีประชากรเพศชาย จำนวน 3,211 คน ประชากรเพศหญิง จำนวน 3,395 คน สัดส่วนประชากรเพศชายและเพศหญิง 100 คนเท่ากับ 94.58

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ด้านเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 90.61 ที่เหลืออีก ร้อยละ 9.39 ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ เนื่องจากสภาพพื้นที่ของตำบลยุโปมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำการเกษตร มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติเหมาะแก่การปลูกพืชทุกชนิด ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพดี จึงมีการทำการเกษตรที่สำคัญตามลำดับดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

1) ทำสวนยางพารา มีเนื้อที่ปลูกประมาณ 2,679 ไร่ ปลูกมากที่สุดคือ หมู่ที่ 4 จำนวน 600 ไร่ รองลงมาคือ หมู่ที่ 5 จำนวน 498 ไร่ และหมู่ที่ 1 จำนวน 474 ไร่ ตามลำดับ เกษตรกรนิยมปลูกยางพาราพันธุ์ดีเพียงอย่างเดียวโดยขายเป็นน้ำยางสด มีผลผลิตเฉลี่ย 240 กิโลกรัมต่อไร่ มีมูลค่ารวม 30.94 ล้านบาทต่อปี

2) ทำนา มีเนื้อที่ปลูกข้าวประมาณ 1,608 ไร่ ปลูกมากที่สุดคือ หมู่ที่ 1 จำนวน 690 ไร่ รองลงมาคือ หมู่ที่ 2 จำนวน 120 ไร่ และหมู่ที่ 5 จำนวน 82 ไร่ ตามลำดับ เกษตรกรปลูกข้าวนาปี (เพียง 1 ครั้งต่อปี) มีผลผลิตเฉลี่ย 350 กิโลกรัมต่อไร่ มีมูลค่ารวม 5.38 ล้านบาทต่อปี

3) ทำสวน แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

- ไม้ผล มีพื้นที่ปลูกประมาณ 1,342 ไร่ ได้แก่ มังคุด ทุเรียน ลองกอง เงาะ และลางสาด ตามลำดับ มีมูลค่ารวม 12.21 ล้านบาทต่อปี

- ไม้ยืนต้น มีพื้นที่ปลูกประมาณ 509 ไร่ ได้แก่ มะพร้าว ปาล์มน้ำมัน สะตอ และมะนาว ตามลำดับ มีมูลค่ารวม 1.27 ล้านบาทต่อปี

- พืชผัก มีพื้นที่ปลูกประมาณ 345 ไร่ ได้แก่ แตงกวา ถั่วฝักยาว และผักบุ้งจีน ตามลำดับ มีมูลค่ารวม 4.43 ล้านบาทต่อปี

- พืชไร่ มีพื้นที่ปลูกประมาณ 145 ไร่ ได้แก่ ข้าวโพดหวาน และอ้อยเคี้ยว ตามลำดับ มีมูลค่ารวม 5.10 ล้านบาทต่อปี

4) ทำปศุสัตว์ ได้แก่ เลี้ยงวัว แพะ หมู ไก่ เป็ด และผึ้ง

5) ทำประมง เกษตรนิยมเลี้ยงปลากินพืช ได้แก่ ปลาดุก ปลานิล และปลาตะเพียน

(สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดยะลา, 2554:12-18)

การจัดสรรและความขัดแย้งด้านการบริการจัดการและการพัฒนาในตำบลยุโป

1. การจัดสรรน้ำ

สืบเนื่องมาจากปัญหาด้านทรัพยากรน้ำดังกล่าวแล้ว การจัดสรรน้ำของประชาชน จึงอยู่ในลักษณะของการที่ชุมชน โดยผู้นำชุมชน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำศาสนา ผู้นำกลุ่มอาชีพ ร่วมกันปรึกษาและหาแนวทางการจัดสรรน้ำ โดยอาศัยการพัฒนาอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติที่มี และมีความจำเป็นเร่งด่วน เช่น การพัฒนาคลองลำดาความยาว 8.1 กิโลเมตร คลองสาคอความยาว 1.9 กิโลเมตร และคลองตาสา ความยาว 4.3 กิโลเมตร และหนองน้ำธรรมชาติพรุลอย (บาโร๊ะซาลอ)นอกจากนี้ตำบลยุโปยังสามารถพัฒนาระบบระบายน้ำ คลองระบายน้ำ เพื่อเพิ่มปริมาณน้ำและการกระจ่ายน้ำให้ทั่วถึงครอบคลุมทั้งตำบลยุโปและตำบลใกล้เคียง เช่น คลองระบายน้ำ หมู่ที่ 4 ตำบล ท่าสาป หมู่ที่ 5 ตำบลพร่อน และหมู่ที่ 2 บ้านบราแง ตำบลยุโป อำเภอเมืองจังหวัดยะลา ซึ่งโครงการแหล่งน้ำสามารถเสริมศักยภาพการจัดสรรทรัพยากรน้ำให้กับตำบลยุโป

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันในพื้นที่โดยรวมที่มีเขตติดต่อกันในตำบลลิดลพัฒนาเป็นแก้มลิง (เหมืองตาลา) รองรับน้ำ 12,000 ล้านลูกบาศก์เมตร (ข้อมูลจากสำนักงานชลประทานที่ 17)ในการจัดสรรทรัพยากรน้ำในพื้นที่ตำบลยุโป นอกจากจะพิจารณาในพื้นที่ยุโปแล้วยังต้อง พิจารณาความเชื่อมโยงของลำน้ำ แหล่งน้ำ ในพื้นที่ข้างเคียงด้วย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ระบบนิเวศวิทยาสร้างสมดุลและความชุ่มชื้นของพื้นท่ารับน้ำ โดยการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุน ช่วยลดและบรรเทาปัญหาอุทกภัย ช่วงฤดูน้ำหลาก เช่น การขุดคลองตะกอนดินที่ตื้นเขินของแหล่งน้ำแม่น้ำปัตตานี เพื่อช่วยในการระบายน้ำ

1.1 การศึกษาคลองธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ตำบลยุโปให้มีศักยภาพ คลองเหล่านี้เปรียบเสมือนเส้นเลือดที่ไหลหล่อเลี้ยงประชากรในตำบลยุโป แต่ขาดการดูแลเอาใจใส่ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์และความคุ้มค่าเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในแต่ละปีการทำการเกษตรจะต้องรอฝนตกตามฤดูกาล หากปีใดในตกทิ้งช่วงพืชผลทางการเกษตรก็เสียหาย และก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำได้ จากการศึกษาพบว่าคลองธรรมชาติที่มีอยู่สามารถพัฒนาฟื้นฟูเพื่อกักเก็บน้ำในช่วงหน้าแล้ง และสามารถระบายน้ำในช่วงน้ำหลาก จากข้อมูลที่ปรากฏและสอบถามจากประชาชนในพื้นที่พบว่าคลองธรรมชาติเหล่านั้นขาดการดูแลรักษาและพัฒนามาช้านาน เนื่องจากมีปัญหาเรื่องที่ดินบริเวณสองข้างริมคลองและการประชาสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมน้อยมากราษฎรไม่เข้าใจถึงปัญหาในอนาคตและผลประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ตลอดจนงบประมาณในการพัฒนามีจำกัดขากความต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันหลายหน่วยงานพยายามเข้าไปพัฒนา แต่ต่างหน่วยงานต่างทำไม่ได้มุ่งเน้นประโยชน์ชุมชนที่แท้จริง โครงการเหล่านั้นจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือความต้องการได้ ฉะนั้นโครงการที่หน่วยงานหนึ่งเข้าไปทำแล้วอีกหน่วยงานหนึ่งจะทำมิได้ เนื่องจากเกิดความซ้ำซ้อนของโครงการ จึงทำให้เสียโอกาสของการพัฒนา

แนวทางในการพัฒนาไปสู่ผลสัมฤทธิ์ให้เกิดผลในการปฏิบัติ และราษฎรได้รับประโยชน์จึงเห็นควรจัดทำแผนแม่บทในพื้นที่ตำบลยุโปในด้านการใช้ที่ดินทางการเกษตร การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยเฉพาะแม่น้ำลำคลองธรรมชาติที่ไหลผ่านชุมชนบ้านยุโปได้แก่ แม่น้ำปัตตานี คลองลำดา ความยาว 8.1 กิโลเมตร คลองสาคอ 1.9 กิโลเมตร และคลองตาสาความยาว 4.3 กิโลเมตร จะต้องได้รับการพัฒนาอนุรักษ์ฟื้นฟู โครงการขุดลอกตะกอนดินที่ตื้นเขินวัชพืชที่ขึ้นปกคลุมลำน้ำและสองฝั่งตลิ่งจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และบางพื้นที่เป็นพื้นที่ลุ่มรับน้ำยังสามารถพัฒนาเป็นแก้มลิงพักน้ำ

- คลองลำดาไหลผ่านจากบ้านบาโด หมู่ที่ 3 และไหลออกแม่น้ำปัตตานีบ้านทุ่งเหรียง หมู่ที่ 2 มีความยาวประมาณ 8.1 กิโลเมตร คลองเส้นนี้สามารถพัฒนาโดยการขุดลอกสร้างฝายเป็นขั้นบันได ตามลักษณะภูมิประเทศที่สูงต่ำเพื่อยกระดับน้ำและเก็บกักน้ำในช่วงหน้าแล้ง เพื่อส่งน้ำไปใช้ในการเกษตร โดยการสร้างคลองส่งน้ำลักษณะคลองไส้ไก่ เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและเพิ่มรายได้ให้ประชาชนทั้งบ้านบาโด และบ้านทุ่งเหรียง และบางส่วนในตำบลยุโป ในขณะเดียวกันสามารถระบายน้ำในช่วงน้ำหลาก ป้องกัน บรรเทา ลดความสูญเสียที่อาจเกิดจากอุทกภัยและระยะเวลาที่น้ำท่วมขัง

- คลองตาเซะไหลผ่านจากบ้านทุ่งยามู หมู่ที่ 4 ไหลออกบ้านยุโป หมู่ที่ 1 ระยะทางที่ไหลผ่านตำบลยุโปประมาณ 5 กิโลเมตร ส่วนใหญ่ไหลผ่านพื้นที่ราบลุ่มรับน้ำ ซึ่งในปัจจุบันไม่ได้รับการพัฒนาให้เกิดประโยชน์เท่าที่ควร ดังนั้น การที่จะพัฒนาคลองตาเซะให้ได้รับประโยชน์จะต้องทำการขุดลอกตลอดลำคลองที่ตื้นเขิน เอาวัชพืชออกจากคลองให้กว้างขึ้น เนื่องจากคลองตาเซะจะรับน้ำฝั่งตำบลยุโป และยังมีฝั่งตำบลตาเซะที่ไหลลงมาและออกที่บ้านคล้า ตำบลตาเซะออกสู่แม่น้ำปัตตานี ได้เร็วขึ้นลดระยะเวลาน้ำท่วมขังและระบายน้ำได้เร็วขึ้น

ในส่วนของคลองสาคอและคลองตาสาเป็นคลองซอยเชื่อมต่อกับคลองลำดา เห็นควรได้รับการพัฒนาเช่นกัน

- การพัฒนา ซ่อมแซม ปรับปรุง ระบบระบายน้ำ คลองระบายน้ำที่มีอยู่เพื่อเพิ่ม ปริมาณน้ำและการกระจ่ายน้ำให้ทั่วถึงครอบคลุมทั้งตำบลยุโปและตำบลใกล้เคียง เช่น คลองระบายน้ำ หมู่ที่ 4 ตำบลท่าสาป หมู่ที่ 5 ตำบลพร่อน และหมู่ที่ 2 บ้านบราแง ตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งโครงการแหล่งน้ำสามารถเสริมศักยภาพการจัดสรรทรัพยากรน้ำให้กับตำบลยุโป ได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันในพื้นที่โดยรวมที่มีเขตติดต่อกันในตำบลลิดลพัฒนาเป็นแก้มลิง (เหมืองตาลา) รองรับน้ำ 12,000 ล้านลูกบาศก์เมตร (ข้อมูลจากสำนักงานชลประทานที่ 17) ในการจัดสรรทรัพยากรน้ำในพื้นที่ตำบลยุโป นอกจากจะพิจารณาในพื้นที่ยุโปแล้วยังต้องพิจารณาความเชื่อมโยงของลำน้ำแหล่งน้ำ ในพื้นที่ข้างเคียงด้วยเพื่อเป็นการอนุรักษ์ระบบนิเวศวิทยาสร้างสมดุลและความชุ่มชื้นของพื้นท่ารับน้ำ โดยการเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนช่วยลดและบรรเทาปัญหาอุทกภัยช่วงฤดูน้ำหลาก เช่น การขุดคลองตะกอนดินที่ตื้นเขินของแหล่งน้ำแม่น้ำปัตตานีเพื่อช่วยในการระบายน้ำ

- บึงบาโดและพรุลำดา จะต้องมีการพัฒนาขุดลอกและปรับภูมิทัศน์เพื่อใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือการสาธารณูปโภค

- ด้านการระบายน้ำควรวางท่อระบายน้ำข้ามถนนหมายเลข 418 ถนนสายใหม่เพิ่มเพื่อช่วยบรรเทาปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่บ้านทุ่งยามู

- ใช้น้ำจากแม่น้ำปัตตานีเป็นแหล่งน้ำดิบในการผลิตประปาหมู่บ้านแทนน้ำบาดาลเพราะน้ำบาดาลหากใช้ไปนาน ๆ จะเกิดเป็นสนิมเหล็ก

2. ความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการและการพัฒนาแหล่งน้ำ

ความขัดแย้ง หมายถึง การไม่ลงรอยกัน การไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ฝืนไว้ ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ต้านไว้ ทานไว้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ความขัดแย้ง ประกอบด้วยอาการทั้งขัดและแย้ง ซึ่งหมายถึงการที่ทั้งสองฝ่ายมีความคิดเห็นและทัศนคติไม่ตรงกัน

ความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำหมายถึง ความไม่ลงรอยกัน หรือสภาวะที่ไม่เห็นพ้องต้องกัน หรือความเป็นปฏิปักษ์กันระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคน สองกลุ่มหรือสองฝ่ายขึ้นไปโต้แย้งกันในประเด็นของค่านิยม หรือเกิดการแข่งขันกัน ในเรื่องของอำนาจ สถานภาพ เป้าหมาย และการแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

อดีตที่ผ่านมาพบว่าตำบลยุโปมีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรน้ำและมีพื้นที่เพียงพอ มีความสมดุลระหว่างพื้นที่ดินทำการเกษตรที่อยู่อาศัย พื้นที่แหล่งน้ำ ทรัพยากรธรรมชาติ ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ประกอบอาชีพทำการเกษตรไม้ผล สวนยางพารา และทำนา ซึ่งมีผลผลิตดีมากนำรายได้มาใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างดี ส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ปัจจุบันพื้นที่ที่เคยมีความสมดุล แหล่งน้ำเหล่านี้เริ่มหายไปเนื่องจากมีการปรับเปลี่ยนภูมิประเทศมีการบุรุกตัดไม้ทำลายป่าและพื้นที่แหล่งน้ำธรรมชาติ การเพิ่มจำนวนของประชากร เพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจและมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนา การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยในส่วนที่เป็นแหล่งน้ำถูกบุกรุกและถมที่เพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัยที่ดินมีราคาแพงขึ้น ประชาชนบางส่วนเริ่มมีความเห็นแก่ได้โดยการบุกรุกแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะเข้าไปทำกินปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ มีการจับจองพื้นที่แหล่งน้ำเป็นสมบัติของตน และต่อมารัฐบาลมีนโยบายออกเอกสารสิทธิในพื้นที่เหล่านั้นให้กับราษฎรเพื่อเป็นที่ทำกิน ทำให้พื้นที่เหล่านั้นที่เคยเป็นที่สาธารณะประโยชน์เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สามารถพัฒนาได้ต้องตกเป็นที่ของราษฎร ที่มีมูลค่าทำให้มีปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างราษฎรที่เคยใช้พื้นที่เลี้ยงสัตว์และเป็นแหล่งอาหารเป็นที่ขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำในชุมชนกลับกลายเป็นบ่อเลี้ยงปลาที่มีเจ้าของมีการกั้นรั้วแบ่งเขตครอบครอง ในแง่ของการพัฒนาพื้นที่เหล่านี้ก็จะถูกคัดค้านจากผู้ครอบครองและผู้เสียผลประโยชน์ทำให้ราษฎรในพื้นที่แบ่งเป็นสองฝ่ายคือฝ่ายที่ให้การสนับสนุนกับการพัฒนากับอีกฝ่ายคือผู้คัดค้านหรือผู้ที่เสียผลประโยชน์ เนื่องจากการพัฒนาไปกระทบกับผลผลิตทางการเกษตรหรือพื้นที่เลี้ยงสัตว์ของราษฎรในบริเวณพรุ หนองน้ำแหล่งน้ำที่เป็นที่สาธารณะเดิม รวมทั้งไม้ผลสองข้างริมคลองที่สาธารณะซึ่งกลายเป็นสวนไม้ผลพืชผลทางการเกษตรของราษฎรยากต่อการที่จะนำพื้นที่เหล่านี้มา

พัฒนา ทำให้ปริมาณน้ำในห้วย หนอง คลอง บึง มีปริมาณน้อยลงและตื้นเขิน ไม่เพียงพอต่อความต้องการของราษฎรที่จะใช้น้ำอย่างเพียงพอจากข้อมูลสำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทยในปี 2553 ตำบลยุโปมีพื้นที่แหล่งน้ำ 3 % คิดเป็นร้อยละ 8.88 เมื่อเปรียบกับพื้นที่การเกษตรกรรมและอื่นๆมีพื้นที่ 29.47 % คิดเป็นร้อยละ87.21 ของพื้นที่จะเห็นว่าสัดส่วนของปริมาณพื้นที่แหล่งน้ำที่มีอยู่กับปริมาณความต้องการใช้น้ำในภาคเกษตรกรรมและอื่นๆไม่สมดุลและพอเพียงกับความต้องการขณะเดียวกันข้อมูลจำนวนประชากรในปี 2552 มีจำนวนประชากร 1,224 ครัวเรือนเมื่อเทียบกับปี 2553ประชากรเพิ่มเป็น 1,511 ครัวเรือนแนวโน้มในปีต่อไปประชากรก็จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ฉะนั้นปริมาณน้ำที่มีอยู่อย่างจำกัดจะต้องได้รับการพัฒนาบริหารจัดการที่ดี มีการวางแผนการใช้การเชื่อมโยงลำน้ำ ลำคลองสาธารณะ พรุ หนองต่างๆเข้าด้วยกันเช่นจากพรุลำดาเชื่อมคลองตาแซะเพื่อช่วยในการผันน้ำ ระบายน้ำ เก็บกักน้ำไม่ให้เกิดความขาดแคลนน้ำและพัฒนาแหล่งน้ำเพิ่มเติมส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ขุดบ่อเลี้ยงปลาเพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำต้นทุนในชุมชนนอกจากนี้จะต้องเพิ่มปริมาณเก็บกักที่มีอยู่เดิมให้มีปริมาณเพิ่มขึ้นและกันแนวเขตพื้นที่สาธารณะเพื่อการพัฒนาในอนาคตออกกฎระเบียบข้อบังคับกติกาชุมชนป้องกันการบุกรุกหรือรุกล้ำพื้นที่แหล่งน้ำในบางพื้นที่มีการถมที่ปิดกั้นทางน้ำสาธารณะทำให้ผู้ใช้น้ำด้านท้ายน้ำรับผลกระทบ และการสร้างเส้นทางคมนาคมปิดกั้นทางระบายน้ำทำให้การระบายน้ำช้าลง เกิดน้ำท่วมขังในพื้นที่ตอนบน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการลดการขัดแย้งในชุมชนได้ทั้งสิ้น ปัจจุบันการทำการเกษตรต้องอาศัยฝนเพียงอย่างเดียว บางปีฝนน้อย บางปีฝนตกมากเกินไป ทำให้ผลผลิตเสียหาย น้ำท่วมขัง ราษฎรย้ายถิ่นฐานออกไปทำงานนอกบ้านสังคมในชุมชนการทำกิจกรรมของชุมชนน้อยลงมีความเห็นที่แตกต่างขาดความร่วมมือ เมื่อมีความขัดแย้งการบริหารจัดการก็ย่อมพัฒนาได้ยาก ดังนั้น การที่จะพัฒนาไปสู่ความสำเร็จ จะต้องให้ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่มอาชีพ หันมาให้ความร่วมมือรณรงการมีส่วนร่วมและเสียสละในประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนร่วม ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างงาน สร้างอาชีพ ชุมชนให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นสร้างความโปร่งใส่ความจริงใจในการพัฒนา โดยไม่มุ่งเน้นผลประโยชน์ส่วนตนมากเกินไป และหน่วยงานราชการต้องเข้าไปดำเนินกิจกรรมเชิงรุก ประชาสัมพันธ์ในราษฎรเข้าใจและสนับสนุนกิจกรรมชุมชน สร้างความคุ้นเคยเพื่อลดความขัดแย้งและเงื่อนไขต่างๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ควบคู่กันไป

3. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ความหมาย การจัดการทรัพยากรน้ำ สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (อ้างอิงในประพันธ์ พระรส,2541: 18) ได้ให้ความหมาย “การจัดการทรัพยากรน้ำ” ไว้ว่า เป็นการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรน้ำสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการแจกจ่าย ควบคุมให้เกิดประโยชน์ และจะต้องมีการปรับปรุงขจัดทิ้ง โดยมีกิจกรรมในการจัดการทรัพยากรน้ำใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การจัดสรรและแจกจ่ายน้ำที่มีอยู่ให้แก่ผู้ต้องการน้ำโดยเท่าเทียมกัน 2) การแสวงหาวิธีการใช้ประโยชน์ของน้ำที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้นควบคู่กับการป้องกันผลกระทบของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ด้วย และ 3) เป็นกิจกรรมจัดการน้ำให้ได้ปริมาณและคุณภาพน้ำที่ดี ตลอดจนระยะเวลาที่ต้องการใช้น้ำ นงลักษณ์ ขันธวิชัย (อ้างอิงใน ประพันธ์ พระรส ,2541: 18) ได้กล่าวว่า “การจัดการทรัพยากรน้ำ” หมายถึง การจัดกิจกรรมใดๆ ก็ตาม เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรน้ำใช้ในการแจกจ่ายน้ำตลอดจนการปรับปรุงน้ำ การฟื้นฟูแหล่งน้ำ การควบคุมและขจัดหรือทิ้ง รวมทั้งการจัดการให้มีน้ำไว้ใช้ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การนำน้ำมาใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า การคมนาคม การพักผ่อนหย่อนใจ ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ ใช้ชะล้างขจัดสิ่งโสโครกรวมไปถึงประโยชน์ทางด้านกีฬา เป็นต้น Canada Water Resources Association CWRA(1997 อ้างถึงในสถาบันดำรงราชานุภาพ, 2543) เป็นองค์กรจัดการทรัพยากรน้ำประเทศแคนาดา ได้ใช้หลักการจัดการทรัพยากรน้ำให้ประสบความสำเร็จ และเกิดความยั่งยืนว่าต้องคำนึงถึงคุลยภาพของระบบนิเวศ และความเท่าเทียมกันของคนในสังคมสำหรับคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต มีองค์ประกอบการจัดการทรัพยากรน้ำ ดังนี้ 1) การจัดการทรัพยากรน้ำอย่างผสมผสานโดยการเชื่อมโยงคุณภาพและปริมาณน้ำกับการจัดการทรัพยากรประเภทอื่นๆ ความตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างระบบสถาบันที่ดำเนินการ สภาพสังคม นิเวศวิทยา และการจัดการทรัพยากรน้ำตลอดจนตระหนักถึงความสำคัญของแนวเขตลุ่มน้ำ และแหล่งน้ำใต้ดิน 2) สนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองคุณภาพน้ำ โดยตระหนักถึงคุณค่าของปริมาณน้ำที่มีอยู่จำกัด รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการจัดการทั้งปริมาณและคุณภาพ สร้างความสมดุลในด้านการศึกษาการใช้น้ำ กลไกตลาดและกฎเกณฑ์เพื่อสนับสนุนทางเลือกให้กับผู้ใช้ และตระหนักถึงความรับผิดชอบและประโยชน์ที่ผู้ใช้ต้องรับผิดชอบจากการใช้ทรัพยากรน้ำ 3) การแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ โดยนำเอาระบบการวางแผนติดตามประเมินผลและการวิจัยมาใช้ นำเอาระบบข้อมูลทุกด้านมาประกอบการตัดสินใจ สนับสนุนให้มีการปรึกษาหารือและการมีส่วนร่วมจากสาธารณชน มีการนำกลยุทธ์การเจรจาต่อรองและการไกล่เกลี่ยมาใช้เพื่อหาฉันทามติ รวมทั้งสนับสนุนให้สาธารณชนรับทราบถึงข้อมูลข่าวสารอย่างโปร่งใส และให้การศึกษากับประชาชน เกษม จันทร์แก้ว (2539: 70) กล่าวว่า การจัดการลุ่มน้ำเป็นแนวการดำเนินการในการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำทุกประเภทให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ไม่ฟุ่มเฟือย และ

เป็นไปด้วยความระมัดระวัง เพื่อมิให้เกิดผลกระทบต่อปริมาณ คุณภาพ และช่วงเวลาการไหลของน้ำ สรุปหลักการจัดการลุ่มน้ำได้ 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การวางแผนการใช้ที่ดิน พื้นที่ลุ่มน้ำแต่ละแห่ง แต่ละพื้นที่นั้น มีลักษณะทั้งสมบัติทางเคมี ฟิสิกส์ และชีววิทยาแตกต่างกัน จึงทำให้ดินแต่ละแห่งหรือแต่ละจุดมีสมรรถนะในการนำมาใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกันไป ลุ่มน้ำบางแห่งอาจมีสมรรถนะของดินที่สามารถทำได้เพียงการเกษตรเพียงอย่างเดียว หรือทำการป่าไม้อย่างเดียวก็ได้ แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่ลุ่มน้ำบางแห่งอาจมีสมรรถนะที่จะแบ่งทำได้หลายๆ อย่างคละกันไปก็ได้ 2) การใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำและมาตรการการควบคุมตามวิธีการอนุรักษ์ เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกต้องตามหลักการและวิธีการอนุรักษ์วิทยา ไม่ฟุ่มเฟือยและเป็นไปด้วยความระมัดระวัง เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยป้องกันมลพิษสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำได้ เพราะเท่ากับเป็นการรักษาชนิด ปริมาณ สัดส่วนและการกระจายของทรัพยากรที่อยู่ในลุ่มน้ำ ทำให้เกิดดุลธรรมชาติในการฟื้นฟูทรัพยากรใช้ตลอดไป อีกทั้งช่วยแก้ไขส่วนที่สึกหรอให้ฟื้นคืนสภาพได้ 3)การควบคุมของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อมเป็นมาตรการควบคุมมลพิษสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่ใช่เป็นมลพิษทางกายภาพเท่านั้น แต่อาจเป็นการป้องกันมลพิษทางสังคมและเศรษฐกิจด้วย เพราะมลพิษทุกๆ ประเภทก็จะมีผลต่อการจัดการลุ่มน้ำทั้งนั้น จึงจำเป็นต้องควบคุมให้ถูกต้อง โดยมิให้เกิดมลพิษของน้ำขึ้นอย่างเด็ดขาด แต่ถ้าไม่สามารถป้องกันได้ก็ให้เกิดได้น้อยที่สุดกล่าวได้ว่าหลักในการบริหารจัดการเป็นแนวการปฏิบัติราชการของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อจุดหมายปลายทางสูงสุด คือ การพัฒนาประเทศที่แบ่งเป็นประชาชนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ในส่วนของการจัดการทรัพยากรน้ำ จำเป็นต้องนำความรู้ความสามารถทางวิชาการที่เกี่ยวข้องทุกด้านมาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน ต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและความเท่าเทียมกันของคนในสังคม โดยหลักใหญ่ๆ คือ ความมีประสิทธิภาพ ความเป็นธรรม และความยั่งยืน ภายใต้การมีส่วนร่วมหรือการบูรณาการร่วมกัน เจ เกาส์ (J. gaus) (อ้างอิงใน เฉลิมพงศ์ มีสมนัย,2551: 9-10) ได้รวบรวมแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของการจัดการ และมั่นใจเป็นอย่างมากว่า องค์ความรู้และวิธีปฏิบัติด้านการจัดการจำเป็นต้องอาศัยแนวทางการศึกษาแบบนิเวศวิทยา หรือมีการพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมของการจัดการเป็นสำคัญ ทั้งนี้ หมายรวมถึงลักษณะพื้นดิน บรรยากาศ สถานที่ตั้งที่ประชาชนทำมาหากิน ตลอดจนลักษณะของประชาชน ทั้งในแง่จำนวน อายุ ความรู้ และเทคโนโลยีทางกายภาพและทางสังคมที่ประชาชนใช้ในการประกอบอาชีพ สรุปได้ว่า การบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสาน คือ กระบวนการวางแผน และการใช้แผน ในการบริหารทรัพยากร และเทคนิคต่างๆ ที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน และมีอยู่จำกัดอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์และนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติ โดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการในทุกระดับ และมีสิทธิในการใช้น้ำอย่างเสมอภาค โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และรักษาระบบนิเวศน์ที่สำคัญให้ยั่งยืน ดังนั้น

ในการบริหารจัดการน้ำ ต้องคำนึงถึงความเชื่อมโยงของทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ดิน ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ เพราะมีความเกื้อกูลกัน การแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำจะบรรลุความสำเร็จจะต้องมีความร่วมมือร่วมใจกันของทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ เอกชน ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ Kanisorn (2554 : 45) การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันเน้นหนักในเรื่องการจัดหาน้ำ สำหรับฤดูแล้งการเพิ่มของประชากรและความเข้มข้นของกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ได้เพิ่มความต้องการน้ำมาเป็นลำดับ การขนาดแคลนน้ำเริ่มเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งและถาวรมากขึ้น สถาบันการจัดการน้ำหลักของไทย คือ กรมชลประทานประสบปัญหาการจัดหาน้ำมากขึ้นเรื่อย ๆ เช่น ปัญหาจากการต่อต้านสร้างเขื่อน เพราะปัญหาด้านการชดเชยชุมชนที่ได้รับผลกระทบ และผลการะทบต่อสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะด้านระบบนิเวศของป่าไม้ หน่วยงานของรัฐ ซึ่งแต่เดิมเคยมีหน้าที่จัดหาน้ำจึงจำเป็นต้องมารับหน้าที่จัดสรร แต่รัฐขาดทั้งกติกาและเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรน้ำ ความขัดแย้งด้านการจัดสรรน้ำได้กลายเป็นปัญหาสำคัญในภาคเกษตร ทั้งในระหว่างราษฎรด้วยกัน ระหว่างราษฎรกับรัฐ และระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกัน การขยายตัวอย่างรวดเร็วของความต้องการน้ำของเมืองและภาคอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการช่วงชิงทรัพยากรน้ำ ระหว่างเมืองกับชนบท ปัญหาที่จะต้องตัดสินใจในระบบปัจจุบันก็คือ ใครควรได้น้ำและควรได้เท่าไรวัตถุประสงค์ของโครงการนี้ก็เพื่อหากติกาในการจัดสรรน้ำ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และหาแนวทางในการใช้น้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม และสร้างความเป็นธรรมระหว่างผู้ใช้น้ำ ในขณะเดียวกันก็อนุรักษ์ทรัพยากรน้ำให้ยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า ถึงแม้โดยเปรียบเทียบกับนานาประเทศในโลก ประเทศไทยได้จัดว่าไม่ขาดแคลนน้ำมากนัก และสัดส่วนการกักเก็บน้ำของไทยอยู่ในระดับสูง แต่ไทยมีภาคเกษตรซึ่งปลูกข้าวเป็นหลัก ข้าวเป็นพืชที่ใช้น้ำมาก สถานการณ์น้ำของประเทศไทยจึงจะตึงตัวตลอด 20 ปีข้างหน้า และตึงตัวสูงสุดปลายทศวรรษนี้ ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการปลูกข้าวทำให้มีการปลูกข้าวนาปรังได้ 1 ถึง 2 ครั้งในฤดูแล้งนอกจากนี้ความต้องการน้ำยังแกว่งไกวตามราคาข้าวในตลาดโลก และเกษตรกรได้ใช้น้ำใต้ดินเป็นน้ำสำรองเพื่อปลูกข้าว การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนแต่ท้าทาย และสร้างความกดดันต่อระบบบริหารจัดการน้ำแบบกำกักและควบคุมในปัจจุบัน การวิเคราะห์ระบบกฎหมายไทยพบว่า ถึงแม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำหลายฉบับด้วยกัน แต่การบริหารจัดการน้ำของไทยยังมีช่องโหว่ ขาดเอกภาพและขาดกติกาที่ชัดเจนในการจัดสรรน้ำ ทรัพยากรน้ำส่วนใหญ่ยังอยู่ภายใต้ระบบการเข้าถึงโดยเสรี ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากร การปล่อยให้เกิดการเข้าถึงน้ำโดยเสรีเป็นระบบที่ขาดความเป็นธรรม ไม่สนับสนุนให้เกิดการใช้ประโยชน์

สูงสุด และไม่เอื้ออำนวยให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การศึกษานี้พบว่าประสิทธิภาพในการใช้น้ำของชาวนาแตกต่างกันมากภายในลุ่มน้ำเดียวกัน และผลตอบแทนต่อหน่วยของน้ำในเขตเจ้าพระยาตอนล่างต่ำกว่าผลตอบแทนของโครงการอื่น ๆ ในลุ่มน้ำเดียวกันและในแม่กลองเป็นอันมาก ระบบบริหารและกำกับที่เป็นอยู่ขาดสมรรถนะที่จะยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ความต้องการและอุปทาน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการหาแนวทางจัดการน้ำใหม่ที่มีกติกาที่ชัดเจน และในขณะเดียวกันก็ยืดหยุ่นตามสถานการณ์ได้ตามความเหมาะสม การศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเพิ่มการกักเก็บน้ำ พบว่า ปัญหาการชดเชยรายฤดูเกิดจากการใช้เกณฑ์การชดเชยต่าง และการขาดการศึกษาด้านผลกระทบต่อสังคมที่สมบูรณ์เพียงพอ สำหรับการศึกษาผลกระทบ ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ยังขาดข้อมูลพื้นฐานด้านระบบนิเวศที่จำเป็นสำหรับการประเมินมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติเพื่อที่จะนำมาศึกษาผลกระทบให้สมบูรณ์แบบ นอกจากนี้ ระบบการตรวจทานผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมยังไม่ได้รับความสนใจ และการสนับสนุนด้านบุคลากรและงบประมาณอย่างเพียงพอ การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการน้ำระหว่างประเทศพบว่า ประเทศไทยยังล้าหลังประเทศอื่นในลุ่มแม่น้ำโขงด้านการจัดการน้ำจากแง่มุมทางกฎหมายและเครื่องมือการบริหารอุปสงค์ ดังนั้นประเทศไทยจะสามารถเข้าสู่เวทีเจรจาระหว่างประเทศได้อย่างมั่นคง และอย่างมีศักดิ์ศรีก็ต่อเมื่อสามารถลดความขัดแย้งในประเทศและระบบการบริหารจัดการน้ำในประเทศได้รับการสะสางได้เสียก่อน การศึกษาที่ได้เสนอทางเลือกหลักในการจัดการให้เกิดประสิทธิภาพ มี 2 วิธีด้วยกันคือ หนึ่งการตั้งราคาน้ำที่อาจเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้น้ำ แต่มีจุดอ่อนในด้านความเป็นธรรม และสองการให้สิทธิแกกลุ่มผู้ใช้น้ำซึ่งจะมีความเป็นธรรมมากกว่า และสามารถปรับให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อสถานการณ์เหมาะสม รายงานนี้เสนอแนวทางให้สิทธิการใช้น้ำแก่ประชาชนที่เป็นนวัตกรรมเชิงนโยบายสำหรับการบริหารทรัพยากรน้ำเพื่อลดความขัดแย้งในสังคม รวมทั้งการกระจายอำนาจการบริหารน้ำให้เหมาะสมกับความพร้อมและศักยภาพของท้องถิ่น การศึกษานี้ได้เสนอการจัดตั้งองค์กรในระดับลุ่มน้ำย่อย คือ วิธีการกำหนดสิทธิการใช้น้ำตลอดจนองค์กรย่อยได้แก่ คณะกรรมการเขตจัดการน้ำ รวมทั้งการปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ และ พ.ร.บ. อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับน้ำตามข้อเสนอข้างต้น และเพื่อให้มีบทลงโทษที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น และให้มีการประชาพิจารณ์ร่างพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำอย่างกว้างขวาง สำหรับการวางแผน และการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดการทรัพยากรดินและป่าไม้ เพราะทั้งสามทรัพยากรมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ควรมีการปรับโครงสร้างการบริหารจัดการให้มีเอกภาพ

สำหรับแนวทางการจัดสรรน้ำระหว่างลุ่มน้ำระหว่างลุ่มน้ำและภายในลุ่มน้ำ ให้มีการกำหนดสิทธิการใช้น้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำ และจัดลำดับความสำคัญของการใช้น้ำ การจัดสรรภายในลุ่มน้ำ ระหว่างเขตให้เป็นไปตามสิทธิที่ได้กำหนดไว้ หากมีการโอนกันระหว่างลุ่มน้ำต้องให้คณะกรรมการลุ่มน้ำเห็นชอบ ส่วนการจัดสรรภายในเขตจัดการน้ำให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการเขตจัดการน้ำว่าใช้วิธีการตั้งราคาหรือให้โอนกันเองอย่างไม่เป็นทางการ หลักเกณฑ์ในการผันน้ำระหว่างลุ่มน้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ให้เปรียบเทียบผลตอบแทนจากการใช้น้ำหน่วยสุดท้ายและให้ผันน้ำจากลุ่มน้ำที่มีค่านี้ต่ำไปยังลุ่มน้ำที่มีค่านี้สูง และการโอนต้องมีการชดเชยอย่างเป็นธรรม สำหรับแนวทางในการพัฒนาแหล่งน้ำ เสนอให้แยกรายงานผลกระทบทางสังคมแยกจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และให้ทุกหน่วยงานใช้หลักการที่เป็นมาตรฐานเดียวกันในการชดเชย และนำค่าชดเชยนี้มาคำนวณจุดคุ้มทุนของการสร้างเขื่อน และเปิดเผยข้อมูลนี้ต่อสาธารณชน สำหรับการปรับปรุงการรายงานผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องมีการสนับสนุนการวิจัยด้านระบบนิเวศ และการประเมินมูลค่าทรัพยากรมากกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อให้มีรายงานผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และควรให้ประชาชนในพื้นที่โครงการที่ได้รับผลกระทบมีส่วนร่วมให้ข้อมูลตั้งแต่แรกเริ่ม ควรเร่งรัดการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ให้มีขั้นตอนประชาพิจารณ์ที่ชัดเจน รวมทั้งให้มีการประชาพิจารณ์โครงการขนาดเล็กและขนาดกลางในกรณีที่คณะกรรมการเขตเห็นสมควร ในกรณีที่เป็นลุ่มน้ำระหว่างประเทศ ให้มีผู้แทนจากคณะกรรมการเขตจัดการน้ำเข้าร่วมประชาพิจารณ์ในประเทศเจ้าของโครงการและใช้หลักต่างตอบแทนกันในกรณีที่ไทยเป็นเจ้าของโครงการด้วย

4. การบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสาน (Integrated Water Resources Management) (IWRM)

การบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสาน คือ กระบวนการในการส่งเสริมการประสานการพัฒนาและจัดการน้ำ ดินและทรัพยากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมอย่างทัดเทียมกัน โดยไม่มีผลกระทบต่อความยั่งยืนของระบบนิเวศน์ที่สำคัญ เป็นการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการในทางปฏิบัติซึ่งได้รับการเห็นชอบจากที่ประชุมของสหประชาชาติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ที่กรุงรีโอ เดอ จาไนโร ปี ค.ศ. 1992 เพื่อใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสาน 4 ประการ คือ 1) น้ำจืดเป็นทรัพยากรที่มีจำกัดและเปราะบาง จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การพัฒนาและสิ่งแวดล้อม 2) การพัฒนาและการจัดการน้ำ ต้องอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของผู้ใช้ ผู้วางแผน และผู้กำหนดแนวนโยบายทุกระดับ 3) สตรีมีบทบาทสำคัญในการจัดหา จัดการและดูแลรักษาน้ำ 4) น้ำมีคุณค่าทางเศรษฐกิจสำหรับภาคการใช้ต่างๆ และจำเป็นต้องถือว่าเป็นสินค้าเชิงเศรษฐกิจ (อภิชาต อนุกูลอำไพ,2546: 16)

5. การจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทย

เผชิญโชค จินตเศรณี (2544:15) กล่าวว่าในปัจจุบันปัญหาเรื่องน้ำนับเป็นปัญหาที่มีความสำคัญระดับชาติไปแล้ว เนื่องจากน้ำเป็นทรัพยากรที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิตและเป็นปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และในขณะเดียวกันประเทศไทยมักประสบปัญหาเรื่องน้ำ ในแง่ของการขาดแคลนน้ำหรือไม่ก็มีปัญหาเรื่องน้ำมากเกินไปอย่างที่เพิ่งจะผ่านมานั่นเอง โดยที่ปัญหาเรื่องน้ำนี้นับวันจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นตามการเพิ่มขึ้นของประชากรและการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยขอแยกเป็นสองปัญหาหลักๆ ดังนี้ ปัญหาด้านกายภาพของน้ำเองเป็นปัญหาที่เกิด เนื่องจากความไม่สมดุลระหว่างความต้องการใช้น้ำกับปริมาณน้ำที่มีอยู่ไม่เท่ากันในแต่ละพื้นที่ และในแต่ละช่วงเวลา ยกตัวอย่างเช่นเกิดการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง และเกิดน้ำท่วมในฤดูฝน หรือการใช้น้ำบาดาลมากเกินไปทำให้เกิดการทรุดตัวของพื้นดิน นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของน้ำ เช่น ปัญหาน้ำเสียกรณีปัญหาด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงยังไม่มีการกำหนดแผนงานและโครงการที่เป็นแบบผสมผสานในลักษณะการบูรณาการอย่างชัดเจนเนื่องจากยังขาดข้อมูลที่สำคัญในการตัดสินใจ ดังนั้นเพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทยในปัจจุบันสามารถแก้ปัญหาเรื่องน้ำดังกล่าวข้างต้นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติจึงเป็นองค์กรหลักในการทำหน้าที่ประสานเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ ได้จัดทำวิสัยทัศน์เรื่องน้ำแห่งชาติ และนโยบายน้ำ แห่งชาติให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสภาพความเป็นจริง ซึ่งได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว และคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2544 ดังนี้คือ ภายในปี 2568 ประเทศไทยจะมีน้ำใช้อย่างเพียงพอและมีคุณภาพโดยมีระบบการบริหารจัดการองค์กร ระบบ กฎหมายในการใช้ทรัพยากรน้ำที่เป็นธรรม ยั่งยืน โดยคำนึงถึงคุณภาพชีวิตและการมีส่วนร่วมในทุกระดับ พร้อมกับได้กำหนดนโยบายน้ำแห่งชาติโดยรวมดังนี้คือให้มีการเร่งรัดให้มีพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำเป็นกฎหมายหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้มีการจัดตั้งองค์กรเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งในระดับชาติ ในระดับกลุ่มน้ำ และระดับท้องถิ่นที่มีกฎหมายรองรับและผลักดันให้เกิดการนำนโยบายไปสู่การโดยมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมโดยเน้นการจัดสรรน้ำที่เหมาะสมและเป็นธรรม โดยจัดลำดับความสำคัญของประเภทการใช้น้ำในแต่ละพื้นที่ทั้งเพื่อการอุปโภคและบริโภคเพื่อให้มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนภายใต้กติกาการจัดสรรน้ำที่ชัดเจน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการมีส่วนร่วมของผู้รับบริการและระดับการให้บริการ มีการกำหนดทิศทางที่ชัดเจนในการจัดหาน้ำและพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อจัดหาน้ำต้นทุนที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการที่เหมาะสมสำหรับทุกกิจกรรม โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่

เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังต้องมีการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรให้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานในการทำเกษตรกรรมและอุปโภคบริโภค เช่นเดียวกับให้บริการขั้นพื้นฐานของรัฐด้านอื่นๆ รวมถึงมีการพัฒนาและบรรจุความรู้เรื่องน้ำในหลักสูตรของทุกระดับการศึกษา เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของน้ำและมีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพมีการเร่งรัดให้มีการวางแผนการบรรเทาและแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง ทั้งการเตือนภัยการกำหนดแนวทางการบรรเทาภัยและการฟื้นฟูบูรณะภายหลังเกิดภัยอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม โดยคำนึงถึงการใช้ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้อง โดยมีการสนับสนุนงบประมาณสำหรับแผนปฏิบัติตามนโยบาย รวมทั้งการวิจัย การประชาสัมพันธ์ การรวบรวมข้อมูลข่าวสาร และการถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับเรื่องน้ำต่อสาธารณชนอย่างเพียงพอและต่อเนื่องอย่างไรก็ตามการบริหารจัดการตามนโยบายทรัพยากรน้ำของประเทศไทยนั้นจะมีประสิทธิภาพมากหรือน้อยเพียงใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจที่ปราศจากอคติใดๆ จากทุกฝ่าย และการนำเอาแนวคิดและสหวิทยาการต่างๆ มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมจะเป็นแนวทางที่จะค่อยๆ ลดความรุนแรงของปัญหาและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ในที่สุด ซึ่งคงต้องใช้เวลาในการสร้างกระบวนการเครือข่ายความร่วมมือจากทุกฝ่าย

6. สาเหตุความจำเป็นต้องมีการจัดการน้ำในประเทศไทย

วิชัย สุภาโสด (2553 : 22) เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรประมาณ 63 ล้านคน โดยปริมาณกว่า 40 ล้านคน หรือประมาณ 63.5 % ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ มีอาชีพทางการเกษตร และเกษตรต่อเนื่อง ขณะที่ประเทศไทยมีพื้นที่ 320.7 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรประมาณ 132.7 ล้านไร่ หรือ 41.4 % และมีแนวโน้มว่าจะขยายตัวเพิ่มขึ้น(พื้นที่การเกษตรมีความต้องการใช้น้ำสูง) แต่ทว่าปัจจุบันมีพื้นที่ชลประทานที่สนับสนุนภาคการเกษตรได้ 23.57 ล้านไร่ หรือประมาณ 17.8% เท่านั้น ส่วนพื้นที่การเกษตรที่เหลืออีก 82.2% จะต้องพึ่งแต่น้ำฝนตามธรรมชาติซึ่งมีความไม่แน่นอน ส่งผลให้ฐานรายได้ภาคการเกษตรมีความไม่แน่นอนตามไปด้วย หากจะกล่าวถึงเรื่องน้ำฝนประเทศไทยมีปริมาณฝนที่ตกผันแปรระหว่าง 800 – 4,400 มิลลิเมตร/ปี หรือเฉลี่ยประมาณ 1,468 มิลลิเมตร/ปี โดยภาคใต้ตกมากที่สุด รองลงมาคือภาคกลาง ภาคอีสานและภาคเหนือตามลำดับ หากคิดเป็นปริมาณน้ำฝนที่เกิดมีขึ้นในประเทศไทยจะเกิดมีขึ้นประมาณปีละ760,000 ล้านลูกบาศก์เมตร(ล้าน ลบ.ม.) โดยประมาณ 71.7 % จะระเหยกลับไปในอากาศและไหลซึมลงใต้ดิน ส่วนอีก 28.3 % หรือประมาณ 215,000 ลูกบาศก์เมตร จะกลายเป็นน้ำท่า (มวลน้ำที่ไหลไปมาอยู่บนดิน) โดยน้ำท่าในประเทศไทยนี้จะเกิดมีในฤดูฝนถึง 92 % และมีเหลืออยู่ในฤดูแล้งอีกเพียง 8 % เท่านั้น เนื่องจากความแตกต่างของสภาพภูมิประเทศ ปริมาณน้ำฝน ปริมาณน้ำท่า สภาพดิน การใช้ที่ดิน การเกษตร

กรรม ฯลฯ ในแต่ละลุ่มน้ำ ทำให้เกิดปัญหาเรื่องน้ำที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องน้ำหลาก น้ำท่วม หรืออุทกภัย เนื่องจากมีน้ำมากในฤดูฝน และเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำหรือน้ำแล้ง เนื่องจากมีน้ำน้อยในฤดูแล้ง อีกทั้งในปัจจุบันปัญหาเรื่องคุณภาพน้ำอันเนื่องจากน้ำเสียก็ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น สร้างปัญหาให้ภาคการเกษตรขึ้นมากมาย จากปริมาณน้ำท่าที่เกิดมีในประเทศไทยประมาณ 215,000 ล้านลูกบาศก์เมตรนั้น เราสามารถสร้างระบบเก็บกักในปัจจุบันได้เพียง 72,000 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือเพียง 33.5 % เท่านั้น ส่วนน้ำท่าที่เหลือนั้นก็จะไหลลงท้ายน้ำและไหลลงสู่ทะเลไป และบางครั้งน้ำท่าที่ไหลลงท้ายน้ำก็จะทำให้เกิดอุทกภัย ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเสียหาย โดยปัจจุบันมีแนวโน้มจะเกิดปัญหานี้ถี่ขึ้นมาก ขณะที่น้ำชลประทานที่เก็บกักไว้ในปัจจุบันประมาณ 72,000 ล้านลูกบาศก์เมตรนั้นก็ยังสามารถนำมาใช้งานได้เพียง 45,000 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งไม่เพียงพอที่จะสามารถสนับสนุนการใช้น้ำในภาคการเกษตรฤดูแล้งที่เหลืออีก 82.7 % ได้ ทำให้ไม่สามารถใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรในฤดูแล้งได้เต็มศักยภาพส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้น้อย หากสร้างระบบชลประทานเก็บกักน้ำเพิ่มขึ้นได้ก็สามารถบรรเทาความรุนแรงของอุทกภัยอันเนื่องจากมีน้ำมากในฤดูฝนลงไปได้ และยังสามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำเนื่องจากมีน้ำน้อยในฤดูแล้งได้ดีกว่าเดิม ซึ่งแนวทางดำเนินงานจะเรื่องนี้จะนำไปกล่าวในส่วนต่อไปแนวทางการพัฒนาทรัพยากรน้ำในอนาคต_เนื่องจากรัฐได้กำหนดแนวนโยบาย เรื่องการขจัดความยากจนให้หมดภายใน 6 ปี ไว้เป็นวาระแห่งชาติ โดยพยายามจะยกระดับรายได้ของประชากรให้มีรายได้ไม่น้อยกว่าปีละ 120,000 บาทต่อครัวเรือน ดังนั้นเกษตรกรซึ่งเป็นอาชีพส่วนใหญ่ของประชากรชาวไทย จะต้องถูกยกระดับรายได้ไปด้วย โดยแนวทางปฏิบัติทางหนึ่งที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้คือ การกำหนดมาตรการการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ส่งออกให้เป็น 1.20 ล้านล้านบาท ภายในปี 2551 เพื่อยกระดับรายได้ ของเกษตรกรเพิ่มขึ้น (ปัจจุบันมูลค่าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ส่งออกในปี 2547 อยู่ที่ 0.89 ล้านล้านบาท)ปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือน้ำ ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาระบบชลประทานเพื่อการเก็บกักน้ำและใช้งานให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพสูงกว่าปัจจุบันนี้ จึงจะมีน้ำพอเพียงสนับสนุนภาคการผลิตทางการเกษตรนี้ได้ จากสภาพการกระจายตัวของน้ำฝนและน้ำท่าที่ไม่สม่ำเสมอตลอดปี ดังที่นำเสนอไว้ ข้างต้นแล้วจะส่งผลให้เกิดปัญหาอุทกภัยและปัญหาการขาดแคลนน้ำรุนแรงขึ้น ดังนั้นจะต้องมีการพัฒนาระบบชลประทานเพื่อการเก็บกักและใช้งานให้มีศักยภาพ และประสิทธิภาพสูงกว่าปัจจุบันนี้ ประกอบกับศักยภาพของน้ำท่าที่มีเหลือจากกักเก็บในระบบชลประทานปัจจุบันยังมีอีกมาก ดังนั้นควรจะต้องทำการพัฒนาเพื่อเพิ่มระบบการเก็บกักน้ำและใช้งานให้มากขึ้น เพื่อรองรับการพัฒนาภาคการผลิตทางการเกษตรให้ได้ ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

7. แนวความคิดในการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในอนาคต

1. แนวความคิดในการเหลียวหลังกลับไปดูโครงการพัฒนาแหล่งน้ำและโครงการชลประทานเก่าๆ ที่ก่อสร้างมานานแล้ว และมีสภาพชำรุดทรุดโทรมเสียหายมาก ควรจะต้องถูกนำมาใช้เพื่อดำเนินการซ่อมแซมปรับปรุงโครงการนั้นๆ ให้มีประสิทธิภาพดีเหมือนเดิมที่ออกแบบไว้จะทำให้ได้น้ำชลประทานที่รั่วซึมเสียหายไปกลับคืนมาใช้ในพื้นที่การเกษตรท้ายน้ำได้เพิ่มขึ้น แหล่งเก็บกักน้ำขนาดต่างๆที่ก่อสร้างมานานแล้วต้องนำมาศึกษาความคุ้มทุน ที่จะดำเนินการขุดลอกเอาดินตะกอนเหนือระดับเก็บกักที่สามารถนำไปใช้งานได้ออกไป เพื่อที่สามารถเก็บกักน้ำได้เพิ่มเติมขึ้น มาตรการนี้หากวิเคราะห์ดำเนินการแล้วคุ้มทุน ควรจะต้องเร่งดำเนินการโดยด่วน เพราะเป็นมาตรการที่ไม่สร้างปัญหาการเวนคืนที่ดินที่มีผลกระทบต่อการกระเพื่อมไหวของมวลชน

2. แนวความคิดในการให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลการส่งน้ำบำรุงรักษาซ่อมแซมระบบชลประทานนั้น ควรจะต้องมีการส่งเสริมให้ดำเนินการเพิ่มมากขึ้น เพื่อปลุกจิตสำนึกของตัวเกษตรกรเองให้ทราบว่าระบบชลประทานนั้นเป็นเครื่องมือในการทำการเกษตรของตัวเขาเอง (เหมือนจอบเหมือนเสียมหรือเหมือนรถไถนาของเขาเอง) หากรักษาระบบชลประทานมีสภาพดี มีการใช้งานอย่างถูกต้อง และมีอายุการใช้งานยาวนาน ก็หมายถึงการมีน้ำชลประทานให้ทำการเกษตรได้เพียงพอขึ้น ผลผลิตที่ได้ก็มีสูงขึ้น รายได้จากเกษตรของเขาเองก็จะสูงขึ้นตามมาแบบยั่งยืน

3. แนวความคิดในการใช้น้ำใต้ดินเสริม ในกรณีที่ขาดแคลนน้ำชลประทานเป็นช่วงๆ หลังจากที่เริ่มทำการเกษตรไปแล้วควรมีการพัฒนาแหล่งน้ำใต้ดิน ทั้งประเภทบ่อตื้น และบ่อบาดาลแบบลึก เพื่อนำน้ำใต้ดินมาใช้งานเสริม เป็นครั้งคราว เพื่อจะเป็นหลักประกันให้เกษตรกรมั่นใจว่าจะไม่เกิดความเสียหายต่อผลผลิตในการทำการเกษตรของเขา โดยแนวทางนี้จะต้องศึกษาให้ชัดเจนถึงแหล่งน้ำใต้ดินนั้นๆ ว่ามีปริมาณน้ำที่สามารถจะนำมาใช้งานได้เท่าไร ถึงจะไม่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมต่างๆ ตามมา

4. แนวความคิดในการใช้น้ำภาคการเกษตรอย่างประหยัดและคุ้มค่ากับผลผลิตทางการเกษตรที่ได้ในวิธีการต่างๆ ควรจะต้องถูกนำออกมาใช้อย่างจริงจังให้ได้ผลออกมาอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนก่อน แล้วจึงตามมาด้วยมาตรการพัฒนาสร้างแหล่งเก็บกักน้ำขนาดต่างๆ ต่อไป เหตุที่ต้องเร่งปลุกจิตสำนึกเรื่องนี้ก่อน เพราะหากปล่อยให้มีการใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือยและได้ผลตอบแทนทางผลผลิตไม่คุ้มค่าไปเรื่อยๆ แล้ว การจะเร่งสร้างแหล่งเก็บกักน้ำเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วปานใด ก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการน้ำอย่างฟุ่มเฟือยนี้ มาตรการการใช้น้ำอย่างประหยัดนี้อาจต้องมีการพิจารณาหาเทคโนโลยีการส่งน้ำที่มีการสูญเสียน้ำชลประทานให้น้อยลงมาใช้งานบ้าง เช่น ระบบ

Micro-irrigation ระบบสปริงเกอร์ ระบบน้ำหยด ฯลฯ แน่นอนว่าระบบการส่งน้ำพวกนี้ต้องมีต้นทุนการดำเนินการที่แพงมาก แต่หากถ้าวิเคราะห์แล้วว่าให้ผลตอบแทนคุ้มทุน เฉพาะกับพืชพวก High-value crops ก็น่าจะพิจารณานำมาส่งเสริมให้มีการดำเนินการ (กลุ่มประเทศทางยุโรป ประเทศอิสราเอล หรือประเทศออสเตรเลียมีการพัฒนาเรื่องนี้ดีมาก น่าจะทดลองศึกษามาเป็นต้นแบบ)

5. แนวความคิดในการเร่งการก่อสร้างและพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำขนาดต่างๆ รวมทั้งโครงการชลประทานขนาดใหญ่ขนาดกลางและขนาดเล็ก ควรจะต้องนำพิจารณาศึกษาความเหมาะสม และเร่งดำเนินการอย่างมีระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการชดเชยค่าที่ดินในเขตการดำเนินการจะต้องถูกนำมาพิจารณาจ่ายให้ผู้ได้รับผลกระทบอย่างยุติธรรม คุ้มค่าในราคาตลาดจริง และอย่างรวดเร็วเพื่อป้องกันปัญหาการขัดแย้งกับมวลชนซึ่งส่งผลให้การพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำต่างๆ มีอันจะต้องล่าช้าออกไป และในทำนองเดียวกันโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดต่างๆ รวมทั้งโครงการชลประทานขนาดใหญ่ขนาดกลางและขนาดเล็กที่เริ่มดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ควรจะต้องเร่งดำเนินการก่อสร้างให้แล้วเสร็จตามแผนงาน หรือเสร็จก่อนแผนงานให้ได้ โดยไม่มีผลกระทบด้านลบตามมา สำหรับงบประมาณค่าใช้จ่ายในการดำเนินการหากภาครัฐมีไม่เพียงพอ ก็ควรมีการพิจารณาเรื่องการกู้เงินจากภาคเอกชนหรือแหล่งเงินกู้จากนอกประเทศมาดำเนินการ เพราะหากปล่อยให้ระยะเวลาผ่านไปเนิ่นนาน เกรงว่าถึงเวลานั้นแล้วหากมีเงินงบประมาณ ก็ไม่อาจสามารถดำเนินการได้ เพราะจะมีผลกระทบกับมวลชนที่รุกล้ำพื้นที่ป่าไม้และพื้นที่แหล่งน้ำอย่างมากมายทับทวี

6. แนวความคิดในการสนับสนุนการขุดลอกแหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่สาธารณะ และการสนับสนุนให้เกษตรกรขุดสระเก็บสำรองน้ำในพื้นที่การเกษตรของตนเอง ควรจะต้องถูกนำมาทำการส่งเสริมให้มีการดำเนินงานอย่างจริงจัง เพื่อเร่งรัดการสร้างพื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทยมากขึ้น พื้นดินจะได้มีความชุ่มชื้นและมีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น โดยที่น้ำเป็นปัจจัยการผลิตทางการเกษตรเบื้องต้น หากมีแหล่งกักเก็บน้ำขนาดย่อยในพื้นที่ของเกษตรกรเอง เกษตรกรก็สามารถอาศัยใช้แหล่งน้ำนั้นๆ ทำเป็นแหล่งผลิตอาหารในครัวเรือน(ตู้เย็นธรรมชาติ)ได้ และหากมีผลผลิตเหลือจากการบริโภคในครัวเรือนแล้ว อาจนำไปจำหน่ายเพื่อหารายได้เสริม ทำให้มีรายได้มาจุนเจือครัวเรือนได้เพิ่มขึ้น

7. แนวความคิดในการส่งน้ำแบบ pumpingโดยปกติระบบการชลประทานในประเทศไทยส่วนใหญ่จะเป็นการส่งน้ำแบบ gravity โดยอาศัยแรงดึงดูดโลก ส่งน้ำจากที่สูงไปสู่ที่ต่ำ เพราะประหยัดพลังงานในการส่งน้ำ และค่าใช้จ่ายในการส่งน้ำจะไม่แพง แต่หากมีความจำเป็นต้องส่งน้ำจากที่ต่ำไปสู่ที่สูงเพื่อสนับสนุนการเกษตรในที่พื้นสูงได้ก็จำเป็นต้องใช้มาตรการส่งน้ำแบบ pumping รวมกับระบบท่อมาใช้เสริมในกรณีที่ไม่มีแหล่งน้ำต้นทุนในพื้นที่สูงนั้นได้ ซึ่งจากข้อมูลข้างต้นนั้นบ่งชี้ได้อย่างชัดเจนว่ามีปริมาณน้ำต้นทุนเพียงพอที่สามารถจะดำเนินการได้ เพียงแต่จะต้องพิจารณา

ถึงลักษณะการผลิตและผลผลิตการเกษตรที่ได้นั้น จะต้องให้ผลตอบแทนคุ่มค่าต่อต้นทุนการลำเลียงน้ำโดยวิธีดังกล่าวไปใช้

8. แนวความคิดในการผันน้ำในแม่น้ำระหว่างประเทศมาใช้งานเพิ่มเติม ควรจะต้องมีการเร่งรัดการดำเนินการออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนและเป็นอย่างรูปธรรม โดยเรื่องที่ต้องเร่งรัดก่อนอื่นใดคือการเริ่มดำเนินการศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการที่จะผันน้ำในแม่น้ำระหว่างประเทศนั้นๆ มาใส่ในแม่น้ำสายหลักๆ ของประเทศ เพื่อนำมาใช้งานในช่วงการขาดแคลนน้ำ และเร่งจัดทำแผนปฏิบัติงานต่อไป เช่น โครงการผันน้ำในแม่น้ำสาละวิน เขตติดต่อพม่า โครงการผันน้ำในแม่น้ำงึมเขตติดต่อลาวโครงการผันน้ำในแม่น้ำเซบังเหียงและเซบังไฟ เขตติดต่อลาว โครงการผันน้ำในแม่น้ำสตึงนัม เขตติดต่อกัมพูชา และโครงการผันน้ำในแม่น้ำโขงฯลฯ จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยมาก

9. แนวความคิดในการเคลื่อนย้ายมวลน้ำส่วนหนึ่ง ที่มีปริมาณมากเกินไปจากพื้นที่บริเวณหนึ่งไปใช้งานหรือไปเก็บกักไว้ในพื้นที่ที่ปริมาณน้ำน้อย จะเป็นแนวทางที่จะแก้ไขหรือชะลอปัญหาเรื่องอุทกภัย และการขาดแคลน ที่เกิดจากการกระจายตัวของน้ำฝนและน้ำท่าที่ไม่สม่ำเสมอตลอดปีได้ โดยแนวทางการดำเนินงานอาจจะใช้แหล่งเก็บน้ำเดิมที่มีอยู่เป็นหลัก พร้อมทั้งก่อสร้างแหล่งเก็บกักน้ำใหม่ๆ เพิ่มขึ้น จากนั้นจะก่อสร้างโครงข่ายเชื่อมโยงแหล่งน้ำต่างๆเข้าด้วยกันให้เป็น Network แล้วท้ายสุดก็สร้างระบบแพร่กระจายน้ำ เพื่อส่งลำเลียงน้ำนั้นๆไปพักตัวอยู่ที่ ห้วย หนอง บึง แหล่งน้ำขนาดเล็กตามธรรมชาติ รวมทั้งสระเก็บน้ำประจำแปลงการเกษตรของเกษตรกรตามโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ที่จะส่งเสริมให้ขุดเพิ่มมากขึ้น จะทำให้มีปริมาณน้ำใช้ในฤดูแล้งเพิ่มขึ้นและแก้ไขปัญหาพื้นที่แห้งแล้งซ้ำซากได้ มาตรการนี้จะต้องใช้ค่าลงทุนที่สูงมาก ดังนั้นจะต้องเร่งทำการศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในแผนปฏิบัติงานรายโครงการย่อยแต่ละแห่งโดยด่วน พร้อมทั้งเร่งลงมือดำเนินงานในพื้นที่ที่เหมาะสมอย่างจริงจัง

8. แนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ

เสาวนีย์ วิจิตรโกสุม (2551 : 13) แนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 แนวคิด คือ 1) แนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำด้านอุปทาน 2) แนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำด้านอุปสงค์ และ3) แนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ เป็นแนวความคิดที่ริเริ่มจากการประชุมเรื่องน้ำและการพัฒนาที่ยั่งยืนที่กรุงดับบลิน (1992) และถูกนำมาศึกษาเพื่อขยายผลต่อเนื่องเรื่อยมาในการประชุมสิ่งแวดล้อมโลกที่กรุงริโอเดอจาเนโร (1992) การประชุมน้ำโลกครั้งที่ 1 ที่กรุงโมรอคโค (1997) การประชุมน้ำโลกครั้งที่ 2 ที่กรุงเฮก (2000) และการประชุมน้ำโลกครั้งที่ 3 ที่กรุงโตเกียว (2003) โดยได้รับการผลักดันจากองค์กรระดับโลกที่

เกี่ยวข้องเรื่องน้ำ อันได้แก่ World Water Council (WWC) และ Global Water Partnership(GWP) การจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ มีแนวคิดพื้นฐานที่แตกต่างจากแนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำแบบดั้งเดิม การจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการนั้นคำนึงถึงการจัดการทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน ดังนั้น การบูรณาการจึงสามารถพิจารณาได้ภายใต้สองระบบหลัก คือ ระบบทางธรรมชาติ ซึ่งมีความสำคัญเกี่ยวกับปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรที่มีอยู่และระบบทางมนุษย์ ซึ่งเป็นผู้กำหนด หรือทำให้เกิดความต้องการในการใช้ การผลิตของเสีย รวมทั้งการปนเปื้อนของทรัพยากรน้ำ อีกทั้ง ยังเป็นผู้กำหนดลำดับความสำคัญในการพัฒนาซึ่งมีผลต่อความต้องการใช้น้ำ การจัดการทรัพยากรน้ำโดยไม่พิจารณาเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของพื้นที่ลุ่มน้ำ จะทำให้การใช้น้ำเกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด Keller et al., (1996) จึงต้องมีการบูรณาการทั้งพื้นที่ ความรู้ศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ซึ่งการบูรณาการเชิงพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญในการจัดการทรัพยากรน้ำ การใช้ขอบเขตพื้นที่ทางการปกครองไม่สามารถใช้ในการจัดการและชี้ผลกระทบ หรืออธิบายถึงความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศได้อย่างชัดเจนเท่ากับการใช้พื้นที่ลุ่มน้ำเป็นขอบเขตการใช้พื้นที่ลุ่มน้ำเป็นหน่วยวางแผนด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมีความสำคัญและได้รับการยอมรับมากขึ้น เนื่องจากในอนาคตแต่ละประเทศจะต้องมีการพัฒนาทรัพยากรน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการของสังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นลำดับแรก และกิจกรรมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จะส่งผลกระทบทั้งต่อตัวเองและต่อผู้คนที่อยู่ต่ำกว่าลงไปด้วย การใช้พื้นที่ลุ่มน้ำในการจัดการสามารถพิจารณาผลดีผลเสีย ด้านสังคม และเศรษฐกิจของชุมชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น Easter & Hufschmidt, (1986) การกำหนดนโยบายในการจัดการทรัพยากรน้ำ จึงจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับเป้าหมายและนโยบายอื่นๆ ของชาติ และต้องเรียงลำดับความสำคัญในการจัดสรรน้ำตามแต่ละกิจกรรม ซึ่งการพัฒนาแหล่งน้ำและการจัดสรรน้ำ เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมและเปลี่ยนแปลงสังคมและเศรษฐกิจ ดังนั้น การวางแผนพัฒนาแหล่งน้ำจะต้องสอดคล้องกับการวางแผนทางสาขาอื่นๆ ให้เป็นระบบ โดยต้องคำนึงถึงความต้องการของภาคส่วนต่างๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ในขณะเดียวกัน มีความจำเป็นต้องศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณน้ำที่มีและความต้องการน้ำในสาขาต่าง ๆ ของสังคมภายในลุ่มน้ำ (อู่แก้ว ประกอบไทยกิจ บีเวอร์, 2541) ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ต้องทำการศึกษาคือ ข้อจำกัดและโอกาสของการจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งนี้ การรวบรวมและวิเคราะห์ถึงศักยภาพและข้อจำกัดต่าง ๆ ก็เพื่อกำหนดเป็นนโยบายในการจัดการทรัพยากรน้ำ Merray & Perry, (1999) การจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทยในช่วงกว่า 40 ปีที่ผ่านมานั้นเป็นการจัดการทรัพยากรน้ำแบบเป็นภาคส่วน กล่าวคือเป็นการจัดการปัญหาเฉพาะหน้าเป็นเรื่องๆ และเป็นการจัดการเฉพาะในส่วนของน้ำต้นทุน โดยให้ความสำคัญกับการจัดหาน้ำ การพัฒนาแหล่งน้ำ และการจัดส่งน้ำเพื่อสนองความต้องการใช้น้ำในบริเวณต่างๆ โดยมิได้จัดการด้านความต้องการใช้น้ำในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งแต่เดิมประเทศไทยมีปริมาณ

น้ำต้นทุนที่มากเกินความต้องการของผู้บริโภค การจัดสรรทรัพยากรน้ำในรูปแบบดังกล่าวจึงมีความเป็นไปได้และเหมาะสม แต่เมื่อความต้องการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้นทั้งในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และชุมชน รูปแบบความต้องการใช้น้ำเปลี่ยนแปลงไปมาก ประกอบกับสภาวะฝนแล้ง ทำให้ปริมาณน้ำเก็บกักในเขื่อนต่างๆ ลดน้อยลง จึงส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำทั้งในภาคเมืองและชนบท (ทวีวงศ์ ศรีบุรี, 2544) การก่อสร้างเขื่อนและอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ประสบปัญหาทั้งในด้านของการหาพื้นที่ การต่อต้านของประชาชน และความเสียหายต่อระบบนิเวศ รวมทั้งปริมาณฝนที่ตกลดลง ประกอบกับการจัดการทรัพยากรน้ำที่ให้ความสำคัญกับเมืองและภาคการผลิต จึงส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกันอยู่เนืองๆ ในกลุ่มผู้ใช้น้ำ อีกทั้งการจัดการทรัพยากรที่ผ่านมาเป็นไปตามขอบเขตพื้นที่การปกครองเป็นหลัก มิได้พิจารณาเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำ สาเหตุของปัญหาทรัพยากรน้ำขาดแคลนนั้นจึงมิใช่เกิดจากสภาพทางกายภาพของพื้นที่ หรือการจัดสรรน้ำ เท่านั้น แต่เกิดจากการจัดการทรัพยากรน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการบูรณาการองค์ความรู้ และการวิเคราะห์เชิงพื้นที่

9. บทบาทกรมทรัพยากรน้ำ กับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนรวม

บทบาทกรมทรัพยากรน้ำ กับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนรวม (2553 : 13 – 14) ทุกวันนี้การที่หน่วยภาครัฐจะดำเนินการพัฒนาโครงการใดๆ ที่ต้องเกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมาก ไม่ว่าจะในเมือง นอกเมืองหรือในพื้นที่ชนบทก็ตาม คงต้องบอกว่าไม่ง่ายเมือนครั้งอดีตที่ผ่านมา เพราะรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการที่พวกเขาจะต้องมีส่วนรับผิดชอบจากสิทธิอันชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น โครงการใหญ่ๆ ที่ภาครัฐจะดำเนินการและต้องเกี่ยวพันกับคนหมู่มากจึงมีสิทธิพับฐานได้หากคนในชุมชนไม่เห็นด้วย เพราะต้องอาศัยเสียงส่วนมากและประการสำคัญ คือ ต้องมีเหตุผลเพียงพอที่จะโต้แย้งกันเพื่อหาข้อสรุป ซึ่งหลายท่านคงรู้แล้วว่าไม่ง่ายและต้องใช้เวลาพูดคุย เพื่อให้เกิดความชัดเจนสู่ผลสรุปก่อนดำเนินการ"การมีส่วนร่วม" มีความสำคัญมากในสังคมปัจจุบัน ซึ่งคงไม่มีใครกล้าปฏิเสธแน่นอน หลายคนมีความกล้าที่จะพูดเหตุผลในการคัดค้านหรือให้การสนับสนุนสำหรับโครงการต่างๆ ที่มาเกี่ยวพันในชีวิตของพวกเขาเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ดีที่มีการนำเอาข้อดีข้อเสียมาพูดคุยกัน เพื่อสร้างความสบายใจในสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้น!! "การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ" ที่กรมทรัพยากรน้ำมีภารกิจหลักในด้านนี้เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับประเทศก็ต้องนำเอา "การมีส่วนร่วม" มาใช้เช่นกัน เพราะมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องนี้ค่อนข้างมาก ซึ่งแนวคิดในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างต่อเนื่อง นอกจากภาครัฐจะลดความขัดแย้งหรือการต่อต้านลงจนได้รับความร่วมมือและความไว้วางใจจากประชาชนในชุมชนแล้ว ผู้บริหารยังมีโอกาสได้รับข้อมูลหลากหลายจากชุมชน ทำให้สามารถตัดสินใจได้รอบด้านมากขึ้น และนโยบายที่กำหนดขึ้น

นั้นย่อมได้รับการยอมรับ ขณะเดียวกันยังส่งผลดีในเรื่องที่ประชาชนจะมีความรู้สึกว่ามีส่วนเป็นเจ้าของ สามารถเข้าใจกระบวนการทำงานของภาครัฐมากขึ้น และเป็นช่องทางในการตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่อีกด้วย ทำให้การดำเนินนโยบายมีความโปร่งใส ก่อให้เกิดความมั่นใจในการตัดสินใจของภาครัฐด้วย เมื่อชุมชนสามารถเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดความเข้มแข็งและมีการพัฒนาสู่การจัดตั้งองค์กรชุมชนหรือสถาบันชุมชน จึงสามารถจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีส่วนร่วมและพึ่งพาตนเอง อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ หากมีผู้อธิบายถึงความหมายกามีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยที่คนที่หนึ่งบอกว่า "การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การร่วมตัดสินใจว่า โครงการใดเหมาะสมควรดำเนินการหรือไม่ควรดำเนินการ" คนที่สองบอกว่า "การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การเสียสละในการร่วมอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาแหล่งน้ำ การช่วยในการปฏิบัติงานโครงการให้สำเร็จลุล่วง" คนที่สามบอกว่า "การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงานโครงการ" คำตอบเหล่านี้ล้วนแล้วถูกต้องทุกข้อ เพราะการที่หน่วยงานภาครัฐได้สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในขั้นตอนของการบริหารการจัดการทรัพยากรน้ำ ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผลนั้น บทบาทของประชาชนได้ครอบคลุมสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 มิติ คือ

- การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตลอดกระบวนการพัฒนา
- การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ
- การที่ประชาชนมีส่วนช่วยเหลือในการปฏิบัติการโครงการ

เงื่อนไขที่สำคัญของการมีส่วนร่วม อย่างน้อยต้องมี 3 ประการ คือ

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะเข้ามามีส่วนร่วม หมายถึง ทุกคนมีอิสระในการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมก็ได้ คือต้องเป็นด้วยความสมัครใจ การถูกบังคับให้เข้าร่วมไม่ว่าจะรูปแบบใดถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

2. ประชนมีความเสมอภาคในการเข้าร่วม หมายถึง บุคคลที่เข้าร่วมในกิจกรรมใด จะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ

3. ประชาชนมีความสามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรม หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ ในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีอิสรภาพและเสมอภาค แต่หากกิจกรรมที่กำหนดมีความซับซ้อนเกิดความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

ในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตามิติต่างๆ ย่อมมีความทับซ้อนกันบ้างและเมื่อมองในภาพรวม ต่างก็มีประโยชน์ คือ

- ช่วยให้ชุมชนมีการยอมรับในโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน

- ประชาชนมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น

- การดำเนินการโครงการเกิดความราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนนั้นๆ

- โครงการจะเป็นประโยชน์แก่ชุมชนมากขึ้น มีการระดับทรัพยากรมากขึ้น ที่สำคัญคือความรู้หรือภูมิปัญหาท้องถิ่นของชุมชน

- ช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น จากประโยชน์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนนั้นๆ คงทำให้ทุกภาคส่วนมีความสบายใจในผลการดำเนินงานที่จะมีขึ้น เพราะถือได้ว่าเป็นการตัดสินใจร่วมกันของชุมชนจากผลของการมีส่วนร่วม ซึ่งกรมทรัพยากรน้ำได้นำเอาแนวคิดในลักษณะนี้มาใช้ในการไปร่วมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ต่างๆ ที่แม้ว่าอาจจะต้องใช้เวลาและค่าใช้จ่ายบ้าง แต่ก็ถือได้ว่าคุ้มค่ากับผลที่เกิดขึ้น เพราะนั่นคือ ผลประโยชน์ที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ได้รับและเป็นความต้องการที่แท้จริงของพวกเขานั่นเอง

10. แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรที่ยั่นยืน

สำนักพระราชวัง (2542: 31) ซึ่งได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรที่ยั่นยืน ปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกินของเกษตรกร เป็นปัญหาสำคัญยิ่งในปัจจุบัน และการประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยเฉพาะในเขตที่ใช้น้ำฝนทำนาเป็นหลัก เกษตรกรจะมีความเสี่ยงสูง เป็นเหตุให้ผลผลิตข้าวอยู่ในระดับต่ำ ไม่เพียงพอต่อการบริโภค ด้วยพระอัจฉริยะในการแก้ปัญหา จึงได้พระราชทาน "ทฤษฎีใหม่" ให้ดำเนินการในพื้นที่ทำกินที่มีขนาดเล็ก ประมาณ 15 ไร่ ด้วยวิธีการจัดการทรัพยากรระดับไร่นาอย่างเหมาะสม ด้วยการจัดสรรการใช้ประโยชน์ในที่ดินโดยให้มีการจัดสร้างแหล่งน้ำในที่ดินสำหรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานอย่างได้ผล เพื่อให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ ให้มีรายได้ไว้ใช้จ่ายและมีอาหารไว้บริโภคตลอดปี (กรมวิชาการ, 2539 : 77) ซึ่งได้ดำเนินการอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน เพื่อการผลิตทางเกษตรกรรมที่ยั่งยืนสำหรับเกษตรกรชาวไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสว่า "...ถึงบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่สองอย่างนี้จะทำความเจริญแก่ประเทศได้ แต่ต้องมีความเพียร แล้วต้องอดทน ต้องไม่ ใจร้อน..." และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทำการศึกษาและวิจัยเชิงปฏิบัติ เกี่ยวกับทฤษฎีใหม่มาเป็นเวลานานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 ในพื้นที่ส่วนพระองค์ขนาด 16 ไร่ 2 งาน 23 ตารางวาใกล้วัดมงคล ตำบล

ห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี และทรงมอบให้มูลนิธิชัยพัฒนาที่ทรงจัดตั้งขึ้นมาเพื่อเสริมโครงการของรัฐ ทั้งนี้ก่อนที่จะทรงนำเอกสารออกเผยแพร่อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2537 นั้น ทรงให้จัดตั้ง "ศูนย์บริหารพัฒนา" ตามแนวพระราชดำริ อยู่ในความรับผิดชอบของมูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อเป็นต้นแบบสาธิตการพัฒนาด้านการเกษตรโดยประสานความร่วมมือระหว่าง วัด ราษฎรและรัฐ ทำการเผยแพร่อาชีพการเกษตรและจริยธรรมแก่ประชาชนในชนบท โดยทรงหวังว่าหากประสบความสำเร็จก็จะใช้เป็นแนวทางสาธิตในท้องที่อื่นๆ ต่อไป ทั้งนี้ในส่วนของการพัฒนาด้านการเกษตรนั้น ก็คือแนวคิดและมรรควิธีที่รู้จักกันในนาม "เกษตรทฤษฎีใหม่" (อำพล เสนาณรงค์, 2542: 3-4) พระราชดำริ "ทฤษฎีใหม่" เป็นแนวทางหรือหลักการในการจัดการทรัพยากรระดับไร่นาคือที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินการทฤษฎีใหม่ ได้พระราชทานขั้นตอนดำเนินงาน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น สถานะพื้นฐานของเกษตรกร คือ มีพื้นที่น้อย ค่อนข้างยากจน อยู่ในเขตเกษตรน้ำฝนเป็นหลัก โดยในขั้นที่ 1 นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสถียรภาพของการผลิต เสถียรภาพด้านอาหารประจำวัน ความมั่นคงของรายได้ ความมั่นคงของชีวิตและความมั่นคงของชุมชนชนบท เป็นเศรษฐกิจพึ่งตนเองมากขึ้น มีการจัดสรรพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัย ให้แบ่งพื้นที่ ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30:30:30:10 ซึ่งหมายถึง พื้นที่ส่วนที่หนึ่งประมาณ 30% ให้ขุดสระเก็บกักน้ำ เพื่อใช้เก็บกักน้ำฝนในฤดูฝนและ ใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชน้ำต่าง ๆ (สามารถเลี้ยงปลา ปลูกพืชน้ำ เช่น ผักบุ้ง ผักกะเฉด ฯ ได้ด้วย) พื้นที่ส่วนที่สองประมาณ 30% ให้ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันในครัวเรือนให้เพียงพอตลอดปี เพื่อตัดค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งตนเองได้ พื้นที่ส่วนที่สามประมาณ 30% ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคก็นำไปจำหน่าย และพื้นที่ส่วนที่สี่ประมาณ 10% ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ และโรงเรือนอื่น ๆ (ถนน คันดิน กองฟาง ลานตาก กองปุ๋ยหมัก โรงเรืองโรงเพาะเห็ด คอกสัตว์ ไม้ดอกไม้ประดับ พืชผักสวนครัวหลังบ้าน เป็นต้น) ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ลงมือปฏิบัติตามขั้นที่หนึ่งในที่ดินของตนเป็นระยะเวลาพอสมควรจนได้ผลแล้ว เกษตรกรก็จะพัฒนาตนเองจากขั้น “พออยู่พอกิน” ไปสู่ขั้น “พอมีอันจะกิน” เพื่อให้มีผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงควรที่จะต้องดำเนินการตามขั้นที่สองและขั้นที่สามต่อไปตามลำดับ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2542)

11. ระบบการจัดสรรน้ำ

สำนักบริหารจัดการน้ำ กรมทรัพยากรน้ำ การจัดสรรน้ำเป็นกระบวนการแจกจ่ายน้ำที่มีอยู่ไปยังผู้ร้องขอและที่ได้รับการอนุญาต โอนทบทวน โดยมีปริมาณและระยะเวลาที่กำหนด และพัฒนาปรับปรุงให้เป็นสิทธิการใช้น้ำ ระบบการจัดสรรน้ำโดยทั่วไปแบ่งเป็น 2 ระบบ คือ แบบไม่ชัดเจน

และแบบชัดเจน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) ระบบการจัดสรรน้ำแบบไม่ชัดเจน รูปแบบการจัดสรรน้ำแบบนี้เป็นการดำเนินการจากบนลงล่างมีกระบวนการวางแผนที่มีรัฐบาลเป็นตัวขับเคลื่อน ซึ่งจะกำหนดปริมาณน้ำสำหรับโครงการพัฒนา และกลายเป็นประเพณี และแนวทาปฏิบัติที่ยอมรับกันเรื่อยมา ผู้ใช้น้ำจะได้รับสิทธิอันจำกัดและไม่มีโอกาสได้รับการชดเชย เมื่อน้ำถูกจัดสรรไปให้กับผู้ใช้น้ำรายอื่น การที่จะทำให้การจัดสรรน้ำแบบนี้มีส่วนร่วมมากขึ้นก็คือการเจรจาต่อรองระหว่างภาคส่วนตางๆ ในช่วงฤดูแล้งระบบนี้เป็นระบบที่เหมาะสมในพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำเพียงพอสำหรับกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดในพื้นที่ และยังไม่มีการพัฒนาในพื้นที่มากนัก ข้อดีของระบบนี้ก็คือเป็นระบบที่มีการวางแผนล่วงหน้าและความยืดหยุ่นพอสมควร และมีการลงทุนในการบริหารจัดการในการจัดสรรน้ำต่ำ แต่มีข้อเสียก็คือมีความเสี่ยงในการที่ไม่ได้รับน้ำตามที่ต้องการการกระจายน้ำไปในพื้นที่อาจไม่ทั่วถึงทำให้เกิดการขัดแย้งระหว่างผู้ใช้น้ำ และมีความไม่แน่นอนของปริมาณน้ำที่ได้รับอาจทำให้เกิดความเสียหายกับกระบวนการผลิต รวมทั้งระบบการตรวจสอบติดตาม ประเมินผลกระทบที่อาจไม่มีความชัดเจน และไม่มีมาตรการจัดการที่ชัดเจนสำหรับการใช้น้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพและเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 2) ระบบการจัดสรรน้ำแบบที่มีความชัดเจนเป็นแนวการจัดสรรน้ำที่มีการจัดสรรผ่านระบบใบอนุญาต การอนุญาตใช้น้ำดังกล่าวจะกำหนดปริมาณและระยะเวลาที่ระบุไว้ ซึ่งใบอนุญาตจะกำหนดอายุหรือไม่ก็ได้ แต่มีองค์กรที่ทำหน้าที่เพิกถอนใบอนุญาตได้ในกรณีที่ใช้น้ำไม่เป็นไปตามเงื่อนไข หรือใช้น้ำไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ ระบบนี้อาจนำไปสู่การซื้อขาย โอนสิทธิ์การใช้น้ำได้ เป็นระบบที่เหมาะสมสำหรับลุ่มน้ำที่มีการพัฒนาในลุ่มน้ำเป็นอย่างมากทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำบ่อยๆ ข้อดีของระบบนี้ก็คือสามรถกำหนดปริมาณน้ำที่แน่นอนที่จะได้รับในช่วงเวลาต่างๆ ทำให้สามารถวางแผนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะหากใช้น้ำไม่มีประสิทธิภาพหรือเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอาจถูกเพิกถอนใบอนุญาตการใช้น้ำได้ ข้อเสียของระบบนี้ก็คือต้องมีองค์กรที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่ถูกต้อง และทำหน้าที่เป็นผู้ให้การอนุญาตการใช้น้ำ โดยต้องทำการวิเคราะห์ปีแล้งมาตรฐาน และต้องทำการประกันว่าผู้ได้ใบอนุญาตต้องได้รับน้ำจำนวนนั้นจริง ต้องมีกลไกและเครื่องมือในการจัดลำดับความสำคัญ การติดตามตรวจสอบประเมินผลการใช้น้ำ ทำให้ต้องมีการลงทุนติดตั้งและบำรุงรักษาเครื่องมือวัดน้ำ ทำให้มีการลงทุนในการบริหารจัดการสูง รวมทั้งยังต้องมีกฎหมายรองรับอำนาจหน้าที่และสิทธิการใช้น้ำ ข้อคิดเห็นสำหรับประเทศไทยปัจจุบันการจัดสรรน้ำในระบบลุ่มน้ำเป็นแบบไม่ชัดเจน แต่หากต่อไปในภายหน้าเมื่อมีการพัฒนาในพื้นที่ลุ่มน้ำจนเต็มศักยภาพของลุ่มน้ำก็อาจเกิดการขาดแคลนน้ำขึ้นบ่อยครั้งในลุ่มน้ำต่างๆ ทำให้เกิดการขัดแย้งมากขึ้น อาจทำให้ต้องมีการพัฒนาระบบการจัดสรรน้ำแบบที่มีความชัดเจน ซึ่งจะส่งผลทำให้มีปรับปรุงองค์กร และกฎหมายและกระบวนการจัดสรรน้ำดังที่กล่าวมาแล้วได้

กลไกการจัดสรรน้ำ

สำนักบริหารจัดการน้ำ กรมทรัพยากรน้ำ ในอดีตทรัพยากรน้ำถูกจัดสรรโดยอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ข้อกำหนดพื้นฐานทางสังคม การที่จะทำให้กิจกรรมชุมชนดำเนินไปได้โดยทำให้แน่ใจว่าจะได้รับน้ำสำหรับการอุปโภค บริโภค สำหรับรักษาความสะอาด และสำหรับการผลิตอาหาร ชุมชนจำเป็นต้องลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่จะทำให้การจัดสรรน้ำยังคงดำเนินต่อไป เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป รวมทั้งความรู้ความเข้าใจวิธีการจัดสรรน้ำที่ดีขึ้น ทำให้เกิดประเด็นใหม่ในการจัดสรรน้ำ การเพิ่มจำนวนประชากรทำให้น้ำเกิดความขาดแคลนมากขึ้นในหลายประเทศ รวมทั้งปัญหาน้ำเสียได้แผ่กระจายมากกว่าแต่ก่อน ในครั้งก่อนรัฐมีบทบาทหลักในการจัดการทรัพยากรน้ำ แต่เนื่องจากมีการใช้น้ำอย่างไม่มีประสิทธิภาพและมีการใช้งบประมาณในการดำเนินการพัฒนาแหล่งน้ำ การบำรุงรักษา ที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งปัญหาในการบริหารจัดการน้ำ ทำให้ภาคส่วนต่างๆ ค้นหาทางเลือกในการจัดสรรน้ำ และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ Dina Rosegrant and Meinzen-Dick ได้ศึกษารวบรวมหลักพื้นฐานในการพิจารณาว่าน้ำคือสินค้ามีมูลค่าทางเศรษฐกิจ และต้องมีการแบ่งกันตามภาคส่วนต่างๆ ภายหลังที่ได้มีการใช้หลักทางเศรษฐศาสตร์ในการสนับสนุนในการจัดสรรน้ำในภาวะที่ทรัพยากรน้ำขาดแคลน เขาได้ทบทวนกลไกต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงทั้งหมดในการจัดสรรน้ำ ได้แก่ Marginal cost pricing social planning user-based allocation และ water markets ในตัวอย่างที่ศึกษาในหลายประเทศ เขาได้เปรียบเทียบสิ่งที่สนับสนุน และข้อโต้แย้งทั้งหมดในการปฏิบัติในการจัดสรรน้ำ และพบว่าไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ใช้แนวทางเดียวที่เหมาะสมในการจัดสรรน้ำที่ชัดเจน คือรัฐต้องเป็นผู้มีบทบาทในการควบคุม ตัวอย่างเช่น การจัดสรรอย่างมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับผู้ที่มีอิทธิพลต่อผู้มีส่วนได้เสียและองค์กรของทางสังคม user-based allocation ซึ่งมีความยืดหยุ่นมากกว่า state allocation แต่การมีส่วนร่วมจะมีประสิทธิภาพไม่เท่ากันในพื้นที่ต่างๆ โดยมากจะมีประสิทธิภาพในบริเวณที่มีความต้องการน้ำมากและมีประวัติในการให้ความร่วมมือมาก่อน ผลการศึกษาการจัดสรรน้ำแบบ water markets ขึ้นอยู่กับมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของน้ำในแต่ละภาคส่วน แต่การที่จะซื้อขายในสิทธ์การใช้น้ำอาจกระทำได้ง่ายในกระบวนการจัดสรรน้ำโดยการชดเชยของผู้เสียผลประโยชน์ และการจูงใจในการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพในทุกภาคส่วน

หลักทางเศรษฐศาสตร์ในการจัดสรรน้ำกับการขาดแคลนทรัพยากรน้ำ

สำนักบริหารจัดการน้ำ กรมทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรน้ำประกอบด้วยน้ำผิวดิน (แม่น้ำทะเลสาบและแหล่งเก็บกักน้ำ) น้ำใต้ดิน น้ำหลาก และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการทำน้ำเค็มให้จืด ซึ่งทรัพยากรน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการทำธุรกิจต่างๆ ของทุกภาคส่วน ได้แก่ เทศบาล อุตสาหกรรม การเกษตร การผลิตกระแสไฟฟ้า การพักผ่อนหย่อนใจ และในปัจจุบันมีการเพิ่มขึ้นของประชากร

ทำให้ต้องมีการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงเกิดการหดตัวของอุปทานของน้ำ (ทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ) ทำให้เกิดการแย่งชิงน้ำที่มีปริมาณจำกัดทวีความรุนแรงขึ้น ดังนั้นการจัดสรรน้ำที่มีประสิทธิภาพจึงมีความสำคัญยิ่ง การตัดสินใจทางเศรษฐศาสตร์ต้องได้รับความร่วมมือจากสังคมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความเป็นธรรม ในขณะที่ประสิทธิภาพทางเศรษฐศาสตร์ในการพิจารณาเกี่ยวกับมูลค่าของทรัพย์สินซึ่งผลิตได้จากทรัพยากร และความเป็นธรรมจะเกี่ยวข้องกับการกระจายทรัพย์สินให้ทั่วถึง ระหว่างภาคส่วนและปัจเจกบุคคลในสังคม หลายรูปแบบในการจัดสรรน้ำ พยายามนำประเด็นทั้งประสิทธิภาพและความเป็นธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องกัน

ความคุ้มทุนทางเศรษฐศาสตร์

การจัดสรรน้ำ ให้กับภาคส่วนต่างๆ สามารถมีมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ เพียงอย่างเดียวคล้ายกับการลงทุนในโครงการต่างๆ ซึ่งน้ำเป็นทรัพยากรที่มีจำกัด (ต้นทุน) และภาคส่วนต่าง ๆ เป็นการลงทุนของทรัพย์สินและภาคส่วนต่าง ๆ เป็นผู้ใช้ทุน และผลผลิตคือผลตอบแทนในกิจการพิจารณาประสิทธิภาพการจัดสรรทุนโดยจะพิจารณาจากผลประโยชน์ตอบแทนจากการใช้ทรัพยากรจะต้องเท่ากันทุกภาคส่วน เพื่อที่จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดให้แก่สังคม หรืออีกนัยหนึ่งคือผลประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรต่อหนึ่งหน่วยของภาคส่วนควรต้องเท่ากันในภาคส่วนต่าง ๆ แต่ถ้าไม่เป็นตามนี้สังคมควรจะจัดสรรน้ำให้มากกว่าแก่ภาคส่วนที่มีผลตอบแทนสูงสุด

ความถูกต้อง

การจัดสรรทรัพยากรอาจใช้หลักความถูกต้อง วัตถุประสงค์ของความถูกต้อง คือจะต้องพิจารณาถึงความยุติธรรมระหว่างภาคส่วนที่ใช้ทรัพยากรในการผลิตที่มีความขัดแย้งกัน ซึ่งอาจพิจารณาหรือไม่พิจารณาว่ามีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพต่อวัตถุประสงค์หรือไม่ ในกรณีน้ำใช้ในครัวเรือนเป็นตัวอย่างของการจัดสรรอย่างเท่าเทียมกันในการจัดสรรน้ำให้ทุกครัวเรือน โดยไม่คำนึงถึงความสามารถในการซื้อน้ำ และยังคงมีสิทธิ์ในการได้รับการบริการ ซึ่งการที่จะทำให้ถึงเป้าหมายนี้อาจทำให้รัฐต้องสนับสนุนช่วยเหลือ หรือให้บริการฟรี หรือพิจารณาให้มีอัตราการเก็บค่าน้ำตามรายได้ของครัวเรือน

เกณฑ์ในการจัดสรร

วิธีการหรือแนวทางในการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมจำเป็นต้องบรรลุประโยชน์สูงสุดมีเกณฑ์หลายเกณฑ์ซึ่งใช้ในการเปรียบเทียบรูปแบบการจัดสรรน้ำ มีดังนี้

- ความยืดหยุ่นในการจัดสรรน้ำต้นทุน ซึ่งหมายความว่าทรัพยากรสามารถเปลี่ยนแปลงจากผู้ใช้หนึ่งไปยังผู้ใช้หนึ่ง จากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่ง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของความต้องการสามารถทำให้มีความเป็นไปได้ในการทำให้มูลค่าผลตอบแทนเท่าเทียมกันในระหว่างผู้ใช้น้ำต่าง ๆ ด้วยการลงทุนต่ำสุด

- ความมั่นคงในการครอบครองสำหรับผู้ใช้น้ำ คือ การใช้มาตรการที่จำเป็นเพื่อที่จะทำให้การใช้น้ำมีประสิทธิภาพ และมั่นคง ตราบเท่าที่มีการสำรองทรัพยากรเพื่อที่จะใช้ในกรณีที่ไม่คาดคิดมาก่อน

- ค่าเสียโอกาสในการใช้ทรัพยากรจะต้องจ่ายโดยผู้ใช้ทรัพยากร ดังนั้นความต้องการอื่นหรือผลกระทบภายนอกจะต้องนำมาพิจารณาด้วย ซึ่งจะทำให้การจัดสรรน้ำคำนึงถึงการรักษาสิ่งแวดล้อมซึ่งไม่มีผลตอบแทนทางการตลาด (เช่น การจัดสรรน้ำสำหรับสัตว์ป่า เป็นต้น ซึ่งในที่นี้เป็นการลงทุนโดยตรงจากทรัพยากรในกิจกรรมต่างๆ และควรมีทางเลือกที่ดีที่สุด

- การคาดการณ์ผลตอบแทนในกระบวนการจัดสรร การจัดสรรที่ดีที่สุดสามารถทำการประมาณผลตอบแทนให้เป็นรูปธรรมได้ และโดยความไม่แน่นอน (โดยเฉพาะค่าต้นทุนแฝง) ควรจะมีค่าน้อยที่สุด

- ความถูกต้องเท่าเทียมกัน ในกระบวนการจัดสรรควรจะรับรู้โดยผู้ใช้น้ำ การจัดให้ผู้ใช้น้ำที่มีศักยภาพทุกรายมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะได้รับผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากร

- การเมืองและการยอมรับจากสาธารณะชน การจัดสรรควรบรรลุการบริการและวัตถุประสงค์ดังนั้นจะต้องได้รับการเห็นชอบจากทุกภาคส่วนเกณฑ์ดังกล่าวก่อให้เกิดการโต้แย้งเกี่ยวกับความถูกต้องหรือความเท่าเทียมในการจัดสรร หรือบางครั้งก็มีข้อถกเถียงว่าเกณฑ์บางอย่างจะเกี่ยวข้องหรือไม่ ในการจัดสรรน้ำ เกณฑ์ที่เพิ่มขึ้นมาควรจะพิจารณารวมไว้มีดังนี้

- การจัดสรรที่เปลี่ยนแปลงสภาพดั้งเดิมไปเป็นสภาพที่เสื่อมโทรมและไม่ต้องการ เช่น การลดลงของน้ำใต้ดิน และการลดลงของคุณภาพน้ำ และการผลักดันเข้าสู่เป้าหมายของนโยบาย

- ความเป็นไปได้ในทางการบริหาร และความยั่งยืน ที่จะทำให้การดำเนินกลไกการจัดสรรและทำให้เกิดความต่อเนื่องและสอดคล้องกับนโยบายการบริหาร

กลไกการจัดสรรน้ำ

ในที่นี้จะกล่าวถึงแนวความคิด ข้อดีข้อเสีย ของกลไกการจัดสรรน้ำต่างๆ ได้แก่ มูลค่าเพิ่มในการลงทุน(Marginal cost pricing) การจัดสรรโดยรัฐ (public allocation) การจัดสรรแบบตลาดซื้อขายน้ำ (water market) และการจัดสรรโดยภาคส่วนผู้ใช้น้ำ (user –based allocation)

มูลค่าเพิ่มในการลงทุน

กลไกการจัดสรรแบบมูลค่าเพิ่มในการลงทุน หลักการสำคัญในการจัดสรรนี้คือเป้าหมายของราคาค่าน้ำซึ่งจะต้องเท่ากับทุนในการจัดหาน้ำหน่วยสุดท้ายของน้ำนั้น การจัดสรรโดยราคาต่อหน่วยของน้ำ มูลค่าของน้ำโดยมูลค่าการลงทุนจะถูกพิจารณาถึงประสิทธิภาพหรือมูลค่าที่เหมาะสมทางสังคม เพื่อการจัดสรรทรัพยากรน้ำ เกณฑ์ในการมีประสิทธิภาพการที่จะพิจารณาผลตอบแทนสูงสุดโดยพิจารณาผลกระทบทุกด้านในเชิงเศรษฐกิจในทุกภาคส่วน ค่าใช้จ่ายในการจัดหาน้ำโดยปรกติ

จะประกอบด้วยการรวบรวม การขนส่ง การปรับปรุงคุณภาพ การบำบัดให้ได้คุณภาพตามมาตรฐาน การแจกจ่ายให้แก่ลูกค้า และการบริหารจัดการค่าน้ำโดยมากไม่รวมถึงค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน ซึ่งควรที่จะรวมไว้ด้วย ค่าน้ำอาจรวมถึงค่าใช้จ่ายทางสังคม (ผลประโยชน์) ถึงแม้ว่าจะคำนวณยาก ในกรณีที่มีค่าใช้จ่ายในการจัดสรรน้ำให้แก่ผู้ประกอบการบางรายสูงกว่ารายอื่นๆ ดังนั้นค่าน้ำจึงสูงกว่า และเพื่อเป็นการทำให้เท่ากับค่าลงทุนในแต่ละประเภทของการใช้น้ำ ถึงแม้ว่าน้ำจะมีค่ามากในยามที่ขาดแคลนซึ่งขึ้นอยู่กับตำแหน่ง และช่วงเวลา ซึ่งอาจจะไม่มีผลกระทบต่อค่าน้ำและส่งผลถึงผู้ใช้น้ำเสมอไป แนวความคิด 2 แนว คือ ค่าต้นทุนทางสังคม และค่าความขาดแคลนทำให้มูลค่าเพิ่มในการลงทุนมีค่ามากกว่ามูลค่าเพิ่มของปัจเจกบุคคล มูลค่าเพิ่ม ของการลงทุนยังประยุกต์ใช้ในกรณีที่มีการเก็บค่าน้ำในอัตราต่างๆ กันตามคุณภาพ ซึ่งคุณภาพน้ำที่สูงกว่าจะมีมูลค่าเพิ่มในการลงทุนมากกว่า เช่นเดียวกับการที่มีการบริการที่เชื่อถือได้ก็เป็นปัจจัยหนึ่งในมูลค่าเพิ่มในการลงทุนหากความเชื่อถือได้เพิ่มขึ้น

- ข้อได้เปรียบที่เด่นชัดของ มูลค่าเพิ่มในการลงทุนก็คือการใช้หลักความมีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่มูลค่าในการลงทุนที่เพิ่มและผลประโยชน์ที่ได้เพิ่มขึ้นแต่ยังมีประสิทธิภาพด้านราคาระหว่างปริมาณน้ำที่ส่งจ่ายและค่าลงทุนจะเป็นค่าที่เหมาะสมที่มากที่สุด นอกจากนี้ยังป้องกันไม่ให้มูลค่าของน้ำต่ำกว่าความเป็นจริง (ทำให้ใช้น้ำมากเกินความจำเป็น) ในกรณีที่เกิดการขาดแคลนน้ำระบบนี้จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือยเพราะค่าน้ำมีราคาที่สูงขึ้น การใช้ระบบนี้ยังสามารถรวมถึงการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายในน้ำให้เสียที่ปล่อยทิ้ง โดยเรียกเก็บเป็นเงินหรือเรียกเก็บเป็นภาษี ดังนั้นจึงเป็นปัจจัยภายนอกที่เพิ่มแรงจูงใจของผู้ใช้น้ำ ในการใช้น้ำให้มีประสิทธิภาพ

- ข้อเสียเปรียบ ประการหนึ่งคือข้อจำกัดในการกำหนดมูลค่าของการลงทุนที่เพิ่มขึ้น ความยุ่งยากนี้อยู่ในส่วนหนึ่งของปัญหาในการรวบรวมข้อมูลเพื่อที่จะประมาณการค่าลงทุนที่ถูกต้องและผลต่อมาก็คือการติดตามผลประโยชน์และค่าลงทุน ซึ่งมีรายละเอียดของปัญหาดังต่อไปนี้

- มูลค่าการลงทุนมีหลายมิติในตัวเองโดยปกติรวมถึงการบริการ เช่น ปริมาณและคุณภาพ

- มูลค่าการลงทุนที่เพิ่มขึ้นเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาซึ่งสามารถวัดได้เป็นระยะสั้น และระยะยาว

- มูลค่าการลงทุนที่เพิ่มขึ้นเปลี่ยนแปลงตามความต้องการแบบถาวรหรือแบบชั่วคราว ซึ่งเป็นส่วนประกอบคงที่หรือแปรผันตามการลงทุนซึ่งกำหนดโดยความต้องการในระยะสั้นหรือระยะยาว ซึ่งจะมีผลกระทบต่อมูลค่าการลงทุนในประเด็นนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากในการเลือกระหว่างการลงทุนในระยะสั้นกับระยะยาวในการกำหนดราคาการปฏิบัติอย่างง่ายก็คือเมื่อแหล่งต้นทุนได้ถูกใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ผู้จัดหาน้ำต้องลงทุนจำนวนมากในการพัฒนาขีดความสามารถ ถ้าระบบนี้นำไปประยุกต์ใช้อย่างเคร่งคัด ทำให้การลงทุนที่สูงขึ้นในการขยายระบบส่งน้ำ (อ่างเก็บน้ำ และท่อ เป็นต้น) ทำให้มีผลกระทบอย่างมากต่อการลงทุนซึ่งจะสมดุลก็ต่อเมื่อได้ครอบคลุมต้นทุนคงที่แล้วระบบนี้ยังมี

ข้อเสียเปรียบ เพราะมีแนวโน้มที่จะไม่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกัน ในช่วงเวลาที่มีการความขาดแคลนน้ำ และถ้าราคาน้ำสูงขึ้นจนถึงระดับที่จำเป็น ในกลุ่มที่มีรายได้น้อยอาจได้รับผลกระทบในทางลบ ความเท่าเทียมกันจะต้องพิจารณาเมื่อมูลค่าการลงทุนสูงทำให้ราคาค่าน้ำสูงขึ้น ทำให้ผู้ที่มีรายได้ต่ำไม่สามารถที่จะจ่ายได้ และถ้ามีผู้ใช้น้ำเพิ่มขึ้นทำให้มีการลงทุนที่เพิ่มขึ้น ในทางปฏิบัติระบบนี้จะทำได้ยากในการดำเนินการเพราะต้องมีการติดตามปริมาณการใช้ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูงและยากที่จะจัดการ ระบบนี้ยังยากที่จะทำความเข้าใจผู้บริหารและผู้จัดทำนโยบายอีกด้วย นอกจากนี้การที่ต้องหาข้อมูลรายละเอียดเพื่อที่จะทำให้ระบบมีประสิทธิภาพต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก และข้อมูลบางอย่างต้องทำการอนุมานขึ้นเท่านั้น การหาข้อมูลให้มีค่าใช้จ่ายสูงและมีการผิดพลาดทำให้ต้องมีการทดลองซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูงขึ้น ซึ่งถ้าราคาค่าน้ำลดต่ำเกินไปอาจมีการใช้น้ำจำนวนมากเกินไป และถ้าราคาสูงเกินไปน้ำจะถูกระบายทิ้งโดยเปล่าประโยชน์เนื่องจากไม่มีผู้นำไปใช้

การจัดสรรน้ำโดยรัฐ

ประเด็นหลักที่สนับสนุนการจัดสรรน้ำโดยรัฐในการพัฒนาและ จัดสรรทรัพยากรน้ำ ได้แก่ เป็นการยากที่จะจัดการน้ำให้เหมือนกับการขายสินค้าในตลาดน้ำเป็นสิ่งที่รับรู้โดยทั่วกันว่าเป็นทรัพย์สินของรัฐบาล และการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่โดยปกติต้องใช้งบประมาณมากเกินกำลังของภาคเอกชน การจัดสรรโดยรัฐบาลจะพบได้ในโครงการชลประทานขนาดใหญ่ที่รัฐได้พิจารณาตัดสินว่าทรัพยากรสามารถนำมาใช้ในระบบโดยรวม และทำการจัดสรร และแจกจ่ายในพื้นที่ต่างๆ การจัดสรรโดยรัฐบาล ปกติจะเกี่ยวข้องกับปริมาณน้ำซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพทางกายภาพและทางการเมือง ถึงแม้ว่าการจัดสรรโดยรัฐบาลปกติจะประยุกต์ใช้ในคลองส่งน้ำและในระดับไร่นา ซึ่งอาจใช้ระบบหมุนเวียนการส่งน้ำซึ่งสามารถระบุถึงเวลาและปริมาณน้ำที่เกษตรกรรายหนึ่งจะได้รับการส่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคทั้งเทศบาลและการประปาส่วนภูมิภาค เป็นตัวอย่างกลไกของการจัดสรรโดยรัฐบาล การจัดสรรโดยรัฐบาลยังรวมถึงการใช้น้ำภาคอุตสาหกรรมโดยผ่านกระบวนการอนุญาตการใช้น้ำและการควบคุมปริมาณการนำน้ำไปใช้และรวมถึงการระบายน้ำเสียจากโรงงานถึงแม้ว่าการใช้น้ำเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าซึ่งไม่ทำให้ปริมาณน้ำหมดไป ยังต้องการตัดสินใจในการจัดสรรเนื่องจากจะทำให้เปลี่ยนแปลงการไหลของลำน้ำ ซึ่งต้องพิจารณาตำแหน่งที่ตั้งของเขื่อนและการบริหารจัดการน้ำในเขื่อน การจัดสรรน้ำโดยรัฐบาลต่อการประมง สัตว์ป่าและการเดินเรือ ซึ่งรวบรวมขึ้นในข้อบังคับของการพัฒนาหรือการนำน้ำไปใช้สำหรับผู้ใช้น้ำต่างๆ บทบาทของรัฐบาลจะมีมากในภาคส่วนต่าง ๆ เนื่องจากรัฐบาลเป็นสถาบันเดียวที่สามารถรวบรวมผู้ใช้น้ำทั้งหมด และได้มีข้อบัญญัติทางกฎหมายที่ควบคุมผู้ใช้น้ำทั้งหมด ซึ่งในเฉพาะประเทศแอฟริกาซึ่งรัฐบาลได้มีความพยายามให้มีการลดช่องว่างระหว่างชาวนาผิวดำกับชาวนาผิวขาว โดยทำให้บริเวณชานเมืองมีความมั่งคั่งโดยการสนับสนุนช่วยเหลือการส่งน้ำให้ชาวนาผิวดำ 12 ล้านคน เช่นเดียวกับการใช้น้ำในเมือง การเกษตร

อุตสาหกรรม เหมืองแร่ และสัตว์ป่า ดังนั้นคณะลูกขุนได้ทบทวนกฎหมาย (Republic of south Africa 1996:4) ได้กำหนดหลักกฎหมายระบุว่า"รัฐบาลแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบในการดูแลทรัพยากรน้ำของชาติ ซึ่งเป็นสมบัติของชาติที่ไม่สามารถแบ่งแยกได้ และมีความรับผิดชอบสูงสุด และมีหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยการจัดสรรอย่างถูกต้องเท่าเทียมกันในการใช้น้ำและการผันน้ำระหว่างลุ่มน้ำภายในประเทศ และระหว่างประเทศ" ในหลายประเทศยึดแนวการจัดสรรโดยรัฐบาลเป็นบางส่วน ซึ่งรัฐบาลคงไว้ซึ่งน้ำเพื่อการเดินเรือและบางส่วนของทรัพยากรน้ำได้แก่อำนาจบางประการของพระมหากษัตริย์ เพราะถือว่าเป็นทรัพย์สินโดยรวม และประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน รัฐจึงไม่สามารถโอนทรัพย์สินพื้นฐานนี้ และมีความรับผิดชอบร่วมกัน หลักการนี้ได้ใช้อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาและอินเดีย จึงเป็นการยืนยันสิทธิของรัฐในการจัดสรรระหว่างภาคการเกษตร อุตสาหกรรม อุปโภคบริโภค และรักษาสิ่งแวดล้อม

การจัดสรรน้ำโดยผู้ใช้น้ำ

การบริหารจัดระบบชลประทานโดยเกษตรกรเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดของระบบการจัดสรรโดยผู้ใช้น้ำ การศึกษาพบว่ามีกฎในการจัดสรรที่หลากหลายในระบบดังกล่าวเช่นการหมุนเวียนตามเวลา ความลึกของน้ำ พื้นที่การส่งน้ำ หรือการแบ่งการไหลของน้ำ (Yoder, 1994) ในภาคการอุปโภคบริโภค การจัดสรรโดยผู้ใช้น้ำจะพบในผู้ที่ใช้น้ำจากบ่อและมีการสูบน้ำเครื่องสูบน้ำด้วยมือและเช่นเดียวกับการเพิ่มขึ้นของระบบที่ยุ่งยากซับซ้อนโดยองค์กรที่เกี่ยวของกับน้ำและสุขาภิบาล (Watson, 1994) การจัดสรรระหว่างภาคส่วนโดยผู้ใช้จะพบในบ่อน้ำระดับหมู่บ้าน หรือแหล่งน้ำระดับท้องถิ่นสำหรับการอุปโภค บริโภค ชลประทานหรือการเลี้ยงสัตว์ การจัดสรรโดยผู้ใช้ต้องการสถาบันร่วมซึ่งต้องมีหน้าที่ที่จะตัดสินใจในสิทธิการใช้น้ำ ในขณะที่การศึกษาจากประสบการณ์หรือการทดลองในการใช้ระบบทรัพยากรร่วมกัน รวมทั้งทรัพยากรน้ำพบว่าสถาบันดังกล่าวสามารถพัฒนาไปโดยธรรมชาติ หรือมีการกระตุ้นจากภายนอก องค์กรหรือสถาบันไม่จำเป็นเสมอไปที่จะอยู่ในที่หรือมีความแข็งแกร่งเพียงพอที่ที่จะจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (see Meinzen-Dick , 1997) มีปัจจัยอย่างมากมายใยในการแปรผันขององค์กรบริหารจัดการน้ำ แต่ Coward (1986: 227) มีข้อโต้แย้งว่าการมีสิทธิในทรัพย์สินเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ในการสร้างและความเป็นเจ้าของของโครงการชลประทาน รวมทั้งน้ำ อาคารส่งน้ำ และเครื่องสูบน้ำ จากหลักในความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้น้ำชลประทานด้วยกันซึ่งกลายเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรมหลายอย่างในโครงการชลประทาน แรงจูงใจที่จะดำเนินการร่วมกันในทรัพย์สินเป็นประเด็นที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการน้ำ แต่เป็นกรณีเฉพาะในกรณีวิกฤติในการจัดสรร ผู้ใช้น้ำจะไม่สามารถตัดสินใจในการบริหารจัดการน้ำถ้าเขาไม่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการน้ำนั้น (Meinzen Dick and Mendoza, 1996) ผลกระทบจากการจัดสรรโดยผู้ใช้น้ำต่อการอนุรักษ์น้ำขึ้นกับธรรมเนียมปฏิบัติ

ของท้องถิ่น และความแข็งแรงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการง่ายสำหรับผู้ใช้น้ำในการจัดตั้งองค์กรร่วม เป็นการง่ายสำหรับผู้จะตั้งองค์กรร่วมเพื่อที่จะพัฒนาแหล่งน้ำ (ซึ่งเป็นตัวแทนของผลรวมในทางบวกของสมาชิก) มากกว่าที่จะแบ่งปันในระหว่างพวกเขา (ซึ่งเป็นการแบ่งปันในกิจกรรมที่ผลรวมเป็นศูนย์) ถ้าองค์กรไม่มีการกระตุ้นและส่งเสริมในการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดสรรน้ำจะมีผลเล็กน้อยในการในการจัดการความต้องการน้ำ อย่างไรก็ตามประเพณีปฏิบัติจะสามารถเพิ่มแรงจูงใจในการอนุรักษ์น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามีกฎรองรับการใช้น้ำที่มากเกินความจำเป็น การติดตามตรวจสอบผู้ที่มีข้อตกลง และการลงโทษผู้ใช้น้ำเกินความจำเป็น ในขณะที่ผู้เป็นสมาชิกองค์กรบริหารจัดการน้ำมีความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ทำการตรวจสอบกันเองในการใช้น้ำ และเชื่อมั่นว่าจะสามารถประหยัดการใช้น้ำได้ส่วนผู้ใช้น้ำรายอื่นก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน ดังนั้นทั้งหมดก็จะมีส่วนช่วยในการใช้ทรัพยากรส่วนรวมทำให้การจัดสรรน้ำโดยผู้ใช้น้ำ มีการใช้น้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง

หลักการจัดการทรัพยากรน้ำ

ทรัพยากรน้ำมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ มากมาย อาทิเช่น ดิน ป่าไม้ สัตว์ เป็นต้น เราไม่สามารถแยกการจัดการน้ำได้เพียงอย่างเดียว ดังนั้นภายในทรัพยากรน้ำจึงมีขอบเขตของการจัดการที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันในด้านการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำ การจัดสรรน้ำ การป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ การป้องกันมลพิษทางน้ำ และการบำบัดน้ำเสีย ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการดำเนินการจัดการทรัพยากรน้ำให้เกิดความยั่งยืนต่อไป ต้องอาศัยหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีผู้ให้แนวทางดังนี้

CWRA (1997 อ้างถึงใน สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2542) เป็นองค์กรจัดการทรัพยากรน้ำประเทศแคนาดา ได้ใช้หลักการจัดการทรัพยากรน้ำ ให้ประสบความสำเร็จ และเกิดความยั่งยืนว่าต้องคำนึงถึง คุณภาพของระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพ ความสอดคล้องกับทิทางการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และความเท่าเทียมกันของคนในสังคม มีองค์ประกอบการจัดการทรัพยากรน้ำดังนี้ (1) การจัดการทรัพยากรน้ำอย่างผสมผสาน โดยการเชื่อมโยงคุณภาพ และปริมาณน้ำเข้ากับการจัดการทรัพยากรประเภทอื่น ๆ สร้างความตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างระบบ สถาบันที่ดำเนินการ สภาพสังคม นิเวศวิทยา และการจัดการทรัพยากรน้ำ ตลอดจนสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของแนวเขตลุ่มน้ำ และน้ำใต้ดิน (2) สนับสนุนการอนุรักษ์ และคุ้มครองคุณภาพน้ำ โดยตระหนักถึงคุณค่าของปริมาณน้ำที่มีอยู่อย่างจำกัด รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการจัดการทั้งปริมาณและคุณภาพ (3) การแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ โดยนำเอาระบบการวางแผน ติดตามประเมินผลและการวิจัยมาใช้ นำเอาระบบข้อมูลทุกด้านมาประกอบการตัดสินใจ สนับสนุนให้มีการปรึกษาหารือ และการมีส่วนร่วม

จากสาธารณชน มีการนำกลยุทธ์การเจรจาต่อรอง และการไกล่เกลี่ยมาใช้เพื่อหาฉันทามติ รวมทั้งสนับสนุนให้สาธารณชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างโปร่งใส และให้การศึกษากับประชาชน

แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการคือเป็นกลไกหนึ่งในการดำเนินการกิจการต่างๆ ทางด้าน ธุรกิจหรือองค์กร แสดงให้เห็นจากกลุ่มของบุคคลที่มาร่วมกันทำงานด้วยโครงสร้างและการประสานงานเป็นหลักการชัดเจนแน่ชัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดเป้าหมายไว้ ริคกี้ (Ricky W. Griffin, 1999, p.6) ซึ่งต้องใช้ทรัพยากรจากสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ประกอบด้วย คน เงิน วัตถุดิบ เครื่องจักร วิธีการ และการบริหาร หรือที่นิยมเรียกกันว่า 6M's ความหมายของการบริหารจัดการนั้น สามารถจำกัดออกมาตามความเข้าใจได้ โดย คำว่า "Management" อาจแปลว่า การจัดการหรือการบริหารหรือการบริหารจัดการก็ได้ซึ่งในหนังสือองค์การและการจัดการฉบับสมบูรณ์ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ (2545) ได้รวบรวม ความหมายของคำว่า "การบริหารจัดการ" และ "การจัดการ" ได้ดังนี้

1. คำว่า "การบริหาร" (Administration) จะใช้ในการบริหารระดับสูง โดยเน้นที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนของผู้บริหารระดับสูง เป็นคำนิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ หรือใช้ในหน่วยงานราชการ และคำว่า "ผู้บริหาร" จะหมายถึง ผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กรของรัฐ หรือองค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไร (Schermerhorn, 1999:2) การบริหาร คือ กลุ่มของกิจกรรม ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ หรือการอำนวย และการควบคุม ซึ่งจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรขององค์กร (6 M's) เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลครบถ้วน

2.คำว่า"การจัดการ"(Management) จะเน้นการปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบาย (แผนที่วางไว้) ซึ่งนิยมใช้ในการจัดการธุรกิจส่วนคำว่า "ผู้จัดการ" (Manager) จะหมายถึงบุคคลในองค์กรซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมในการบริหารทรัพยากรและกิจการงานอื่นๆเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ขององค์กรการบริหารจัดการ หมายถึง ชุดของหน้าที่ต่างๆ ที่กำหนดทิศทางในการใช้ทรัพยากรทั้งหลายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์กรการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ หมายถึงการใช้ทรัพยากรได้อย่างเฉลียวฉลาดและคุ้มค่า การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิผล นั้นหมายถึงการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง และมีการปฏิบัติการสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้ ดังนั้นผลสำเร็จของการบริหารจัดการจึงจำเป็นต้องมีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล ควบคู่กัน กิฟฟิน (Griffin,1997:4)ในอีกแนวหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าการบริหารจัดการหมายถึง กระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์กรจากการทำงานร่วมกันโดยใช้บุคคลและทรัพยากรอื่นๆเซ็นโต (Certo, 2000:555)

หรือเป็นกระบวนการออกแบบและรักษาสภาพแวดล้อมที่บุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ คำว่า “การบริหาร” (Administration) และ “การจัดการ” (Management) มีความหมายแตกต่างกันเล็กน้อย โดยการบริหารจะสนใจและสัมพันธ์กับการกำหนดนโยบายไปลงมือปฏิบัติ นักวิชาการบางท่านให้ความเห็นว่าการบริหารใช้ในภาครัฐ ส่วนการจัดการใช้ในภาคเอกชนอย่างไรก็ดีในตำราหรือหนังสือส่วนใหญ่ทั้ง2คำนี้มีความหมายไม่แตกต่างกัน สามารถใช้แทนกันได้และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป(สุรัสวดี ราชกุลชัย,2543:3)จากความหมายต่างๆ ข้างต้น การบริหารจัดการจึงเป็นกระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่องและประสานงานกันซึ่งผู้บริหารต้องเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กรประเด็นสำคัญของการจัดการสามารถบริการจัดการ(Management) มีดังนี้

1) การบริหารประยุกต์ใช้กับองค์กรใดองค์กรหนึ่งได้

2) เป้าหมายของผู้บริหารทุกคนคือ การสร้างกำไร

3) การบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับการเพิ่มผลผลิต โดยมุ่งสู่ประสิทธิภาพ วิธีการใช้ทรัพยากรโดยประหยัดที่สุด)และประสิทธิผลบรรลุเป้าหมายคือประโยชน์สูงสุด

4) การบริหารจัดการสามารถนำมาใช้สำหรับผู้บริหารในทุกระดับชั้นขององค์กร

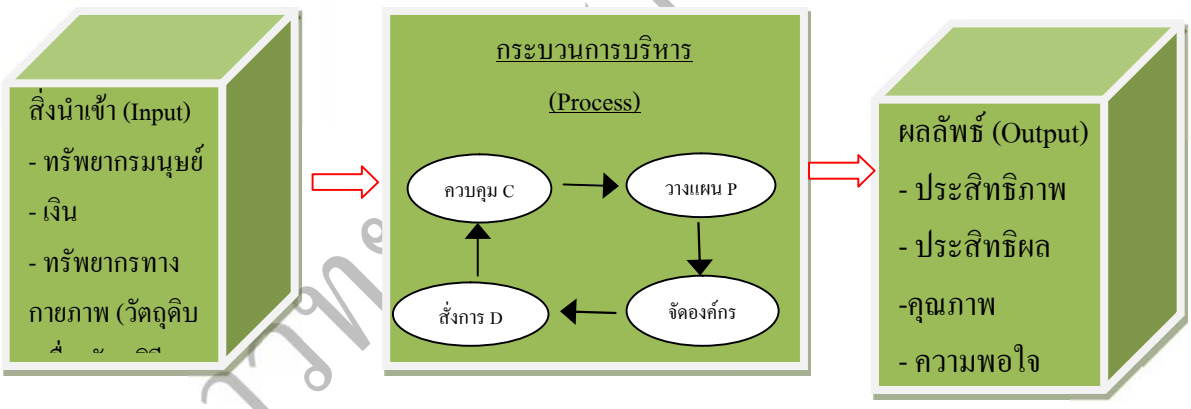

ภาพที่ 1 แสดงระบบการบริหารโดยรวม

ที่มา (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2545)

กระบวนการการบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร ซึ่งกระบวนการการบริหารจัดการนี้สามารถแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องกันได้อย่างมี ปฏิสัมพันธ์ สอดคล้องและต่อเนื่องดังแสดงให้เห็นดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงหน้าที่ของการบริหารจัดการ ที่มา (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2545)

ทฤษฎีองค์การและการจัดการ

ทุกองค์การไม่ว่าจะมีขนาด ประเภท หรือสถานที่ตั้งอย่างไร จำเป็นต้องมีการจัดการที่ดี ซึ่งการจัดการทีดีเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานขององค์การ การเติบโตและการดำรงอยู่ต่อไปขององค์การ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องเผชิญกับ ปัจจัยแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ โลกาภิวัตน์ และเทคโนโลยี ทำให้องค์การต้องมีแนวทางในการจัดการที่ทันสมัยเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ เพื่อให้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสมัยใหม่ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545) ได้นำเสนอหัวข้อเกี่ยวกับเรื่อง องค์การสมัยใหม่ ความหมายของการจัดการ ขบวนการจัดการบทบาทของการจัดการคุณสมบัติของนักบริหารที่ประสบความสำเร็จ

1. องค์การสมัยใหม่ การจัดการเกิดขึ้นในองค์การ และในมุมมองด้านการจัดการ องค์การหมายถึง การที่มีคนมาทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งองค์การมีลักษณะร่วมกันอยู่ 3 ประการ ได้แก่

1) ทุกองค์การต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของตนเอง

2) ทุกองค์การต้องมีคนร่วมกันทำงาน

3) องค์การต้องมีการจัดโครงสร้างงานแบ่งงานหน้าที่รับผิดชอบของคนในองค์การ

ตามที่กล่าวข้างต้น จะเห็นว่าองค์การปัจจุบันต้องเผชิญกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นองค์การต้องมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ แนวคิดเกี่ยวกับองค์การในแบบเดิมกับองค์การสมัยใหม่ก็มีความแตกต่างกัน เช่น การจัดการแบบคงเดิมกับแบบพลวัตร รูปแบบไม่ยืดหยุ่นกับแบบยืดหยุ่น การเน้นที่ตัวงานกับเน้นทักษะ การมีสถานที่ทำงานและเวลาทำงานที่เฉพาะคงที่กับการทำงานได้ทุกที่ทุกเวลาองค์การแบบเดิมจะมีลักษณะการจัดการที่คงเดิมไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง ถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นบ้างก็เป็นในช่วงสั้นๆแต่องค์การปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จะมีความคงที่บ้างเป็นช่วงสั้นๆ จึงมีการจัดการแบบพลวัตรสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา องค์การแบบเดิมมักมีการจัดการแบบไม่ยืดหยุ่น ส่วนในองค์การสมัยใหม่จะมีการจัดการที่ยืดหยุ่น กล่าวคือในองค์การสมัยใหม่จะไม่ยึดติดกับแนวทางปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ต้องให้มีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติ สามารถปรับเปลี่ยนได้ถ้าสถานการณ์แตกต่างไป องค์การแบบเดิมลักษณะของงานจะคงที่ พนักงานแต่ละคนจะได้รับมอบหมายงานเฉพาะและทำงานในกลุ่มเดิมไม่ค่อยเปลี่ยน แต่ในองค์การสมัยใหม่พนักงานต้องเพิ่มศักยภาพของตนที่จะเรียนรู้และสามารถทำงานที่เกี่ยวข้องได้รอบด้าน และมีการสับเปลี่ยนหน้าที่และกลุ่มงานอยู่เป็นประจำ ตัวอย่าง เช่น ในบริษัทผลิตรถยนต์ พนักงานในแผนกผลิต ต้องสามารถใช้งานเครื่องจักรที่ควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์ได้ด้วย ซึ่งในคำบรรยายลักษณะงาน เดียวกันนี้เมื่อ 20 ปีก่อนไม่มีการระบุไว้ ดังนั้นในองค์การสมัยใหม่จะพัฒนาบุคลากรให้เพิ่มทักษะการทำงานได้หลากหลายมากขึ้นและในการพิจารณาค่าตอบแทนการทำงาน ในองค์การสมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะตอบแทนตามทักษะ ยิ่งมีความสามารถในการทำงานหลายอย่าง มากขึ้นก็ได้ค่าตอบแทนมากขึ้น แทนการให้ค่าตอบแทนตามลักษณะงานและหน้าที่รับผิดชอบ องค์การแบบเดิมพนักงานจะทำงานในสถานที่ทำงานและเป็นเวลาที่แน่นอน แต่ในองค์สมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะให้อิสระกับพนักงานในการทำงานที่ใดก็ได้เมื่อไรก็ได้ แต่ต้องได้ผลงานตามที่กำหนด เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีเอื้อให้สามารถสื่อสารถึงกันได้แม้ทำงานคนละแห่ง รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว และโลกาภิวัฒน์ทำให้คนต้องทำงานแข่งกับเวลามากขึ้นจนเบียดบังเวลาส่วนตัวและครอบครัว ดังนั้นองค์การสมัยใหม่จะให้เกิดความยืดหยุ่นในการทำงานทั้งเรื่องเวลาและสถานที่เพื่อให้สอดรับกับแนวโน้มวิถีการดำเนินชีวิตของพนักงานยุคใหม่

2. ความหมายของการจัดการ หมายถึง ขบวนการที่ทำให้งานกิจกรรมต่างๆสำเร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลด้วยคนและทรัพยากรขององค์การ โรบิน (Robbins and DeCenzo, 2004; Certo, 2003) ซึ่งตามความหมายนี้องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ได้แก่ ขบวนการ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ขบวนการ ในความหมายของการจัดการนี้หมายถึงหน้าที่ต่างๆ ด้านการจัดการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การโน้มนำองค์การ และการควบคุม ซึ่งจะได้อธิบายละเอียดต่อไปในหัวข้อต่อไปเกี่ยวกับ หน้าที่และขบวนการจัดการ

3. ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล เป็นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะของ การจัดการ โดยประสิทธิภาพหมายถึง การทำงานอย่างถูกวิธี เป็นการเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยนำเข้า กับผลผลิต หากเราสามารถทำงานได้ผลผลิตมากกว่าในขณะที่ใช้ปัจจัยนำเข้าน้อยกว่า หรือ เท่ากัน ก็หมายความว่า เราทำงานได้มีประสิทธิภาพมากกว่าซึ่งปัจจัยนำเข้าในการจัดการก็คือทรัพยากรขององค์การ ได้แก่ คน เงิน วัตถุดิบ อุปกรณ์ เครื่องจักร และทุน ทรัพยากรเหล่านี้มีจำกัด และเป็นต้นทุนในการดำเนินงานขององค์การ ดังนั้นการจัดการที่ดีจึงต้องพยายามทำให้มีการใช้ทรัพยากรน้อยที่สุดและให้เกิดผลผลิตมากที่สุดประสิทธิผล สำหรับประสิทธิผลในการจัดการ หมายถึง การทำได้ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การจัดการที่มีเพียงประสิทธิภาพนั้นยังไม่เพียงพอต้องคำนึงว่า ผลผลิตนั้นเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ตัวอย่างเช่น สถาบันศึกษาที่ผลิตผู้สำเร็จการศึกษาพร้อมกันที่ละมากๆ หากไม่คำนึงถึงคุณภาพการศึกษาก็อาจจะได้แต่ประสิทธิภาพ คือใช้ทรัพยากรในการผลิตหรือต้นทุนต่อผู้เรียนต่ำ แต่อาจจะไม่ได้ประสิทธิผลในการศึกษา เป็นต้น และ ในทางกลับกันหากทำงานที่ได้ประสิทธิผลอย่างเดียวก็ไม่ได้ ต้องคำนึงถึงต้นทุนและความมีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น บริษัท Hewlett-Packard อาจจะทำตลับหมึกสีสำหรับเครื่อง Laser printer ที่มีสีเหมือนจริงและทนนานมากกว่าเดิมได้ แต่ต้องใช้เวลา แรงงาน และวัตถุดิบที่สูงขึ้นมาก ทางด้านประสิทธิผลออกมาดี แต่นับว่าไม่มีประสิทธิภาพ เพราะต้นทุนรวมสูงขึ้นมาก เป็นต้น ในการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ต้องอาศัยความเข้าใจในสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านมนุษย์ศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ปรัชญา การเมือง จิตวิทยา และ สังคมศาสตร์ เพื่อให้เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ความได้เปรียบในการแข่งขัน ความขัดแย้ง การใช้อำนาจและความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม

4. กระบวนการจัดการ ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 Henri Fayol ได้เสนอไว้ว่า ผู้จัดการหรือผู้บริหารทุกคนต้อง ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการ หรือที่เรียกว่า กระบวนการจัดการ 5 อย่าง ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม (เขียนย่อว่า POCCC) และต่อมาในช่วงกลางทศวรรษ 1950 นักวิชาการจาก UCLA ได้ปรับมาเป็น การวางแผน การจัดองค์การ การจัดการพนักงาน การสั่งการ และการควบคุม (เขียนย่อว่า POSDC) ซึ่งขบวนการจัดการ

5 ประการ (POSDC) อันหลังนี้เป็นที่นิยมใช้เป็นกรอบในการเขียนตำรามากว่า 20 ปี และต่อมาในช่วงหลังนี้ได้ย่อขบวนการจัดการ 5 ประการนี้ เป็นหน้าที่พื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การการโน้มนำ และการควบคุม อย่างไรก็ตามงานในแต่ละส่วนของขบวนการจัดการที่กล่าวข้างต้นนี้มีความสัมพันธ์และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย

5. การวางแผน เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเป้าหมายขององค์การ สร้างกลยุทธ์เพื่อแนวทางในการดำเนินไปสู่เป้าหมาย และกระจายจากกลยุทธ์ไปสู่แผนระดับปฏิบัติการ โดยกลยุทธ์และแผนในแต่ละระดับและแต่ละส่วนงานต้องสอดคล้องประสานกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในส่วนงานของตนและเป้าหมายรวมขององค์การด้วย

6. การจัดองค์การเป็นกิจกรรมที่ทำเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างขององค์การ โดย พิจารณาว่าการที่จะทำให้ได้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้นั้น ต้องมีงานอะไรบ้าง และงานแต่ละอย่างจะสามารถจัดแบ่งกลุ่มงานได้อย่างไร มีใครบ้างเป็นผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วนงานนั้น และมีการรายงานบังคับบัญชาตามลำดับขั้นอย่างไร ใครเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ

7. การโน้มนำพนักงาน เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการให้พนักงานทำงาน อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งต้องใช้การประสานงาน การติดต่อสื่อสารที่ดี การจูงใจในการทำงานผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำที่เหมาะสม ลดความขัดแย้งและความตรึงเครียดในองค์การการควบคุม เมื่อองค์การมีเป้าหมาย และได้มีการวางแผนแล้วก็ทำการจัดโครงสร้างองค์การ ว่าจ้างพนักงาน ฝึกอบรม และสร้างแรงจูงใจให้ทำงาน และเพื่อให้แน่ใจว่าสิ่งต่างๆจะดำเนินไปตามที่ควรจะเป็น ผู้บริหารก็ต้องมีการควบคุมติดตามผลการปฏิบัติการ และ เปรียบเทียบผลงานจริงกับเป้าหมายหรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ หากผลงานจริงเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายก็ต้องทำการปรับให้เป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งขบวนการติดตามประเมินผล เปรียบเทียบ และ แก้ไขนี้ก็คือขบวนการควบคุม

8. บทบาทของการจัดการ เมื่อกล่าวถึงหน้าที่ที่ เกี่ยวกับการจัดการในองค์การมักมุ่งไปที่หน้าที่ต่างๆในขบวนการจัดการ 4 ประการ (การวางแผน การจัดองค์การ การโน้มนำ และการควบคุม) ดังที่กล่าวข้างต้น ซึ่งผู้บริหารแต่ละคนให้ความสำคัญและเวลาในการทำหน้าที่การจัดการเหล่านี้แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังขึ้นกับลักษณะการดำเนินงานขององค์การที่แตกต่างกันด้วย (เช่น มีลักษณะการดำเนินงานเป็นองค์การที่แสวงหากำไรหรือองค์การที่ไม่แสวงหากำไร) ระดับของผู้บริหารที่ต่างกัน (ระดับต้น ระดับกลาง ระดับสูง) และขนาดขององค์การที่ต่างกัน ตัวอย่างเช่น ผู้บริหารที่อยู่ในระดับบริหารที่แตกต่างกันจะให้เวลาในการทำกิจกรรมของแต่ละหน้าที่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาถึงกิจกรรมของผู้บริหารในองค์การแล้ว Mintzberg เห็นว่าบทบาทของ การจัดการสามารถจัดแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม หรือที่เรียกว่า บทบาทด้านการจัดการของ Mintzberg (Mintzberg’s managerial roles) ได้แก่ บทบาทด้านระหว่างบุคคล บทบาทด้านข้อมูล และบทบาทด้านการตัดสินใจ โดยแต่ละกลุ่ม

ของบทบาทมีบทบาทย่อยดังต่อไปนี้ บทบาทระหว่างบุคคลเป็นบทบาทด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประกอบด้วย บทบาทย่อย ได้แก่ 1) บทบาทตามตำแหน่ง ทำหน้าที่ประจำวันต่างๆ ตามระเบียบที่เกี่ยวกับกฎหมาย หรือตามที่สังคมกำหนด เช่น การต้อนรับแขกขององค์กร ลงนามในเอกสารตามกฎหมาย เป็นต้น 2) บทบาทผู้นำต้องรับผิดชอบสร้างแรงจูงใจและกระตุนการทำงานของพนักงานรับผิดชอบในการจัดหาคน ฝึกอบรม และงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ 3) บทบาทการสร้างสัมพันธภาพ โดยสร้างเครือข่ายภายในและภายนอกเพื่อการกระจายข้อมูลให้ทั่วถึงบทบาทด้านข้อมูลเป็นบทบาทด้านการกระจายและส่งผ่านข้อมูล ประกอบด้วย บทบาทย่อย ดังนี้ 4) เป็นผู้ติดตามประเมินผล เป็นการติดตามเลือกรับข้อมูล (ซึ่งมักจะเป็นเหตุการณ์ปัจจุบัน) เพื่อเข้าใจความเคลื่อนไหวขององค์การและสิ่งแวดล้อม เป็นเสมือนศูนย์กลางของระบบ 5) เป็นผู้กระจายข้อมูลรับบทบาทส่งผ่านข้อมูลไปยังพนักงานในองค์การ บางข้อมูลก็เกี่ยวกับข้อเท็จจริง บางข้อมูลเกี่ยวกับการแปลผลและรวบรวมความแตกต่างกันที่เกิดขึ้นในองค์การ 6) เป็นโฆษก ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ส่งต่อข้อมูลไปยังหน่วยงานภายนอก เกี่ยวกับ แผนงาน นโยบาย กิจกรรม และผลงานขององค์การ เช่น เป็นผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรม บทบาทด้านการตัดสินใจ ทำหน้าที่ตัดสินใจในการดำเนินงานขององค์การ ประกอบด้วยบทบาทย่อย ดังนี้ 7) เป็นผู้ประกอบการ หาโอกาสและริเริ่มสิ่งใหม่ๆ เช่น การปรับปรุงโครงการ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบโครงการโดยการจัดให้มีการทบทวนและกำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนาโปรแกรมใหม่ๆ 8) เป็นผู้จัดการความสงบเรียบร้อย รับผิดชอบแก้ไขการดำเนินงานเมื่อองค์การเผชิญกับความไม่สงบเรียบร้อย โดยการทบทวนและกำหนดกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับความไม่สงบและวิกฤติการณ์ในองค์การ 9) เป็นผู้จัดสรรทรัพยากร เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดสรรทรัพยากรต่างๆในองค์การ เช่น ทำการตัดสินใจและอนุมัติในประเด็นที่สำคัญต่างๆ ขององค์การ โดยจัดลำดับ และกระจายอำนาจ ดูแลกิจกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องงบประมาณและจัดการเกี่ยวกับการทำงานของพนักงาน 10) เป็นผู้ต่อรอง รับผิดชอบในการเป็นตัวแทนต่อรองในเรื่องสำคัญขององค์การ เช่น มีส่วนร่วมในการทำสัญญากับสหภาพแรงงานขององค์การ หรือการต่อรองกับผู้จัดหา

9. ทักษะของนักบริหาร ผู้บริหารไม่ว่าจะอยู่ในระดับใด หรืออยู่ในองค์การใดก็ทำหน้าที่ในการจัดการ 4 อย่าง ได้ แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การโน้มนำ และการควบคุม และการที่ผู้บริหารจะสามารถทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการได้ประสบผลสำเร็จนั้น ต้องมีทักษะที่ดีด้านการจัดการ ซึ่งทักษะสำคัญในเบื้องต้นที่ผู้บริหารควรมีอย่างน้อย 3 อย่าง ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านคน และทักษะด้านความคิด ทักษะด้านเทคนิค เป็นความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเกี่ยวกับงาน สำหรับผู้บริหารระดับสูงทักษะความสามารถนี้จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปของอุตสาหกรรม ขบวนการและผลิตภัณฑ์ขององค์การ และสำหรับผู้บริหาระดับกลาง

และระดับต้น จะเป็นทักษะความสามารถเฉพาะด้านในงานที่ทำ เช่น การเงิน ทรัพยากรบุคคล เทคโนโลยีสารสนเทศ การผลิต ระบบคอมพิวเตอร์ กฎหมาย การตลาด เป็นต้น ทักษะทางด้านเทคนิคมักเป็นความสามารถเกี่ยวกับตัวงาน เช่น ขบวนการหรือผลิตภัณฑ์ทักษะด้านคน เป็นทักษะในการทำให้เกิดความประสานงานกันของกลุ่มที่ผู้บริหารนั้นรับผิดชอบ เป็นการทำงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทัศนคติ การสื่อสาร และผลประโยชน์ของบุคคลและกลุ่ม เป็นทักษะการทำงานกับคน ทักษะด้านความคิดเป็นความสามารถในการมององค์การในภาพรวม ผู้บริหารที่มีทักษะด้านความคิด จะสามารถเข้าใจความสัมพันธ์ของหน่วยงานต่างๆในองค์การว่ามีผลต่อกันอย่างไร และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างองค์การกับปัจจัยแวดล้อมองค์การ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในส่วนหนึ่งขององค์การมีผลกระทบกับส่วนอื่นๆ อย่างไรทักษะด้านความคิดนี้จะยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นเมื่ออยู่ในระดับบริหารที่สูงขึ้น ขณะที่ทักษะด้านเทคนิคจะมีความสำคัญน้อยลงในระดับบริหารที่สูงขึ้น เนื่องจากผู้บริหารในระดับที่สูงจะเข้ามาดูแลในรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆในการผลิตและด้านเทคนิคน้อยลง แต่จะเน้นไปที่การมองภาพรวมขององค์การและทิศทางที่จะพัฒนาไปขององค์การมากกว่า ส่วนทักษะด้านคนยังคงมีความสำคัญอย่างมากในทุกระดับของการบริหาร เพราะทุกระดับต้องเกี่ยวข้องกับคน

10. กิจกรรมของนักบริหาร มีการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทำของนักบริหารในแต่ละวันว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า นักบริหารที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและได้รับการเลื่อนตำแหน่งอย่างรวดเร็ว จะให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ต่างไปจากนักบริหารที่มีประสิทธิผล ที่มีผลงานทั้งด้านปริมาณและคุณภาพเป็นไปตามเป้าหมาย และเป็นที่ชื่นชอบของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยการศึกษาของ โรบิน (Robbins, 2003) พบว่า กิจกรรมที่นักบริหารส่วนใหญ่ทำสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) การจัดการแบบเดิม เช่น การตัดสินใจ การวางแผน และ การควบคุม 2) การติดต่อสื่อสาร เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลประจำวัน และทำงานเอกสาร 3) การจัดการด้านทรัพยากรบุคคล เช่น การจูงใจ การสร้างวินัย จัดการความขัดแย้ง งานบุคคล และ การฝึกอบรม และ 4) การสร้างเครือข่าย เช่น การเข้าสังคม เล่นการเมืองในองค์การ และมีกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานภายนอกซึ่งจากการศึกษาในผู้บริหารจำนวน 450 คน เกี่ยวกับกิจกรรมทั้ง 4 ประเภทดังกล่าว พบว่าผู้บริหารทั่วๆไปโดยเฉลี่ยแล้วจะใช้เวลาประมาณ 32 เปอร์เซ็นต์ของเวลาในการทำงานกับกิจกรรมประเภทการจัดการแบบเดิม ใช้เวลาประมาณ 29 เปอร์เซ็นต์กับกิจกรรมเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร 20 เปอร์เซ็นต์กับกิจกรรมด้านบริหารทรัพยากรบุคคล และ19 เปอร์เซ็นต์กับการสร้างเครือข่าย ซึ่งการใช้เวลาและการให้ความสำคัญกับกิจกรรมทั้ง 4 นั้นมีความแตกต่างกันไปในผู้บริหารแต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะใช้เวลาในกิจกรรมต่างๆไม่ เหมือนกับผู้บริหารที่มีประสิทธิผล กล่าวคือ ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะให้เวลาส่วนใหญ่กับการสร้างเครือข่ายและให้เวลากับการบริหารทรัพยากรบุคคลน้อยที่สุด ขณะที่ผู้บริหารที่มีประสิทธิผลจะให้

เวลาส่วนใหญ่กับการติดต่อสื่อสารและให้เวลากับการสร้างเครือข่ายน้อยที่สุด ผลจากการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าในทางปฏิบัติจริง การให้รางวัลบางครั้งก็ไม่ได้เป็นไป ตามผลการปฏิบัติงานทั้งหมด ปัจจัยด้านสังคม และการเมืองในองค์การก็เข้ามามีอิทธิพลต่อการ ดำเนินงานในองค์การด้วย

พนัส หัสนาคินทร์(2544: 5) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึงกระบวนการที่ผู้บริหารใช้อำนาจตลอดจนทรัพยากรต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่หรือคาดว่าจะมีการจัดการดำเนินงานของสถาบันหรือหน่วยงานนั้นๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดหมายที่ต้องการจากแนวคิดนักวิชาการดังกล่าว ได้ให้ความหมายของการบริหารไปในแนวทางเดียวกัน คือ การบริหารเป็นกิจกรรมที่บุคคลอย่างน้อยสองคนขึ้นไป เป็นได้ทั้งหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเป็นการใช้กระบวนการ ทรัพยากรและเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2542: 19) กล่าวว่า การจัดการเป็นกระบวนการออกแบบและรักษาสภาพแวดล้อม ซึ่งบุคคลจะทำงานรวมกันเป็นกลุ่ม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือ การจัดการ หมายถึง กระบวนการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยใช้การวางแผนการจัดองค์การ การชักนำ และการควบคุม มนุษย์สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การเงิน ทรัพยากรข้อมูลองค์การได้อย่างมีประสิทธิผล และประสิทธิภาพ

พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล (2542: 3) การจัดการ หมายถึง กระบวนการวางแผนให้บุคคลต่างๆ ดำเนินกิจการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าว สรุปความหมาย การจัดการ คือ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหาร ในกระบวนการจัดการ มีการวางแผนการจัดองค์การ การชักนำ และการควบคุม โดยใช้ทรัพยากรและเทคนิคต่างๆ ที่มีอย่างเหมาะสม เพื่อให้การดำเนินกิจการบรรลุเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิผล และประสิทธิภาพ

13. การบริหารความขัดแย้ง

ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เมื่อบุคคลมีเป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน และความแตกต่างเหล่านี้ จะก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้งต่อมาภายหลัง ความขัดแย้ง เป็นคำที่มาจากภาษาละตินว่า confligere ตามความหมายของ Webster Dictionary คำว่า Conflict หมายถึง การต่อสู้ การสงคราม การไม่ถูกกันเมื่อความสนใจ ความคิดหรือการกระทำไม่เหมือนกันความขัดแย้งตามความหมายของราชบัณฑิตยสถาน (2538:137) หมายถึง การไม่ลงรอยกัน ซึ่งหากจะแยกพิจารณาคำว่า "ขัด" ราชบัณฑิตยสถาน (2538:133) หมายถึง การไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ฝืนไว้และคำว่า "แย้ง" ราชบัณฑิตยสถาน (2538:681) หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ต้านไว้ ทานไว้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าความขัดแย้ง ประกอบด้วยอาการทั้งขัดและแย้ง ซึ่งหมายถึงการที่ทั้งสองฝ่าย

วงศา คงดี และสุวิทย์ เลาหศิริวงศ์ (2539:365) ได้เสนอความหมายของ ความขัดแย้งตามแนวทางกระบวนการทางสังคมหรือเป็นแบบความสัมพันธ์ทางสังคมว่า ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคมในทางลบ ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของปฏิสังสรรค์ร่วมกันของบุคคล หรือกลุ่มตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปที่เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ขัดกัน ทำให้มีความพยายามที่จะผลักดันให้ฝ่ายตรงข้ามหมดประสิทธิภาพ จึงใช้การขัดแย้งกันเป็นวิธีการเพื่อให้ฝ่ายตนบรรลุเป้าหมาย ในบางครั้งความขัดแย้งมักจะลุกลามกลายเป็นข้อพิพาทได้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่าเราเอาปัญหาหลาย ๆ อย่างในท้องถิ่นมาเป็นปัญหาระดับชาติ

พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์(2545:68) ให้ความหมาย ความขัดแย้ง (conflict) ว่าหมายถึงกระบวนการที่เริ่มต้นจากฝ่ายหนึ่งรับรู้ว่าอีกฝ่ายหนึ่งก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบ หรือก่อให้เกิดความไม่พอใจขึ้นมา ซึ่งตามความหมายนี้สามารถอธิบายถึงปฏิกิริยาระหว่างก้น จนทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายขึ้นมาได้ และความขัดแย้งยังหมายถึง ความไม่ลงรอยกันในเป้าหมาย และการตีความข้อมูลข้อเท็จจริงไม่เหมือนกันทำให้เกิดพฤติกรรมตอบสนองต่อความขัดแย้งนั้นๆต่างกันไปด้วย

วันชัย วัฒนศัพท์ (2547: 68) กล่าวถึง ความขัดแย้งว่า หมายถึง ความไม่ลงรอยกัน หรือสภาวะที่ไม่เห็นพ้องต้องกันหรือความเป็นปฏิปักษ์กันระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปโต้แย้งกันในประเด็นของค่านิยมหรือเกิดการแข่งขันกัน ในเรื่องของอำนาจสถานภาพ เป้าหมาย และการแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

ยูรี (2547:45) ได้แยกแยะ ความหมายของความขัดแย้งไว้ 3 ความหมาย ดังนี้ความหมายแรก ความขัดแย้ง หมายถึง ความขัดแย้งที่มีรากฐานเกี่ยวกับผลประโยชน์ อันมาจากความต้องการ และความปรารถนาของมนุษย์ ความหมายที่สองหมายถึงการที่มีจุดยืนไม่ตรงกันขัดกัน โดยมีเรื่องของผลประโยชน์ที่แฝงอยู่ในจุดยืนนั้นเกิดจากการที่ต่างคนต่างต้องการสิ่งเดียวกัน ส่วนความหมายทีสาม คือการแก่งแย่งชิง “อำนาจ” ยูรีให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าการสร้างความร่วมมือกันนั้นเป็นวิธีการสำคัญที่จะจัดการกับความขัดแย้ง

14. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่งการมีส่วนในการสนับสนุนที่เป็นไปในรูปของผู้เข้าร่วมมีส่วน กระทำให้เกิดผลของกิจกรรมที่เข้าร่วมมิใช่เป็นผู้ร่วมคิดตัดสินใจหรือผู้ได้รับประโยชน์เท่านั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพัฒนาไม่ใช่กระทำถึงประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามที่ได้จัดทำขึ้นและหมู่บ้านหรือชุมชนมีกิจกรรมและวิธีดำเนินงานของตนเองอยู่แล้ว ประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาชุมชนของตนองได้การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสำหรับการ

กำหนดนโยบายการพัฒนาที่เป็นกระบวนการขั้นต้นของการวางแผนการพัฒนาชุมชนในส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของตนเอง นอกจากนี้การกำหนดวัตถุประสงค์และวางแผนร่วมกันก็เป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามแผนงานโครงการดังกล่าว และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการบริการรวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินโครงการของชุมชนซึ่งอาจเป็นไปโดยการมีส่วนร่วมแบบตัวแทนหรือเป็นไปโดยการได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง ส่วนกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2551: 122, 124) ได้ให้ความหมายของ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวความคิดในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ท้องถิ่น ซึ่งประชาชนในท้องถิ่น คือ ผู้ที่รู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นตนเองดีกว่าผู้อื่น ซึ่งจะทำให้การจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนประสบความสำเร็จนอกจากนนี้ วันชัย วัฒนศัพท์ (2545:1) ได้ให้ความหมายของ “กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน” ว่าเป็นกระบวนการซึ่งสาธารณชนมีความห่วงกังวล มีความต้องการ และมีทัศนะที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในการตัดสินใจ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ และมี ส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกๆ คน จากความหมายที่ได้กล่าวข้างต้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” หมายถึง กระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมของโครงการ ตั้งแต่ขั้นตอนแรกเริ่มในการพิจารณารายละเอียดโครงการ การร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การร่วมในกระบวนการดำเนินการ การร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ ตลอดจนการประเมินผลโครงการ เพื่อให้โครงการบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและเพื่อประโยชน์ต่อประชาชนและชุมชน

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน

มาสโลร์ (Maslow; อ้างถึงใน อคิน รพีพัฒน์, 2527: 7-8) กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการ เกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงานและถ้าจะให้ เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมโดยเฉพาะในเรื่อง ความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่าสำดับขั้น ความต้องการ คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามสำดับจากน้อยไปมาก มีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านสรีระวิทยาเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ความต้องการทางต้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิตได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูก ขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

3. ความต้องการทางด้านสังคม ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

4. ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง ได้แก่ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถ และความสำคัญของบุคคล

5. ความต้องการความสำเร็จแห่งตน เป็นความต้องการในระบบสูงสุดที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิด ของตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ

คนเรามีความต้องการทางกายและใจถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูง ตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์ทาง จิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่างๆ นั่นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้าง ทัศนคติที่ดีต่อผู้รวมงาน เช่น การไม่เอารัดเอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญดีจะเกิดสำนึกในความรับผิดชอบอันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม

3. ทฤษฎีสร้างความรู้สึกชาตินิยม

ปัจจัยประการหนึ่งที่นำสู่การมีส่วนร่วม คือ การสร้างความรู้สึกชาตินิยมให้เกิดขึ้น หมายถึงความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือ เน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ ส่วนรวมของชาติมีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดี ผูกพันต่อ ท้องถิ่น (ยุพาพร รูปงาม, 2545 : 8)

4.ทฤษฎีการสร้างผู้นำ

การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการร่วมกลุ่มคนจูงใจไปยังเป้าประสงค์ โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้

เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงาน อย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดี ยอมจะนำไปสู่ การมีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง (ยุพาพร รูปงาม, 2545 : 8)

กระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกของชุมชนในการแก้ปัญหาของชุมชน โดยในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะกำหนดปัญหาและความต้องการด้วยตนเอง ซึ่งกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2551: 129-131) ได้สรุปกระบวนการกิจกรรมการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้ คือ 1) การมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นริเริ่ม เป็นการมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมกันเรียนรู้สภาพของชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน และร่วมกันค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนในขั้นตอนนี้มักสืบเนื่องจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นริเริ่ม โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายวัตถุประสงค์วิธีการแนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะต้องใช้ 3) การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการปฏิบัติ เป็นขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือ เข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น 4) การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลประโยชน์ กิจกรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงจะ ได้รับจากการพัฒนาหรือดำเนินกิจกรรม เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคลและสังคม โดยมากแล้วไม่ว่าชุมชนใด หากมีโครงการพัฒนาแล้ว คนในท้องถิ่นมักจะมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม 5) การมีส่วนร่วมในรูปแบบของการประเมินผลโครงการ เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าไปร่วมประเมินว่าโครงการพัฒนาที่ได้กระทำลงไปนั้นมีความสำเร็จอย่างไร และมีปัญหาอุปสรรคหรือไม่อย่างไร เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นหรือแต่ละโครงการอาจมีวิธีการที่แตกต่างกันไป

นอกจากนี้บัณฑิต เอื้อวัฒนานุกูล (2544) กล่าวถึง แนวคิดพื้นฐานของการมีส่วนร่วม เกิดจากแนวความคิดที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้ คือ 1) ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญมีความเห็นพ้องต้องกันจนกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม 2) ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ จะผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม เพื่อวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน 3) การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงของกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนาการตัดสินใจร่วมกันจะต้องมีระดับ

ความรุนแรงเพียงพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่ม เพื่อกระทำการที่เป็นการสนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

แนวคิดเกี่ยวกับระดับของการมีส่วนร่วม การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการในการให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม โดยที่ International Association for Public Participation (อ้างถึงใน กรมควบคุมมลพิษ,ม.ป.ป.) ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ 1) การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็น ระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ การจัดนิทรรศการ จดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น 2) การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น 3) การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น 4) ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น 5) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

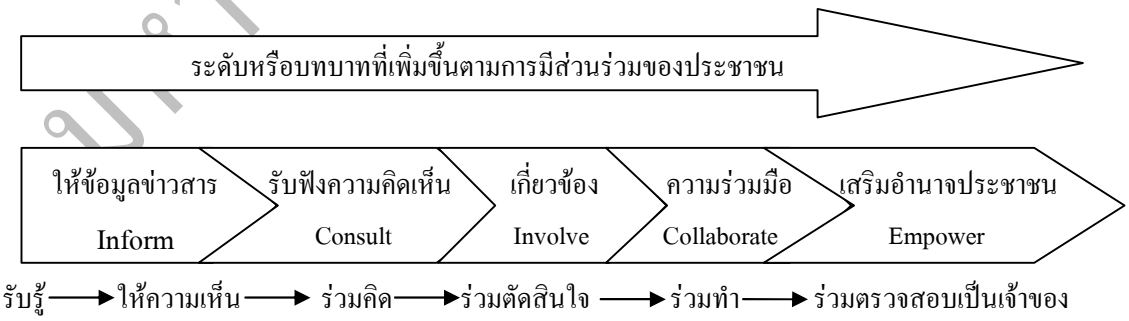

ภาพที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ที่มา (International Association for Public Participation ; อ้างถึงใน กรมควบคุมมลพิษ, 2551)

เทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลข่าวสารออกไปสู่สาธารณชน และการได้ความคิดเห็นของสาธารณชนในประเด็นและความห่วงกังวลกลับมาเป็นการสื่อสารสองทาง ซึ่ง วันชัย วัฒนศัพท์ (2545: 161-183) ได้สรุปเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้ 1) เทคนิคการให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นการสื่อข้อมูลข่าวสารไปให้ต่อสาธารณชนเพื่อที่จะสามารถตัดสินใจว่าต้องการที่จะมีส่วนร่วมหรือไม่ ซึ่งเทคนิคที่สามารถนำไปใช้ในการสื่อสารไปยังสาธารณชน ได้แก่ การบรรยายสรุป การปิดประกาศ/นิทรรศการ สารคดีต่างๆ การส่งรายงานด้านเทคนิคที่สำคัญหรือเอกสาร การแถลงข่าว จดหมายข่าว ใบแทรกหนังสือพิมพ์ ข่าวแจก การซื้อโฆษณา การนำเสนอต่อประชาคมและกลุ่มทำงานทางเทคนิค ชุดแถลงข่าว และการประกาศการบริการสาธารณะต่างๆ 2) เทคนิคการมีส่วนร่วม การจัดเวทีหรือมาตรการเพื่อให้สมาชิกของสาธารณชนสามารถแสดงความรู้สึก ความคิดเห็น หรือความห่วงกังวล ซึ่งเทคนิคที่สามารถนำไปใช้ในการได้ข้อมูลข่าวสารจากสาธารณชน ได้แก่ กลุ่มที่ปรึกษา/คณะทำงาน การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์สายด่วน การประชุม การรับฟังความคิดเห็น และการประชุมเชิงปฏิบัติการ เช่น การประชาพิจารณ์ การประชุมประชาคมเมือง เป็นต้น แผนการเฝ้าระวังโดยเพื่อนบ้าน โทรทัศน์แบบมีส่วนร่วม/โทรทัศน์ตามสายชุมชน การลงคะแนนเสียง การหยั่งเสียง และการปรึกษาหารือนอกสถานที่

ส่วนพัชรี สิโรรส และคณะ (2546:2-2) ได้ให้ความหมายของ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” คือ กระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้-เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย และในบทนำส่วนที่ 2 ได้แบ่งกลุ่มเทคนิคการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) เทคนิคการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลแก่ประชาชน เป็นการสื่อสารทางเดียวเพื่อให้ประชาชนรับทราบข้อมูล ได้แก่ การจัดทำเอกสารข้อเท็จจริง จดหมายข่าว รายงานการศึกษาการจัดทำสื่อวิดีทัศน์ การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสาร การแถลงข่าว เวทีนำเสนอข้อมูล การสื่อสาร ผ่านวิทยุกระจายเสียง การจัดสัมมนาวิชาการให้กับสื่อมวลชน หอกระจายข่าวชุมชน ทัศนศึกษา/การเยี่ยมชมโครงการ การนำเสนอ และการชี้แจงให้ประชาชนทราบในการประชุมของทางราชการ 2) เทคนิคการมีส่วนร่วมที่เน้นการรับฟังความคิดเห็น ได้แก่ การสัมภาษณ์รายบุคคล การสนทนากลุ่มย่อย การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ การสำรวจความคิดเห็น สายด่วนสายตรง และการรับฟังความคิดเห็นอย่างเป็นทางการ (ประชาพิจารณ์) หลายเทคนิคในกลุ่มนี้สามารถเป็นการสื่อสารสองทาง มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นได้ แต่วัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การได้ข้อมูลและความคิดเห็นของประชาชน เช่น ประชาพิจารณ์ การสัมภาษณ์รายบุคคล ส่วนการแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์เป็นได้ทั้งการสื่อสาร

แบบทางเดียวและสองทางได้ซึ่งการแสดง ความคิดเห็นของประชาชนย่อมทำได้ดี เมื่อมีการรับรู้เกี่ยวกับประเด็นปัญหาหรือข้อมูลของโครงการ 3) เทคนิคการมีส่วนร่วมแบบปรึกษาหารือเป็นรูปแบบที่เป็นการสื่อสารสองทางมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นในเนื้อหาของเทคนิคอย่างชัดเจน จึงเป็นกลุ่มเทคนิค การมีส่วนร่วมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับค่อนข้างสูง ได้แก่ เวทีสาธารณะ การพบปะแบบไม่เป็นทางการ การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนแก่ชุมชน การประชุมเชิงปฏิบัติการ และคณะที่ปรึกษา นอกจากนี้วิชิต นันทสุวรรณ และ จำนง แรกพินิจ (2543:46-47) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การร่วมคิด 2) การร่วมวางแผน 3) การร่วมปฏิบัติ 4) การร่วมประเมินผล 5) การร่วมรับผลประโยชน์

แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วม สมลักษณา ไชยเสริฐ (2549 : 142-149) ได้แบ่งแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของ ประชาชนเป็น 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชนด้านการมีส่วนร่วมและด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนา ช่วยเหลือสนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับและก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย ดังนี้

การรับรู้

ต้องสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชน มีความตระหนัก การรับรู้ การยอมรับในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย โดยภาครัฐนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องสร้างสำนึกใหม่ว่ากิจการที่ตนรับผิดชอบไม่ใช่ “รัฐกิจ” หรือ “กิจการของรัฐ” ที่ตนเท่านั้น มีสิทธิตัดสินใจ แต่เป็นสาธารณกิจที่สาธารณชนชอบที่จะมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมกระทำหรือตรวจสอบ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปรับทัศนคติให้ได้เช่นนี้ ก็จะต้องเผชิญกับสภาวะที่อาจเกิดข้อขัดแย้งกับประชาชนกลุ่มที่ต้องการมีส่วนร่วมได้ ส่วนภาคประชาชน การตระหนัก การรับรู้และยอมรับในสิทธิและหน้าที่ตลอดจนการมีส่วนร่วมนั้น ต้องเข้าใจว่าตนและผู้อื่น ต่างก็มีสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมเสมอกันตามหลักการเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องยอมรับการ “รอมชอม” และ“ประสานประโยชน์” มิฉะนั้นความแตกต่างในผลประโยชน์และจุดยืน จะนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงในที่สุด

ทัศนคติต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนทั้งสองฝ่าย ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ภาครัฐจะต้องเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมเพื่อประโยชน์หลายประการ อาทิ เพื่อการได้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและความคิดที่หลากหลาย รวมทั้งบุคลากรภาครัฐผู้รับผิดชอบด้านการมีส่วนร่วม จะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อประชาชนและต่อกระบวนการมีส่วนร่วม มีการปรับปรุงบทบาทและค่านิยม ตลอดจนต้องมี

ความอดทนในการทำงานกับประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมต้องใช้ระยะเวลายาวนาน ต้องทำอย่างต่อเนื่อง และมีความจริงใจต่อประชาชน ในขณะเดียวกันภาคประชาชนเองก็ควรมีท่าทีที่เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน และจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมและต่อเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมการมีส่วนร่วมบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากทั้งสองฝ่ายต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมและต่อกันแล้ว ความร่วมมือ “ประชารัฐ” ก็จะพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

การเป็นตัวแทน

การสรรหาและคัดเลือกตัวแทน จะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วย จะได้ ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น รวมทั้งควรคำนึงถึงคุณสมบัติของตัวแทนที่ต้องการด้วย โดยพิจารณาจากคุณสมบัติในด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะและความสามารถที่เกื้อหนุนกัน ความสอดคล้องของเทคโนโลยี วัตถุประสงค์ ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร การตอบสนองซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบ ความมั่นคงด้านการเงิน ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มที่เป็นตัวแทนจะต้องมีความน่าเชื่อถือจากลุ่มทั้งหลายหรือผู้มีส่วนได้เสีย และมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องตระหนักถึง คือสมาชิกที่เป็นตัวแทนต้องมีความรู้สึกที่จะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ การมีส่วนร่วมนั้น ต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม สิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่นและไว้วางใจ ในองค์กร โดยการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันนั้นต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน กำหนดให้เป็นรูปธรรมและเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งการสร้างความเชื่อถือ ศรัทธา ความไว้วางใจกันและกัน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การสร้างความเชื่อถือไว้วางใจอาจทำได้คือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาครบถ้วน รวมทั้งต้องมีการติดต่อระหว่างสมาชิกอย่างสม่ำเสมอบ่อยครั้ง และทำอย่างตั้งใจทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการภายในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการสร้าง และดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจการร่วมมือซึ่งกันและกัน

การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

สร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกมาอย่างหลากหลายลุ่มลึกและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยปัญหาและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหามีหลากหลาย และตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้

การตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนดำเนินไปได้อย่างรอบรู้ รอบคอบและรอบด้านยิ่งขึ้น โดยการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ และมีข้อมูลข่าวสารเพียงพอ ในนโยบายที่ตนต้องการมีส่วนร่วม ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นของหน่วยงานที่เป็นผู้ริเริ่มนโยบาย บางส่วนเกิดจากการศึกษาของนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้นประชาชนที่สนใจการมีส่วนร่วมกับนโยบายใดอาจไปขอความร่วมมือและข้อมูลจากบุคคลและองค์กรเหล่านั้น

ฉันทามติ

การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างฉันทามติ โดยการให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วม ในการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่ยุ่งยากซับซ้อนร่วมกัน หาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในทางสันติ เป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม ซึ่งทุกคนยินยอมเห็นพ้องต้องกันในทุกๆ ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเสาหลักของการมีส่วนร่วมที่ดีก็คือการที่ประชาชนสามารถที่จะร่วมมือกัน ลดความขัดแย้ง สร้างข้อตกลงที่มั่นคงยืนยาว การยอมรับระหว่างกลุ่ม และหาข้อสรุปร่วมกันได้ทุกฝ่าย แม้ว่าอาจจะมีความเห็นที่แตกต่างกันก็ตาม ก็ต้องสามารถที่จะปรับความเห็นที่ต่างกัน โดยการเจรจาหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายยอมรับกันได้อย่างสันติวิธี เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เห็นพ้องหรือฉันทามติร่วมกันได้ทุกฝ่าย

การมีปฏิสัมพันธ์

องค์กรการมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในองค์กร คือจะต้องจัดกิจกรรมที่ทำให้มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของกันและกันเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two Ways Communication) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอคติที่มีต่อกันและเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่างผู้ที่เข้าร่วม สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นกลไกที่จะช่วยป้องกันความขัดแย้ง ที่อาจจะเกิดขึ้นหรือกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วก็จะเป็นกลไก ที่ช่วยบรรเทาความขัดแย้งให้ลดระดับความรุนแรงลงได้ ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก็ เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและรับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีสำหรับทุก ๆ คน

ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย

ต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไรผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจถูกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุชัดเจนจะนำทางให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกันและเดินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็นเอกภาพในการดำเนินกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กร นอกจากนี้การมีส่วนร่วมต้องมีกิจกรรมเป้าหมายในการให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ รวมทั้งขั้นตอนของกิจกรรมจะต้องระบุว่าในกิจกรรมแต่ละอย่างมีกี่ขั้นตอน และประชาชนสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนใดบ้าง

ความเป็นอิสระ

องค์กรการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย โดยการให้เกียรติ ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกทุกคนในองค์กรมีอิสระทางความคิด การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ จะเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งหลักการและเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมประการหนึ่งคือ ความเป็นอิสระ หรือความสมัครใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการคุกคาม การระดม และการว่าจ้าง ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ กล่าวคือ สุชาดา จักรพิสุทธิ์ (2547:75-76) ศึกษาเรื่องชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผลโดยการเปิดโอกาสให้สังคมองค์กรต่างๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ 2) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้งค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพันมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

จากแนวคิดและทัศนะที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดสามารถแยกประเด็นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นจากเป้าหมายที่ต้องการค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ความผูกพัน การเสริมแรง โอกาส ความสามารถ การสนับสนุน ความคาดหมายในสิ่งที่ต้องการ โดยมีพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของเหตุผล 2) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของค่านิยม 3) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของประเพณี 4) การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของความผูกพันความเสน่หา กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งการเร้าให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ดำเนินงานจะต้องมีความเข้าใจในวิธีการดำเนินชีวิตค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรผู้ใช้น้ำและการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิดที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำในยุคแรกๆ เป็นการจัดตั้งสมาคมผู้ใช้น้ำ เมื่อกรมชลประทานได้จัดตั้งโครงการชลประทานขึ้น ก็ได้มีความพยายามที่จะตั้งสมาคมผู้ใช้น้ำมาโดยตลอด แต่ปรากฏว่าในเขตชลประทานที่กรมชลประทานมีภาระกิจหลักในการให้บริการสมาคมผู้ใช้น้ำมักจะไม่ใคร่ประสบผลสำเร็จ เช่น สมาคมแม่งรายมหาราช หรือสมาคม แม่ริมสามัคคีเพราะผู้ใช้น้ำไม่เห็นประโยชน์ของสมาคม เนื่องจากกรมชลประทานได้ให้บริการอยู่ค่อนข้างครบถ้วนแล้ว ในปัจจุบันแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนได้มีมิติที่หลากหลายขึ้น แรงกดดันจากขบวนการต่อสู้เพื่อสิทธิของชุมชนได้เรียกร้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการสาธารณะขนาดใหญ่ และแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับผลกระทบต่อการดำรงชีพของตน ตัวอย่างของความพยายามที่จะมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการพัฒนาทรัพยากรน้ำเห็นชัดเจนที่สุดในกรณีของการสร้างเขื่อน และการเก็บค่าน้ำ ซึ่งความพยายามนี้ในที่สุดก็ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ตามมาตรา 46 56 และ 59 ดังต่อไปนี้ มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อ

คุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ย่อมได้รับความคุ้มครอง มาตรา 59 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผล จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาต หรือการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสีย สำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ

นอกจากนี้ถวิล บุรีกุล (2548:21-23) กล่าวถึงเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วม มี 3 ประการ คือ 1) ต้องมีอิสรภาพ หมายถึง มีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความคิด 2) ต้องมีความเสมอภาค บุคคลที่เข้าร่วมในกิจกรรมใด จะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ 3) ต้องมีความสามารถ บุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นๆ หมายความว่าในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและเสมอภาค แต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นได้ และได้อ้างถึงองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม มี 3 ด้าน คือ

1. ต้องมีจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจน การให้บุคคลเข้าร่วมในกิจกรรมหนึ่งๆ จะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไรผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจถูกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

2. ต้องมีกิจกรรมเป้าหมายการให้บุคคลเข้ามีส่วนร่วม ต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่บุคคลจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

3. ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามีส่วนร่วมจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปกลุ่มบุคคลเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วโดยพื้นฐาน โดยแท้จริงนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมอาจจะไม่สามารถกระทำได้ในทุกๆ ประเด็น ดังนั้น จึงมีแนวทางทั่วๆ ไปบางประการ เกี่ยวกับประเด็นที่ควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) การตัดสินใจและผลกระทบที่สำคัญ 2) การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อบางคนมากกว่าคนอื่น 3) การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม 4) การตัดสินใจที่เกี่ยวกับเรื่องที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว 5) ความจำเป็นเพื่อให้การสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของบุคคล จึงมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมของสังคม ขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นในการพิจารณา แต่มีเงื่อนไขพื้นฐานในการมีส่วนร่วมว่าต้องมีอิสรภาพ ความเสมอภาค และความสามารถในการเข้ากิจกรรม นอกจากนี้การมีส่วนร่วมต้องมีวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมาย ต้องมีกิจกรรมเป้าหมายและต้องมีกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การมีส่วนร่วมเป็นการกระจายโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วม และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษาร่วมวางแผนร่วมปฏิบัติ ตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากบุคคล การมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการซึ่งบุคคลหรือผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่กำหนดนโยบายและการตัดสินใจขององค์กร การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทางทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วย การแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสีย

จรูญรัตน์ หิรัญชุพหะ (2542:7) ได้ให้ความหมายว่า “การมีส่วนร่วม คือ การที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด แก้ไขปัญหา การดำเนินการและกิจกรรมในชุมชนโดยร่วมกันวางแผนโครงการร่วมปฏิบัติงาน ในลักษณะของการเสียสละแรงงาน บริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ ร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณประโยชน์ และร่วมติดตามผลงานด้วยความสมัครใจ เพื่อเป็นการพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด” จากการให้ความหมายของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผู้ศึกษาวิเคราะห์ความหมายของคำว่า การมีส่วนร่วม และสรุปเป็นประเด็นได้ ดังตาราง 3

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตาราง 3 การวิเคราะห์ความหมายของการมีส่วนร่วม

ประเด็นการมีส่วนร่วม	บุคคล		ค้นหาปัญหาสาเหตุของปัญหาแนวทางแก้ไข			ตัดสินใจเลือกแนวทาง วางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา			ปฏิบัติงานในกิจกรรมพัฒนาตามแผน			ประเมินผลกิจกรรมการพัฒนา	
ความหมายของการมีส่วนร่วม	ประชาชน	กลุ่มคน	คิดริเริ่ม / ค้นหาสาเหตุ	ค้นหา ปัญหา/ พิจารณา	พัฒนาการรับรู้/ ภูมิปัญญา	แสดงความต้องการ	หาทางแก้/ ตัดสินใจ	วางแผนพัฒนา	ดำเนินกิจกรรม พัฒนา	รับประโยชน์ แก้ไขปัญหา	ร่วมเสียสละ / รับผิดชอบ	กำกับ/ ติดตาม/ ควบคุม	ร่วมการประเมินผล
วันชัย	✓			✓		✓				✓			
สุชาดา	✓	✓						✓	✓				
อคิน		✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓			✓
บัณฑิต	✓					✓			✓		✓		
พัชรี	✓		✓							✓			✓
วิชิต			✓					✓	✓	✓			✓
สมลักษณา	✓				✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓
จรูญรัตน์	✓						✓	✓	✓				

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่า ความหมายของการมีส่วนร่วมสามารถจำแนกออกเป็น 11 ความหมาย คือ การคิดริเริ่ม/ค้นหาสาเหตุ ค้นหาปัญหา/พิจารณา การพัฒนาการรับรู้/ภูมิปัญญา การแสดงความต้องการ การหาทางแก้ไข/ตัดสินใจ วางแผนพัฒนา การดำเนินกิจกรรม/พัฒนา การค้นหาสาเหตุ การวางแผน การพิจารณาแนวทางแก้ไข การรับประโยชน์/แก้ไขปัญหา การร่วมเสียสละ/ร่วมรับผิดชอบ การกำกับ/ติดตาม/ควบคุม และการประเมินผล

เมื่อสังเคราะห์และสรุปเป็นประเด็นแล้วจะเห็นได้ว่า ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลหรือคณะบุคคลมีความคิดเห็นที่ตรงกัน และให้ความร่วมมือกันในการทำ กิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด โดยจำแนกลักษณะของความร่วมมือนั้นแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ การกำหนดปัญหาหาสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนงานพัฒนาแก้ไข การดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาตามแผน และการประเมินผลดำเนินงาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในการดำเนินงานพัฒนาโครงการต่างๆ ของรัฐ ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งร่วมกันในการพัฒนาความรู้ความสามารถ และยกระดับความเป็นอยู่ที่สูงขึ้น สามารถเผชิญและแก้ปัญหาในชุมชน โดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด สามารถจำแนกแบ่งกลุ่มได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

1) การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข

2) การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา

3) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน

4) การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จึงหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน เอกชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาด้านทรัพยากรน้ำในชุมชนร่วมกับภาครัฐ ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอความต้องการ ศึกษาค้นคว้าแก้ปัญหา ร่วมตัดสินใจดำเนินการแก้ไข ตลอดจนการพัฒนา ควบคุม ติดตาม และประเมินผล เพื่อให้โครงการเกิดประโยชน์ ส่วนภาครัฐซึ่งมีความรู้ความสามารถคอยส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วม โดยกำหนดกระบวนการวางแผน และการใช้แผน ในการบริหารทรัพยากร และเทคนิคต่างๆ ที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน ซึ่งมีอยู่จำกัดอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์และนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติ ตรงกับความต้องการ มีประสิทธิภาพ ความเป็นธรรม และความยั่งยืน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศไทย

วินัย สามารถ (2540:ค) ทำการศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลแบบชุมชนมีส่วนร่วมในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนารูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลแบบชุมชนมีส่วนร่วม และเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการใช้รูปแบบการจัดการทรัพยากร น้ำบาดาล แบบชุมชนมีส่วนร่วมในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่ม ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้ประกอบกิจการน้ำบาดาล สมาชิกสภาเทศบาล ผู้นำชุมชน ข้าราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคในพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 169 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสอบถามควบคู่กับรูปแบบการจัดการทรัพยากร น้ำบาดาลแบบชุมชนมีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้นจากการศึกษาเอกสาร การเก็บข้อมูลใช้วิธี ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และส่ง

ด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถานภาพบุคคลใช้การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ ส่วนสถิติที่ใช้วิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลแบบชุมชนมีส่วนร่วมใช้การหาค่าเฉลี่ยประกอบกับการหาค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า รูปแบบการจัดการทรัพยากรแบบชุมชน มีส่วนร่วมด้วยการชักนำจากหน่วยงานของรัฐ มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในระดับมาก การนำรูปแบบดังกล่าวมาใช้จะส่งผลให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอันประกอบด้วย การมีความคิดริเริ่ม ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนในระดับมาก ส่วนการส่งผลให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ติดตามผลการดำเนิน กิจกรรมและประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง แนวทางในการชักนำชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำบาดาล ด้วยการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับมาก เรื่องที่ควรจัดทำสื่อในลำดับแรกคือ เรื่องผลกระทบจากวิกฤตการณ์น้ำบาดาล ประเภทของสื่อที่ควรใช้ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ คือ การจัดประชุมชี้แจงโดยตรงวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ตามลำดับ แนวทางให้การศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรน้ำบาดาล ทำให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจ และ นำไปสู่กระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลอย่างมีแบบแผน มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับมากเรื่องที่ควรจะให้การศึกษาในลำดับแรก คือ การฝึกอบรมเรื่องการสร้างบ่อน้ำบาดาลตามหลัก วิชาการแก่ช่างเจาะน้ำบาดาลท้องถิ่น ส่วนการบรรจุเรื่องการจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลไว้ใน หลักสูตรการศึกษาทุกระดับอยู่ในลำดับท้ายสุด แนวทางการให้กรรมสิทธิ์ในการจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลแก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรน้ำบาดาล เกิดการจัดการ ทรัพยากรน้ำบาดาลอย่างมีประสิทธิภาพ มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในระดับมาก การแบ่ง รายได้ของรัฐจากค่าธรรมเนียมการ ขออนุญาตเจาะและใช้น้ำบาดาล รายได้จากค่าใช้น้ำบาดาลให้ แก่ชุมชน กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าควรแบ่งให้ชุมชนมากกว่าร้อยละ 50 แนวทางการปฏิบัติ งานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำชุมชนท้องถิ่นความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงาน ร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำชุมชนท้องถิ่น มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้มาก โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติงานร่วมกัน 5 ขั้นตอน คือ 1.ร่วมกันสำรวจปัญหาและสาเหตุของปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลของชุมชน 2.ร่วมกันวางแผนดำเนินกิจกรรม 3.ร่วมกันปฏิบัติ งานตามแผน 4.ร่วมกันจัดการผลประโยชน์ 5.ร่วมกันติดตามและประเมินผล ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยคือ 1. เสนอแนะให้การประปาเชียงใหม่ เร่งขยายกำลังผลิต เพื่อรองรับการเจริญเติบโตของเมืองให้มีน้ำใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภคอย่างเพียงพอ ซึ่ง จะเป็นการลดการนำน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ 2.น้ำบาดาลควรอนุรักษ์ไว้เป็นแหล่งน้ำสำรองของชุมชนในยามที่เกิดวิกฤตการณ์ภัยแล้ง 3. หน่วยงานผู้มีหน้าที่ดูแลควบคุมการใช้น้ำบาดาล ควรปรับ เปลี่ยนยุทธวิธีในการ ควบคุม

กิจการน้ำบาดาลด้วยการนำศักยภาพของชุมชนมาใช้ประโยชน์ โดยแนว ทางเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่องให้การศึกษาในเรื่องการจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจ ให้กรรมสิทธิ์ในการจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลแก่ ชุมชน ด้วยการแบ่งรายได้ที่รัฐเก็บได้จากน้ำบาดาลให้ชุมชนและให้เจ้าหน้าที่ชักนำผู้นำชุมชน ร่วมกันปฏิบัติงานควบคุมดูแลการใช้น้ำบาดาล ซึ่งจะส่งผลให้เกิดจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลได้อย่างยั่งยืน

ศรัญย์ ปัญญา (2545:ค) ทำการศึกษาระบบการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนเกษตรกรลุ่มน้ำปิง ตำบลสบแม่ข่า อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ การวิจัยเรื่องการศึกษาระบบการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนเกษตร กรลุ่มน้ำปิง ตำบลสบแม่ข่า อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ระบบการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชน เกษตรกรตำบลสบแม่ข่า เพื่อศึกษา พฤติกรรมการใช้น้ำของชุมชนเกษตรกรศึกษาปัญหาการใช้น้ำของชุมชนเกษตรกร พร้อมวิธีการปรับปรุงแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ได้เก็บข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการสังเกตสภาพทั่วไปของพื้นที่ทำการศึกษาคือตำบลสบแม่ข่า ทั้ง 5 หมู่บ้าน ที่เป็นพื้นที่การเกษตรศึกษาสภาพและเส้นทางการไหลเวียนของน้ำ พื้นที่การรับน้ำ ระบบคลองส่งน้ำเพื่อทราบสภาพการใช้การจัดการน้ำและพฤติกรรม การใช้น้ำเพื่อการเกษตรการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อสังเกตพฤติกรรมการทำงาน แบบมีส่วนร่วมและตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรน้ำร่วมกันคือ การร่วมโครงการเฮาฮัก น้ำปิงและการประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ แบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง สัมภาษณ์เกษตรกรผู้ใช้น้ำ เจตคติที่มีต่อแก่ เหมืองฝายและผู้นำชุมชน ตลอดจนวิธีแก้ปัญหาการบริหารจัดการน้ำต่อไป การสัมภาษณ์นักวิชาการ เพื่อให้รู้แนวทางแก้ปัญหาการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ได้แนวคิดที่หลากหลายในมุมมองของแต่ละคนมาหลอมรวมเป็นแนวทางในการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งได้ข้อมูลสรุปได้ดังนี้ 1. สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษาวิจัย ตำบลสบแม่ข่าตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอหางดงห่างจากตัวอำเภอหางดง เป็นระยะทาง 8 กิโลเมตรและห่างจากตัวเมือง เชียงใหม่ไปทางทิศใต้ 15 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมด 4.5 ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศเป็นที่ลุ่มเหมาะสำหรับการเกษตร มีแม่น้ำปิง คลองแม่ข่า เหมืองพญาบ้านสันไหลผ่าน มีทางระบายน้ำไหลลงสู่ แม่น้ำปิง มีประชากรทั้งสิ้น 2,240 คน อาชีพหลักคือ เกษตรกรรม รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง ศักยภาพของชุมชนการปกครองท้องถิ่น โดยองค์การบริหารส่วนตำบลมีรายได้จากการสนับสนุนจากภาครัฐและ เก็บภาษีปีละประมาณ 2.5 ล้านบาท การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน มีกลุ่มข้าวสาร จำนวน 5 กลุ่มๆ ละ หนึ่งหมู่บ้าน และกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี 1 กลุ่ม กลุ่มสานแหสำหรับหาปลา 1 กลุ่ม โดยได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน 2. ผลการศึกษาวิจัยระบบการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรพบว่าชุมชนเกษตรกร

ตำบลสบแม่ข่า ใช้น้ำจากคลองแม่ข่า และน้ำจากโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แตง ทั้ง 5 หมู่บ้าน ได้รับผลกระทบจากน้ำทิ้งของชุมชนเมืองเชียงใหม่ ส่วนการใช้น้ำจากโครงการ ส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แตงนั้นเริ่มใช้ปี 2512 โดยมีพื้นที่เป้าหมายหมู่ที่ 3, 4, 5 การใช้น้ำของชุมชนเกษตรกรจากแหล่งน้ำทั้ง 2 แห่งไม่เพียงพอเมื่อถึงฤดูแล้ง การบริหารจัดการน้ำจะเป็นแบบ เลือกผู้มีความรู้เกี่ยวกับน้ำในระดับดี โดยมีแก่เหมืองเป็นหัวหน้า 3. ผลการศึกษาวิจัยพฤติกรรมการใช้น้ำเพื่อการเกษตรพบว่ามีการใช้น้ำอย่างประหยัดและถูกวิธีพอใช้ การใช้สารเคมีผสมกับการใช้น้ำรดพืชผลทางการเกษตรยังต้อง ปรับปรุง เช่นการใช้ยาฆ่าหญ้า หรือยาฆ่าแมลง ฆ่าหอยเชอรี่ ยังไม่ถูกวิธี เมื่อมีการใช้เคมีภัณฑ์เหล่านี้ เกษตรกรบางส่วนแต่งตัวไม่มิดชิดเวลาฉีดยาฆ่าแมลง และเมื่อมีการใช้ยาฆ่าแมลงแล้วมักทิ้งขว้างขวดทั่วไปโดยไม่ฝังกลบเกษตรกรบางส่วนยังเก็บเกี่ยวพืชผลจำหน่ายก่อนกำหนด 4. ผลการศึกษาปัญหาการใช้น้ำพบว่าปัญหาน้ำในหน้าแล้งไม่พอใช้สำหรับการเกษตร กรรมเพราะการแบ่งปันน้ำไม่เพียงพอ และเหมืองพญาบ้านสันตื้นเขินตามต้นน้ำ คือ หมู่ 1, 2 มีน้ำพอใช้เกือบตลอดปี แต่หมู่ 3, 4, 5 ไม่พอใช้ ปัญหาน้ำเสียจากน้ำทิ้ง ในตัวเมืองเพราะคนในเมืองปล่อยน้ำเสียลงสู่เหมืองแม่ข่าและความไม่แน่ใจความ สะอาด ของบ่อน้ำเสียและปัญหาจากการใช้ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้าไม่ถูกวิธี ปัญหาการ จัดการน้ำที่ดีเพราะขาดการเอาใจใส่ จากผู้เกี่ยวข้องระดับอำเภอและ นักวิชาการ ที่มีความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำที่มีความรู้และประสบการณ์ 5. ผลการศึกษาวิจัยวิธีแก้ไขและพัฒนาการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร จากการประชุมร่วมกับผู้นำชุมชนนักวิชาการ และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่าแนวทางแก้ไข คือ ให้มีการรื้อฟื้นสร้างฝายแม่ข่าหวาก ซึ่งเป็นฝายดั้งเดิมขึ้นมาใหม่ ทำการขุดลอกคลองเหมืองพญาบ้านสัน ให้องค์การบริหารส่วนตำบลจัดคณะ กรรมการแก้ไขปัญหาน้ำเสียจากคลองแม่ข่า ส่วนการบริหารและจัดการน้ำที่ดีนั้น ให้ปรึกษาสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยงข้องเพื่อหาวิธีการปรับปรุงหรือ พัฒนาต่อไป 6. แนวคิดในการแก้ปัญหาการบริหารจัดการน้ำของนักวิชาการได้พบว่านักวิชาการให้พัฒนาแหล่งน้ำ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยใช้ภูมิ ปัญญาชาวบ้าน ใช้เหตุผลทางธรรมและเหตุผลซึ่งเป็นหลักการจัดการ ที่ง่ายต่อการปฏิบัติ ใช้ทรัพยากรน้ำเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการศึกษาและท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์เพื่อให้ชุมชนตระหนักถึง คุณค่าและประโยชน์จากแหล่งน้ำต่อไป

เสาวลักษณ์ ตั้งคณาทรัพย์ (2552 : ค) ศึกษาการประยุกต์ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ตำบลสามพร้าว อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ปรากฏผล จากการจัดเวทีเพื่อระดมปัญหาที่ตำบลสามพร้าว พบว่าปัญหาด้านทรัพยากรน้ำเป็นปัญหาหนึ่งที่ประชาชนในตำบลต้องการให้มีการแก้ไข ไม่ว่าจะเป็นด้านปริมาณน้ำเพื่อการเกษตรและการอุปโภค-บริโภคและคุณภาพน้ำ ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ฐานข้อมูลทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรและการอุปโภค-บริโภค และแนวทางในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน

ในพื้นที่ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลทั่วไปของพื้นที่สามพร้าว ข้อมูลแหล่งน้ำ ปริมาณการใช้น้ำด้านการเกษตรและการอุปโภค-บริโภค จัดทำฐานข้อมูลโดยรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสารสนเทศภูมิศาสตร์ ArcView 3.2 และการจัดเวทีชุมชนคืนข้อมูลให้ชุมชนตรวจสอบและระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการจัดการทรัพยากรน้ำ สำรวจข้อมูลคุณภาพน้ำ ทดสอบความคิดเห็นของผู้ใช้ฐานข้อมูล และยิ่งพบว่าตำบลสามพร้าวแบ่งออกเป็น 15 หมู่บ้าน มีประชากร 16,332 คน ปริมาณความต้องการน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค 979.92 ลบ.ม./วัน บ่อบาดาล 9 บ่อ ความสูงต่ำของพื้นที่ บริเวณด้านทิศตะวันออกและทิศเหนือเป็นพื้นที่สูงมีความสูง 178.638 -187.267 เมตรจากระดับน้ำทะเล บริเวณอื่นเป็นที่ราบลุ่ม มีความชันบริเวณ หมู่ที่ 7 หมู่ที่ 13 หมู่ที่ 15 ชุดดินประกอบด้วยกลุ่มชุดดิน 8 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชุดดินที่ 17 กลุ่มชุดดินที่ 18 กลุ่มชุดดินที่ 20 กลุ่มชุดดินที่ 25 กลุ่มชุดดินที่ 40 กลุ่มชุดดินที่ 49 กลุ่มชุดดินที่ 56 การใช้ประโยชน์ที่ดินด้านการเกษตรของตำบลสามพร้าวเป็นที่นา 22,379 ไร่ และมันสำปะหลัง 35 ไร่ แหล่งน้ำธรรมชาติในตำบลสามพร้าว 18 แห่ง มีพื้นที่ 3,860,536 ตารางเมตร ปริมาณน้ำที่สามารถกักเก็บไว้ได้ 13,511,876 ลูกบาศก์เมตร ปริมาณการระเหยของแหล่งน้ำ 20,846.88 ลูกบาศก์เมตร/ปี ปริมาณการซึมซาบของแหล่งน้ำ 3,860.55 ลูกบาศก์เมตร/ปี รวมปริมาณการสูญเสียน้ำ 24,707.42 ลูกบาศก์เมตร/ปี ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 2,768.2 มิลลิเมตร/ปี ปริมาณความต้องการใช้น้ำในการปลูกข้าว 26,240,010 ลูกบาศก์เมตร/ปี คุณภาพน้ำของแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร 5 แหล่ง มีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพน้ำผิวดินยกเว้นลำห้วยหลวง มีค่า BOD 4.77 มิลลิกรัม/ลิตร เกินกว่าค่ามาตรฐานคุณภาพน้ำผิวดินกำหนดไว้ เพราะการปลูกผักกระเฉดลอยน้ำของชาวบ้าน การทดสอบระบบที่เกี่ยวกับทัศนะคติของผู้ประเมินต่อการทำงานของระบบทัศนะคติของผู้ประเมินต่อระบบทีพัฒนาขึ้นเป็นไปในเชิงบวก และผลของการตัดสินพบว่า การพัฒนาระบบนี้สามารถนำไปใช้ได้โดยให้ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในเกณฑ์ดีถึงดีมาก 3.4-4.5 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอกับความต้องการใช้น้ำในการเกษตร เนื่องจากปริมาณน้ำมีการกระจายอย่างไม่สม่ำเสมอ ความสูงทางทิศตะวันออกและทิศเหนือของพื้นที่เป็นที่สูง เป็นสาเหตุของการเกิดปัญหาขาดแคลนน้ำ อีกทั้งการชลประทานยังไม่มีเพียงพอ แหล่งน้ำที่ใช้ในการเก็บกักมีน้อย ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำ ดังนั้น เพื่อแก้ปัญหาด้านความเพียงพอจึงจำเป็นต้องพัฒนาแหล่งน้ำและการชลประทาน เพื่อกักเก็บน้ำให้มีปริมาณมากขึ้น นอกจากนี้การส่งเสริมการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชนมีส่วนช่วยทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดีขึ้น

สิรินทิพย์ สินแสงแก้ว (2552 : ค) แนวทางการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์วัฒนธรรมตามโครงการนำร่องการบริหารจัดการและพัฒนาพื้นที่การเกษตรเป็นพื้นที่รองรับน้ำนอง เพื่อบรรเทาอุทกภัยตามแนวพระราชดำริแก้มลิง อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปรากฏผลว่า ลักษณะการตั้งถิ่นฐานจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีลักษณะเป็นแบบกระจุก-ตัวและมีความหนาแน่นตามแนวลำน้ำ สถาปัตยกรรมมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมโดยอาคารมี การยกใต้ถุนสูงเพื่อป้องกันน้ำท่วม การคมนาคมมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตคือการคมนาคมทางน้ำเปลี่ยนเป็นทางบก เกษตรกรรมหลักของพื้นที่ยังคงเป็นการทำนาแต่มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำนาจากเดิมทำนาปีเป็นนาปรัง สำหรับวัฒนธรรมยังคงมีประเพณีตามเทศกาลสำคัญทางศาสนา และประเพณีประจำท้องถิ่นที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต และสามารถสรุปแนวทางในการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็น 2 แนวทางคือ 1) ดำเนินแนวทางตามที่ได้มีการปรับเปลี่ยนมาแล้วตั้งแต่ในอดีตจนกระทั่งปัจจุบันต่อไป ได้แก่ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกตัวตามแนวลำน้ำ, สถาปัตยกรรมแบบยกใต้ถุนสูง, เกษตรกรรมยังคงเป็นการทำนาต่อไป 2) การปรับเปลี่ยนเพื่อความเหมาะสมกับลักษณะโครงการแก้มลิง ได้แก่ การคมนาคมทางบกควรปรับเปลี่ยนเป็นการคมนาคมทางน้ำเมื่อถึงฤดูน้ำหลาก, วัฒนธรรมควรสืบสานวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม และเพิ่มประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำ

มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด และคณะ (2544 : ค) ศึกษาวิจัยโครงการ “แนวนโยบายการจัดการน้ำสำหรับประเทศไทย” กล่าวโดยสรุปได้ว่าหากจะเปรียบเทียบกับนานาประเทศแล้วประเทศไทยจัดเป็นประเทศที่ไม่ขาดแคลนน้ำ แต่เนื่องจากการกระจายของน้ำฝนและประชากรแตกต่างกันไปในแต่ละลุ่มน้ำในอนาคตอันใกล้นี้ การขาดแคลนน้ำฤดูแล้งจะเป็นปัญหาสำคัญของลุ่มน้ำภาคเหนือตอนบนที่อยู่เหนือเขื่อนและนับวันจะมีปัญหามากขึ้นนอกจากเขตต้นน้ำเหนือเขื่อนแล้วลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างจะเป็นอีกเขตหนึ่งที่มีความกดดันด้านน้ำสูง ถึงแม้ว่าน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยาจะอุดมสมบูรณ์แต่มีการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วและการปลูกข้าวนาปรังในฤดูแล้ง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ใช้น้ำมากทำให้การขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งจะกลายเป็นปัญหาที่มีลักษณะถาวรมากขึ้น ทางเลือกของนโยบายในอนาคตจะเป็นอย่างไร การหาน้ำมาเติมให้ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างมีข้อควรพิจารณาอย่างไร และทางเลือกอื่นในการจัดการอุปสงค์มีอย่างไรบ้างซึ่งทั้งหมดนี้จะเป็นประเด็นการศึกษาในบทต่อๆ ไป

สุวรรณ์ เพ็ชรรัตน์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (2545 : ค) การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาระบบผลิตน้ำประปาผิวดิน ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ห้าแห่งได้แก่ ระบบประปา บ้านตาลิน บ้านหนองไผ่ บ้านคลองกำลัง บ้านคลองลาน และบ้านโคกเจริญ และเพื่อศึกษาคุณภาพน้ำประปาผิวดิน โดยส่งตัวอย่างน้ำประปาไปตรวจวิเคราะห์ด้านกายภาพด้านเคมี และด้านจุลชีววิทยาที่สถาบันสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประชากรกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ดูแลระบบประปาในห้าหมู่บ้านในพื้นที่องค์การบริหาร

ส่วนตำบลหนองบัว อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบประเมินและการตรวจสอบของห้องทดลองในสภาบันสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิจัยพบว่าการปฏิบัติงานของผู้ดูแลระบบประปาทั้งห้าหมู่บ้านอยู่ในระดับต่ำ โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 42.28 เมื่อทดสอบคุณภาพของน้ำประปาทั้งห้าแห่ง ปรากฏว่าผ่านเกณฑ์ด้านกายภาพและเคมี ด้านจุลชีววิทยาไม่ผ่านเกณฑ์ และพบปริมาณแบคทีเรียทุกตัวอย่างที่ส่งตรวจ และไม่พบปริมาณคลอรีนหลงเหลือในแหล่งผู้ใช้น้ำทุกระบบประปา

ธนวัตน์ ขยัน (2545 : ค) การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำชลประทานภูเขา ของประชาชนผู้ใช้น้ำและร้องขอการใช้น้ำจากระบบที่บ้านร่องถ่อน ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (พ.ศ. 45 – พ.ค. 46) มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม 4 ด้าน คือ (1) ร่วมคิด (2) ร่วมสร้าง /ทำ/ปฏิบัติ (3) ร่วมใช้/รับประโยชน์ (4) ร่วมดูแลรักษารวมถึงปัญหาอุปสรรค จากประชากร 51 ราย (100 %) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดตรวจสอบรายการและข้อคิดเห็นปลายปิด วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่แล้วหาค่าร้อยละและวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบ Peason Chi – Square ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS / PC^{+} Version 10.1

เทพชัย อริยะพันธุ์. (2543:ค) ศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการป้องกันน้ำเสีย:ศึกษากรณีเขตตำบลตลิ่งชัน เขตตำบลท่าสาป เขตตำบลสะเตง จังหวัดยะลา โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 150 คน ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งเป็นการพิจารณาจากผู้นำชุมชน ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับทัศนคติต่อการป้องกันน้ำเสียโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนทัศนคติรายด้านพบว่า ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับประชาชน เรื่องการป้องกันน้ำเสียอยู่ในระดับต่ำ ส่วนผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การเห็นคุณค่าของลุ่มน้ำปัตตานี การตระหนักถึงประโยชน์ในการรักษาสิ่งแวดล้อม อายุ และการศึกษาที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อทัศนคติต่อการป้องกันนำเสียแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อธิภัทร ปุราชะโก (2551:ค) การบริหารจัดการแหล่งน้ำโดยชุมชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโนนรัง อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ศึกษากระบวนการบริหารจัดการแหล่งน้ำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโนนรัง อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามสอบถามประชาชนทั่วไป ในหมู่บ้านขนาดเล็ก และหมู่บ้านขนาดกลาง จำนวน 420 คน ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่และร้อยละ นอกจากนั้นเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโนนรัง จำนวน 40 คน และเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์/การสนทนากลุ่มจากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มผู้ ใช้น้ำในหมู่บ้าน กลุ่มสตรีแม่บ้าน จำนวน 10 กลุ่ม แล้วนำข้อมูลที่เก็บได้มาวิเคราะห์อภิปรายผลการศึกษาพบว่าการบริหารจัดการแหล่งน้ำชุมชน ส่วนใหญ่ประชาชนในหมู่บ้านขนาดเล็กและขนาดกลางมีความรู้

ความเข้าใจในการบริหารจัดการแหล่งน้ำอยู่ในระดับปานกลาง ในส่วนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งน้ำในหมู่บ้าน พบว่าประชาชนของหมู่บ้านขนาดเล็กและหมู่บ้านขนาดกลาง มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอยู่ในระดับน้อย ตั้งแต่การประชุม วางแผน การวิเคราะห์ปัญหา การนำแผนงานกิจกรรมโครงการไปดำเนินการและการประเมินผล นอกจากนั้นจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ยังพบว่า หมู่บ้านบางหมู่บ้านไม่มีการบริหารจัดการแหล่งน้ำหรือมีการบริหารจัดการที่น้อย เช่น การบริหารจัดการแหล่งน้ำสำหรับผลิตนำประปาหมู่บ้าน ส่วนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและแหล่งน้ำเพื่อการเลี้ยงสัตว์ไม่มีการบริหารจัดการ โดยปัญหาที่พบในการบริหารจัดการแหล่งน้ำส่วนใหญ่เกิดจากการที่ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือประชาชนมีความรู้ในการบริหารจัดการแหล่งน้ำน้อยและไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งน้ำ ทำให้การบริหารจัดการแหล่งน้ำไม่มีประสิทธิภาพ แหล่งน้ำที่มีอยู่ไม่เพียงพอ น้ำไม่เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภค และน้ำไม่มีคุณภาพ

อติภา ตรัยดลานนท์ (2548:ค) ศึกษาแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาตลาดน้ำวัดไทร แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการพัฒนาตลาดน้ำไทร แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร (2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและ (3) ปัญหาและอุปสรรค์ในการพัฒนาตลาดน้ำไทร การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 2 วิธี ได้แก่ การสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่รัฐ จำนวน 12 คนโดยการเลือกผู้นำท้องถิ่น จำนวน 10 คน และประชาชนทั่วไป จำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา โดยการตีความข้อมูลสร้างข้อสรุป และเปรียบเทียบข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า (1) แนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาตลาดน้ำไทร จะต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำท้องถิ่น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในผลประโยชน์ ในขั้นตอนการค้นหาปัญหา การตัดสินใจ การดำเนินการ การประเมินผล การรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น โดยมุ่งพัฒนาและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วิถีชีวิตการสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมร่วมกันในชุมชน มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ และการออกกฎข้อบังคับของท้องถิ่น ซึ่งโครงการและกิจกรรมต้องมาจากความต้องการาของชุมชน (2) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ต้องมุ่งเน้นการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรให้คงไว้นานที่สุด ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดร่วมมือกันเป็นภาคีเครือข่ายและรัฐให้การสนับสนุน เน้นการพัฒนาที่ต่อเนื่อง และมีการวิจัยติดตามประเมินผล (3) ปัญหาและอุปสรรค์ในการพัฒนา ตลาดน้ำวัดไทร พบว่ายังมีความคิดเห็นไม่ตรงกันในเรื่องการปิดเปิดประตู้น้ำ ประชาชนในท้องถิ่นให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการย้ายเข้ามาของคนต่างถิ่นมาขึ้นทำให้ความผูกพันของคนในชุมชนน้อยลง จึงเป็นเหตุให้ขาดความจริงใจ

ในการแก้ปัญหาต่างๆ มีน้ำเน่าเสียในคลอง ประชาชนขาดจิตสำนึกในการรักษาความสะอาดคลองมีสภาพคับแคบไม่สามารถขยายได้ รวมถึงขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่องจากผู้ที่เกี่ยงข้อง

อนุชา เพียรชนะ (2550:ข) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสาน กรณีศึกษาลุ่มน้ำย่อยลำเซบาย จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชากรกลุ่มตัวอย่าง (1)มีอายุเฉลี่ย 45 ปี (2)การศึกษาของประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 81.60 (3)อาชีพหลักทำนา ทำไร่ และทำสวน ร้อยละ 84.20 (4)ส่วนใหญ่มีที่ดินทำกิจการของตนเอง ร้อยละ 98.80 (5)มีรายได้รวมเฉลี่ยต่อปี เท่ากับ 900,000 บาท รายจ่ายรวมเฉลี่ยต่อปี เท่ากับ 1,000,000 บาท ซึ่งแสดงว่ามีสภาพทางเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ไม่ดี มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนมากการเก็บหาของป่าและไม้ฟืน และใช้ในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ในระดับมาก (6)ด้านความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและกฎหมายป่าไม้ประชาชนมีความรู้ในระดับมาก ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเข้าร่วมกิจกรรมระดับน้อย แต่มีความต้องการในการร่วมวางแผนร่วมปฏิบัติการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมประชาสัมพันธ์ในการบริหารจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง

กัลยา ไวกยี (2550: ก) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะทำงานระดับตำบลในการจัดการทรัพยากรน้ำพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาห้วยมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาพบว่า คณะทำงานระดับตำบล ส่วนใหญ่เป็นเพศชายถึงร้อยละ 85.1 และมีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 48.6 อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาห้วยมวกเหล็กเป็นเวลาน้อยกว่า 20 ปี มีการประกอบอาชีพหลัก ทำไร่ ทำสวนมากที่สุด ส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมในพื้นที่ร้อยละ 89.2 เคยได้รับการฝึกอบรม ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำถึงร้อยละ 91.1 มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำในระดับสูง มีความคาดหวังต่อผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการเป็นคณะทำงานในระดับสูง และมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำในระดับปานกลาง การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ ได้แก่ (1)การเป็นสมาชิกกลุ่ม (2)การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ (3)อายุ (4)การศึกษา (5)รายได้ (6)ระยะเวลาที่อยู่อาศัย (7)อาชีพ (8)การได้รับการฝึกอบรม (9)ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และ(10)ความคาดหวังในผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการเป็นคณะทำงานระดับตำบล

ไกรสร เพ็งสกุล (2551: ข)ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ : ศึกษากรณีลุ่มน้ำสาขาคลองปะเหลียน จังหวัดตรัง ผลการศึกษาพบว่า

1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ลุ่มน้ำสาขาคลองปะเหลียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมในด้านประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านกำหนดแผนงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง แต่ภาพรวมในด้านกำหนดแผนงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พบว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์น้ำในพื้นที่ ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้เท็จจริงและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุด แต่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดแผนงานเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวมีระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

2) ปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาคลองปะเหลียน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง จากการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 79.44) มีอายุตั้งแต่ 41 – 50 ปี (ร้อยละ 34.33) มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 39.12) สมาชิกในครอบครัว 3 – 4 คน (ร้อยละ 47.71) มีรายได้เฉลี่ย 5,001 – 10,000 บาท ต่อเดือน (ร้อยละ 51.30) อาชีพหลักของประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน (ร้อยละ 53.29) ส่วนใหญ่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆ ในชุมชน (ร้อยละ 36.33) แต่เป็นสมาชิกของกลุ่มอาชีพต่างๆ ในปัจจุบัน (ร้อยละ 46.91)

3) ปัจจัยส่วนบุคคลทั้ง 6 ด้าน คือ (1) เพศ (2) อายุ (3) ระดับการศึกษา (4) รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน (5) อาชีพหลัก (6) การดำรงตำแหน่งในชุมชน โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์และส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ลุ่มน้ำสาขาคลองปะเหลียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 4) ข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้านทรัพยากรน้ำ ต้องกำหนดทิศทางการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบทางสื่อต่างๆ อย่างทั่วถึงแพร่หลายและมากครั้งขึ้น เพื่อเป็นการกระตุ้นในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมการแก้ปัญหา และการพัฒนาของภาครัฐ

มยุรี ศรีอุดร (2548:ข) การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริเวณตลาดน้ำวัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่าโดยภาพรวมมีระดับการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า (1) สถานภาพ (2) รายได้ต่อเดือน และ (3) การเป็นสมาชิกกลุ่มที่ต่างกันมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณตลาดน้ำวัดลำพญาแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ส่วนตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนาระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณตลาดน้ำวัดลำพญาไม่แตกต่างกัน สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าผู้ประกอบการค้าส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติกิจกรรม โดยร่วมกันในการจัดสภาพแวดล้อมชุมชนให้งดงามสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยและมักเป็นฝ่ายปฏิบัติตามนโยบาย

มากกว่าที่จะมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือการติดตามและประเมินผลเนื่องจากผู้ประกอบการค้ามีภารกิจในด้านการค้าขายจึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วม

วัลยา โพนสุวรรณ์ (2549:ก) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำบางปะกง-ปราจีนบุรี ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา พบว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูง สำหรับในขั้นตอนการวางแผนเพื่อแก้ปัญหาขั้นตอนการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผน และขั้นตอนการติดตามประเมินผล พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับปัจจัยส่วนบุคคลต่างๆ เช่น ความแตกต่างกันในเรื่อง(1)เพศ (2)อายุ (3)การศึกษา (4)อาชีพ (5)สถานภาพทางสังคม (6)รายได้ และ(7)ระยะห่างจากลำน้ำ พบว่ามีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และการมีกิจกรรมใช้น้ำที่แตกต่างกัน พบว่าไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแตกต่างกันทางสถิติ

ณิชา เกษจำรัส (2549:ก) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 54.30 มีอายุ 31 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 56.70 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 36.40 มีรายได้รวมต่อเดือน 3,001 – 6,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.00 เป็นสมาชิกกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 65.40 มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน 15 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 82.40 และมีระดับความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชนของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับสูงสำหรับที่มีความรู้สูงมากที่สุดในข้อที่ว่า การวางแนวทางเพื่อพัฒนาชุมชน โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 73.70 และน้อยที่สุดในข้อที่ว่า การสร้างความเจริญของชุมชนแต่เรื่องของผู้นำเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 2.40 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในด้านการได้รับผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก (X = 3.57) และอยู่ในระดับปานกลางในด้านการปฏิบัติการ (X + 3.49) ด้านการตัดสินใจ (X + 3.48) ละด้านการประเมินผล (X = 3.44) ผลการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเมื่อแยกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า มีความแตกต่างกันตาม (1)เพศ (2)อายุ (3)ระดับการศึกษา (4)การเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในชุมชน และ(5)ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

บิลนี่ และคณะ (2540 : 20) ในลุ่มน้ำเจ้าพระยา มีสมมติฐานคล้ายกับการศึกษาใน 25 ลุ่มน้ำหลักของประเทศ โดยมีรายละเอียดดังนี้คือ

ก) การใช้น้ำในการเกษตร พบว่า น้ำส่วนใหญ่ในลุ่มน้ำเจ้าพระยาจะใช้เพื่อการเกษตร และประโยชน์ของน้ำที่ใช้ในทางการเกษตรลดลงแต่ไม่มากนัก ยังทำการประเมินความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตร 4 แนวทางด้วยกัน โดยพิจารณาสภาพความต้องการใช้น้ำในปี พ.ศ. 2539 เป็นเกณฑ์และพยากรณ์การใช้น้ำในปี พ.ศ. 2549 ถึงปี พ.ศ. 2569 โดยแนวทางแรกมีสมมติฐานว่าเป็นกรณีที่มีการใช้น้ำมากที่สุด คือสมมติให้ความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตรในอนาคตมีปริมาณเท่ากับความต้องการใช้น้ำในปีการเพาะปลูก 2538/2539 ซึ่งเป็นปีที่มีการใช้น้ำสูงสุดกว่าปีการเพาะปลูกอื่นๆ ที่ผ่านมา และความต้องการใช้น้ำด้านการอุปโภคบริโภคและอุตสาหกรรมในปี พ.ศ. 2559 มีปริมาณเพิ่มขึ้นร้อยละ 40 และเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 50 ในปี พ.ศ. 2569แนวทางที่สองสมมติให้ความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตรในอนาคตมีปริมาณเท่ากับความต้องการใช้น้ำในปีการเพาะปลูก 2538/2539 ซึ่งเป็นปีที่มีการใช้น้ำสูงกว่าปีการเพาะปลูกอื่นๆ ที่ผ่านมา และความต้องการใช้น้ำด้านการอุปโภคบริโภค และอุตสาหกรรมในอนาคตมีปริมาณปกติเท่ากับทุกปีที่ผ่านมาแนวทางที่สามกำหนดให้ความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตรในอนาคตมีปริมาณเท่ากับปีเฉลี่ยซึ่งเป็นปีที่มีการใช้น้ำปกติ และความต้องการใช้น้ำด้านการอุปโภคบริโภคและอุตสาหกรรมในอนาคตมีปริมาณปกติเท่ากับทุกปีที่ผ่านมาเช่นกัน และแนวทางที่สี่ สมมติให้ความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตรในอนาคตเช่นเดียวกับกรณีแรกคือต้องการใช้น้ำมากแต่ความต้องการน้ำเพื่อการชลประทานในฤดูแล้งจะลดลงเนื่องจากมีการลดพื้นที่การทำนาปรัง ผลการศึกษาได้ข้อสรุปว่า แนวทางที่ 1 และ 2 จะมีการปลูกข้าวในฤดูแล้งจำนวน 4.1 ล้านไร่ในช่วงปี พ.ศ. 2539-2569 แนวทางที่สามมีจำนวน 2.95 ล้านไร่ ส่วนแนวทางที่สี่มีจำนวน 4.1 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2539 และมีแนวโน้มที่จะใช้น้ำในการปลูกข้าวนาปรังลดลงเรื่อยๆจนเหลือเพียง 1.5 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2549 และ 0.2 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2569 ซึ่งพื้นที่นาปรังที่ลดลงส่วนใหญ่อยู่ในเขตลุ่มน้ำปิงตอนบน ลุ่มน้ำวัง ลุ่มน้ำเจ้าพระยาและท่าจีน ข) การใช้น้ำในการปศุสัตว์ สมมติให้วัวควายใช้น้ำ 40 ลิตรต่อตัวต่อวัน สุกรใช้น้ำ 6 ลิตรต่อตัวต่อวัน และเป็ดไก่ใช้น้ำ 0.3 ลิตรต่อตัวต่อวัน ค) การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคในลุ่มน้ำต่างๆ ใช้ข้อมูลจากรายงานการศึกษาลุ่มน้ำย่อย 8 ลุ่มน้ำของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ปี พ.ศ. 2537 มาปรับปรุงแก้ไข และทำการพยากรณ์ความต้องการใช้น้ำในปี พ.ศ. 2539 และทุกๆ 10 ปีในอนาคต ซึ่งมีวิธีการดังนี้คือ ใช้จำนวนประชากรในแต่ละพื้นที่โดยแยกตามลุ่มน้ำย่อยคูณกับปริมาณการใช้น้ำ ซึ่งมีหน่วยเป็นลิตรต่อคน แล้วรวมผลคูณของลุ่มน้ำย่อยแต่ละส่วนเข้าด้วยกัน จากนั้นทำการแยกความต้องการใช้น้ำที่ประเมินออกเป็นความต้องการใช้น้ำจากแหล่งน้ำผิวดินและจากน้ำใต้ดิน ซึ่งกระทำโดยการใช้ข้อมูลจากการประปานครหลวง การประปาส่วนภูมิภาค และกรมทรัพยากรธรณี ด้านข้อมูลจำนวน

ประชากรในลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ท่าจีนใช้สถิติประชากรในชุมชนและท้องถิ่นตามการศึกษาของ สศช. สำหรับปี พ.ศ. 2563 เป็นเกณฑ์สำหรับการใช้น้ำในการอุปโภคบริโภคแต่ละวันของแต่ละจังหวัดมีดังนี้คือ กรุงเทพฯ มีอัตราการใช้น้ำเฉลี่ยในปี พ.ศ. 2539 เท่ากับ 250 ลิตรต่อคนต่อวัน และอัตราการเพิ่มในการใช้น้ำร้อยละ 1-2ต่อปี ส่วนจังหวัดอื่นอยู่ระหว่าง 100-200 ลิตรต่อคนต่อวัน อัตราการเพิ่มของการใช้น้ำร้อยละ 1-2 ต่อปีเช่นกัน ง) การใช้น้ำในภาคอุตสาหกรรมใช้สมมติฐานคล้ายกับโครงการศึกษาข้อมูลและศักยภาพการพัฒนาลุ่มน้ำ 25 ลุ่มน้ำหลัก

จันสนา โมดี (2543:25) ทำการศึกษาความต้องการใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรมของโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2534 ซึ่งอุตสาหกรรมในประเทศไทยใช้แหล่งน้ำที่สำคัญ 2 แหล่ง คือ น้ำประปา (จากการประปานครหลวงและการประปาส่วนภูมิภาค) และน้ำบาดาล ดังนั้นการศึกษาดังกล่าวจึงแยกทำการศึกษาเป็นอุปสงค์น้ำประปาเพื่อการอุตสาหกรรม และอุปสงค์น้ำบาดาลเพื่อการอุตสาหกรรม กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่ทำการศึกษามีจำนวน 300 โรงงานใน 9 จังหวัด คือ กรุงเทพฯ นนทบุรี นครปฐม สมุทรสาคร สมุทรปราการ ปทุมธานี เชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง โดยทำการแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มย่อยๆ ตามลักษณะหน่วยงานของการประปาที่ให้บริการ คือ กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่อยู่ในเขตการประปานครหลวง ได้แก่ กรุงเทพฯ นนทบุรี และสมุทรปราการ กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่อยู่ในเขตการประปาภูมิภาค ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มอุตสาหกรรมที่ใช้น้ำประปาภูมิภาคภาคเหนือ ซึ่งได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูนและลำปาง และกลุ่มอุตสาหกรรมที่ใช้น้ำประปาภูมิภาคภาคกลาง ซึ่งได้แก่ สมุทรสาคร นครปฐม และปทุมธานี

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ระบบการจัดการน้ำนานาชาติ **I**nternational Water Management Institute (2541 : 15 ; อ้างอิงจาก IWMI.) การศึกษาอุปสงค์และอุปทานน้ำในระดับประเทศและระดับโลก โดยทำการเปรียบเทียบอุปสงค์และอุปทานของน้ำในประเทศต่างๆ รวม 118 ประเทศ ระหว่างปี พ.ศ. 2533 กับปี พ.ศ. 2568 ผลของการศึกษาของ IWMI สรุปได้ว่าประเทศไทยจะไม่มีปัญหาความขาดแคลนน้ำ ถ้าหากมีการใช้น้ำในภาคเกษตรกรรมให้มีประสิทธิภาพเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การลดการสูญเสียน้ำอันเนื่องมาจากการระเหย การควบคุมมลภาวะ และความเค็มของน้ำ และการเคลื่อนย้ายน้ำจากการเพาะปลูกที่มีมูลค่าต่ำไปยังการเพาะปลูกที่มีมูลค่าสูง

โลโบ และโกเชนเดอร์เฟอร์ – ลูเซียส (Lodo and Kocdorfer-Lucius (1995: 1 – 5) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการลุ่มน้ำในรัฐมาฮารัชดาประเทศอินเดีย การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการลุ่มน้ำในรัฐ Maharashtra ประเทศอินเดีย โดยพื้นที่การศึกษาคือโครงการพัฒนาลุ่มน้ำ (Watershed Development Program) ในหมู่บ้าน Pimpagaon Wagha

ในตำบล Ahmednager สำหรับข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้มีบทบาทสำคัญในโครงการ คือ องค์กรเอกชนซึ่งเรียกว่า Social Centre คณะกรรมการจัดการลุ่มน้ำของหมู่บ้าน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง มหาวิทยาลัยด้านเกษตรกรรม และธนาคาร สำหรับผลลัพธ์ที่ได้จากโครงการทำให้เกิดการพัฒนาการด้านเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ อันส่งผลที่ตามมาคือเป็นแรงกระตุ่นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำมากขึ้น โดยบทเรียนที่สำคัญที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ คือ (1) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมจัดการลุ่มน้ำเมื่อพวกเขามีปัจจัยในการดำรงชีพที่เพียงพอแล้ว (2) หน่วยงานราชการหรือองค์กรเอกชนต้องยกระดับความเป็นอยู่และรายได้ของชาวบ้านให้ดีเสียก่อน เพราะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ (3) การปฏิบัติงานตามโครงการพัฒนาลุ่มน้ำจะสำเร็จได้โดยต้องทำให้ชาวบ้านยอมรับในบทบาทและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการจัดการลุ่มน้ำของหมู่บ้านว่าเป็นองค์กรที่เป็นผู้บริหารโครงการ ทั้งนี้เพื่อป้องกันความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ (4) ต้องกระจายผลประโยชน์จากโครงการให้เหมาะสมกระจายไปสู่ทุกส่วน และต้องมีการเสริมสร้างความรู้สึก “ความเป็นเจ้าของ” โครงการให้แก่ผู้มีบทบาททุกส่วน โดยเฉพาะชาวบ้าน (5) พยายามดึงหน่วยงานหรือองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ เข้ามาเป็นภาคีร่วมในการดำเนินการจัดการลุ่มน้ำ

ศรีเดวี Sreedevi (2004 : Avstract) ทำการศึกษาเรื่องการจัดการลุ่มน้ำอดาร์ชาในเมือง โกตาพาลี : การขับเคลื่อนภายใต้ผลกระทบภายนอก โดยเป็นการศึกษาทดลองเพื่อค้นหารูปแบบการจัดการลุ่มน้ำที่มีประสิทธิภาพและสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านที่ยากจนได้ โดยเข้าไปทำการศึกษาที่ลุ่มน้ำ Adarsha ในประเทศอินเดีย จากการศึกษาโครงการจัดการลุ่มน้ำ Adarsha โดยใช้รูปแบบและกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้ปรากฏว่าผลลัพธ์คือทำให้สามารถลการสูญเสียของที่ดินบริเวณริมตลิ่ง รักษาปริมาณน้ำผิวดินให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ลดการใช้ยาปราบศัตรูพืช เพิ่มปริมาณผลผลิตทางการเกษตรและเพิ่มรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรได้เป็นเท่าตัว จากการสังเคราะห์ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่เป็นแรงขับเคลื่อนให้โครงการจัดการลุ่มน้ำ Adarsha เกิดความสำเร็จคือ (1) การเลือกพื้นที่ลุ่มน้ำที่เหมาะสมที่จะเข้าไปจัดทำโครงการ (2) เกษตรเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการจัดการลุ่มน้ำในระดับที่สูงมาก (3) ผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำสูง (4) มีการจัดการอย่างบูรณาการ (5) การปฏิบัติงานได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการเงิน (6) มีความโปร่งใสในการทำธุรกรรมทางการเงินที่เกี่ยวกับโครงการ (7) สร้างความเชื่อมั่นให้แก่เกษตรกรถึงผลที่จะได้รับโครงการ (8) ใช้วิธีการอนุรักษ์ที่มีต้นทุ่นต่ำ ซึ่งสามารถจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่คนหมู่มากของชุมชนได้ (9) เน้นการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล (10) กิจกรรมทุกอย่างที่จัดทำต้องอยู่บนพื้นฐานขององค์ความรู้ และ (11) เสริมสร้างความสามารถให้แก่ทุกภาคส่วนที่เข้าร่วมโครงการ

คาเนล Kanel (1997 : 51 – 64) ทำการศึกษาเรื่อง บทเรียนจากการจัดการป่าไม้ชุมชนในเนปาล สู่การจัดการลุ่มน้ำหิมาลายัน การศึกษาครั้งนี้นำเสนอประสบการณ์ในการจัดการป่าชุมชนในประเทศเนปาล ซึ่งมีผลสืบเนื่องเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในกระบวนการจัดการลุ่มน้ำ Himalayan จากการศึกษาสามารถสรุปผลได้ดังนี้ คือ ประเทศเนปาลเริ่มมีการจัดการป่าชุ่มชนตั้งแต่ปี 1978 ป่าชุมชนแต่ละแห่งมีการรวมกลุ่มของผู้ใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเข้มแข็งส่งผลให้การจัดการป่าชุมชนสำเร็จได้ด้วยดี ต่อมาในปี 1995 มีการบัญญัติกฎหมายที่ว่าด้วยป่าชุมชน จึงทำให้กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากป่ามีอำนาจถูกต้องตามกฎหมายที่จะบริหารจัดการป่าชุมชนด้วยตัวเขาเอง ซึ่งก่อให้เกิดผลดี คือ มีระบบการจัดการป่าที่ดีขึ้น สภาพสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น และมีการพัฒนาองค์การชาวบ้านให้เข้มแข็งภายใต้หลักการมีส่วนรวมจากทุกฝ่าย จากผลดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมการจัดการลุ่มน้ำในพื้นที่ด้วย เพราะประสบการณ์จากการจัดการป่าชุมชนที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านในชนบทหรือเกษตรได้รับการพัฒนาองค์ความรู้หรือทักษะที่สอดคล้องและสามารถประยุกต์ใช้ได้กับกิจกรรมการจัดการลุ่มน้ำ อย่างไรก็ตามยังต้องมีการปรับองค์ความรู้ด้านการจัดการลุ่มน้ำให้ทันสมัยและเหมาะสม โดยควรจัดให้มีการฝึกอบรมการจัดการลุ่มน้ำและมีการผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีในท้องถิ่นกับความรู้ทางวิทยาการสมัยใหม่ ซึ่งจะทำให้โครงการฝึกอบรมการจัดการลุ่มน้ำสำเร็จได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

กรอบแนวคิดการวิจัย

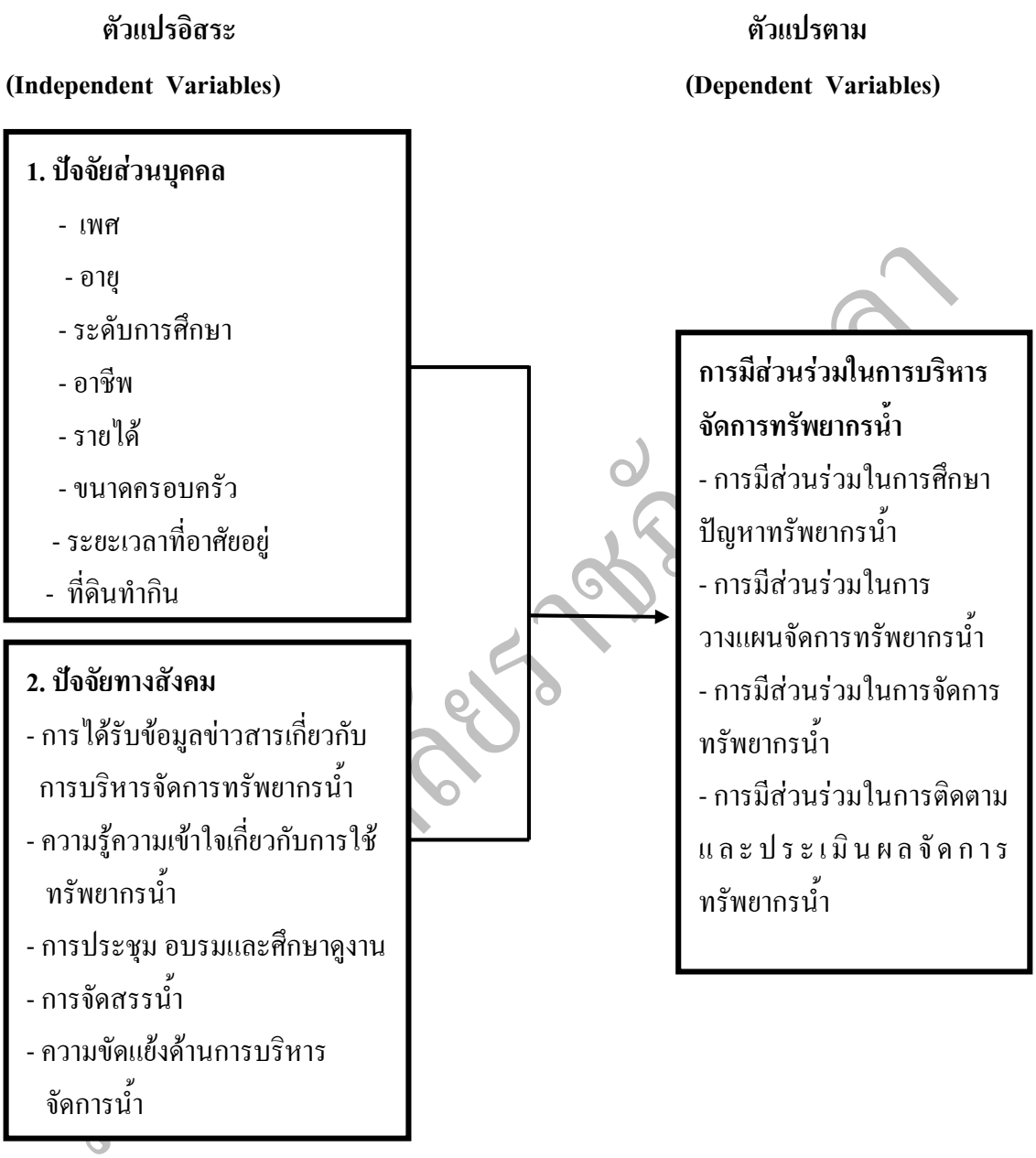

สมมุติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชนในตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ของชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ในบทนี้กล่าวถึงประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และแผนปฏิบัติการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร (Population) ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งมีจำนวน 6 หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน 1,224 ครัวเรือน (สำนักงานทะเบียนราษฎรอำเภอเมืองยะลา, 2553) ซึ่งศึกษาจากบ้านเลขที่ตามหน่วยเลือกตั้งของตำบลยุโป

2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่าง(Sample)ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

2.1 ผู้นำชุมชน/ผู้นำศาสนา และประชาชน ที่อาศัยอยู่ในตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่าง 301 ครัวเรือน

2.2 ผู้นำหรือหัวหน้าครอบครัวเป็นกลุ่มตัวอย่างการศึกษาครั้งนี้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มตัวอย่างง่าย (Simple random Sampling) คำนวนหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2542 : 38 อ้างอิงจาก Yamane, 1973 : 725) ซึ่งได้เท่ากับ 301 ครัวเรือน โดยใช้สูตร

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ N = จำนวนครัวเรือนที่ศึกษาทั้งหมด

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้ (0.05)

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

แทนค่า $n = \frac{1,224}{1 + 1.224(0.05)^2}$

$n = 301.48$

$n = 301$

ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 301 คน

ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้อย่างน้อย 301 คน จากนั้นนำขนาดของกลุ่มตัวอย่างมากำหนดกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้วิธีสุ่มตามสัดส่วนของงขนาดตัวอย่างได้จำนวนครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำแนกตามจำนวนครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน ตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

หมู่ที่	บ้าน	ประชากร(หลังคาเรือน)	กลุ่มตัวอย่าง	ร้อยละ
1	บ้านยุโป	199	49	16.28
2	บ้านทุ่งเหรียง	181	43	14.29
3	บ้านบาโด	204	50	16.61
4	บ้านทุ่งยามู	188	46	15.28
5	บ้านคลองทรายใน	211	52	17.28
6	บ้านบ่อเจ็ดลูก	241	61	20.26
	รวม	1224	301	100

ที่มา (สำนักงานทะเบียนราษฎรอำเภอเมืองยะลา,2553)

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

2.3 ในการสุ่มตัวอย่างผู้ศึกษา ได้ดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Sampling) ซึ่งจะทำให้ทุกครัวเรือนมีโอกาสถูกเลือกเท่าๆกัน โดยมีขั้นตอน ดังนี้ คำนวณหาช่วงที่ใช้ในการสุ่มตัวอย่าง (Sampling Interval) จากอัตราส่วนระหว่างหน่วยทั้งหมดของประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเช่น หมู่ที่ 1บ้านยุโป

$$I = \frac{N}{n}$$

เมื่อ N = หน่วยทั้งหมดของปรชากร

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

I = ช่วงที่ใช้ในการสุ่มตัวอย่าง

แทนค่า $I = \frac{301}{199}$

$= 1.51$

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ลักษณะของเครื่องมือ

1.1 ผู้วิจัยได้โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้นำครอบครัวที่อาศัยอยู่ในตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา จำนวน 10 คน

1.2 ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้นำครอบครัวเป็นประชาชนกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งโครงสร้างของแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ถูกสอบถาม ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในตำบล ลักษณะที่ดินทำกิน และระยะห่างระหว่างที่พักอาศัยกับแหล่งน้ำ

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยด้านสังคม โดยแบ่งคำถามออกเป็น 5 หัวข้อ ได้แก่ ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสาร มีคำถามทั้งหมด 5 ข้อ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ มีคำถามทั้งหมด 6 ข้อ การรับการฝึกอบรม มีคำถามทั้งหมด 3 ข้อ การจัดสรรน้ำ มีคำถามทั้งหมด 7 ข้อ ความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำ มีคำถามทั้งหมด 8 ข้อ รวมคำถามทั้งสิ้น 29 ข้อ และกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบ เห็นด้วย หรือ ไม่เห็นด้วย โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ตอบ เห็นด้วย ให้คะแนน 1 คะแนน

ตอบ ไม่เห็นด้วย ให้คะแนน 0 คะแนน

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยแบ่งคำถามออกเป็น 5 หัวข้อ ได้แก่ การกำหนดปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข มีคำถามทั้งหมด 4 ข้อ ความคาดหวังในผลประโยชน์ มีคำถามทั้งหมด 4 ข้อ การตัดสินใจเลือก และวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา มีคำถามทั้งหมด 4 ข้อ การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน มีคำถามทั้งหมด 6 ข้อ การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา มีคำถามทั้งหมด 4 ข้อ ประกอบด้วยคำถามทั้งสิ้น 22 ข้อ และกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบ เห็นด้วย หรือ ไม่เห็นด้วย โดยกำหนดการให้คะแนน ดังนี้

ตอบ เห็นด้วย ให้คะแนน 1 คะแนน

ตอบ ไม่เห็นด้วย ให้คะแนน 0 คะแนน

การแปลความหมาย

$\overline{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

S.D. แทน ส่วนเบี่ยงแบนมาตรฐาน

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการเข้ามามีส่วนร่วมการบริหารจัดการน้ำในตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามเปิด

2. วิธีการสร้างเครื่องมือ

2.1 การหาคุณภาพของเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ตรวจสอบหาความเที่ยงตรง (Validity) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) อาศัยการพิจารณาตัดสินของผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ หรือมีความชำนาญในเรื่องชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งกำหนดไว้ 5 ท่าน และนำแบบสอบถามมาแก้ไขปรับปรุงเพื่อนำไปทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยทดลองเก็บข้อมูลที่คล้ายกับกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในตำบลยุโป จำนวน 40 ครัวเรือน แล้วหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) 0.815

การเก็บรวมรวมข้อมูล

1. เก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการตอบแบบสอบถามจากกลุ่มประชากรหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา โดยทำการสุ่มกลุ่มประชากร คือประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 1- 6 ตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิและสัดส่วน (Propotional Stratified Random Sampling) โดยให้สูตรการกระจายตามสัดส่วน จำนวน 301 คน

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยแยกการวิเคราะห์ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย แยกนำเสนอเป็นตาราง

2. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคมคำถามเป็นแบบให้ตอบเห็นด้วยกับไม่เห็นด้วย หากตอบเห็นด้วย ให้ 1 คะแนน ตอบไม่เห็นด้วย ให้ 0 คะแนน ซึ่งมีเกณฑ์ในการแบ่งระดับปัจจัยด้านการบำรุงรักษาทางหลวงชนบท ใช้ค่าเฉลี่ยซึ่งแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.00 - 0.49 หมายถึง ปัจจัยด้านการบำรุงรักษาทางหลวงชนบทอยู่ในระดับต่ำ และค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.50 - 1.00 หมายถึง ปัจจัยด้านการบำรุงรักษาทางหลวงชนบทอยู่ในระดับสูง

3. ข้อมูลเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนตำบลยุโปอำเภอเมืองจังหวัดยะลา ได้แก่ ข้อมูลด้านการมีส่วนร่วม ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แต่ละข้อมี 2 ตัวเลือก คือ เห็นด้วยกับไม่เห็นด้วย หากตอบ เห็นด้วย ให้ 1 คะแนน ตอบไม่เห็นด้วย ให้ 0 คะแนน ใช้ค่าเฉลี่ยซึ่งแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.00 - 0.49 หมายถึง เข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนตำบลยุโปอำเภอเมืองจังหวัดยะลา อยู่ในระดับไม่ดี และค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.50 - 1.00 หมายถึง เข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนตำบลยุโปอำเภอเมืองจังหวัดยะลา อยู่ในระดับดี

4. ข้อมูลด้านปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนตำบลยุโปอำเภอเมืองจังหวัดยะลา วิเคราะห์โดยใช้การพรรณนาโวหาร เพื่ออธิบายปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะต่างๆ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 สถิติที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

2.1.1 หาค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้สูตรของโรวิเนลลี่และแฮมเบิลตัน (Rovinelli and Hamdleton; อ้างถึงในพวงรัตน์ ทวีรัตน์,2538: 117)

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

2.1.2 หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach; อ้างถึงในบุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2543: 356)

2.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้จนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อหาค่าสถิติเชิงพรรณนา(Descritive Statistic) ได้แก่

2.2.1 การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

2.2.2 หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ระดับเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนตำบลยุโปอำเภอเมืองจังหวัดยะลา

2.2.3 ทดสอบความสัมพันธ์โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression)

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

แผนปฏิบัติการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แผนปฏิบัติการวิจัย

ที่	ระยะเวลาขั้นตอนของกิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินการ ปี พ.ศ 2553 - 2555																											
		เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
1	ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	◄	─	─	─	─	─	►																										
2	ศึกษาประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง							◄	─	─	─	►																						
3	สร้างเครื่องมือ ทดลองใช้ ปรับปรุงแก้ไข											◄	─	►																				
4	เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง													◄	─	─	─	─	─	►														
5	วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล																			◄	─	►												
6	เขียนต้นฉบับวิทยานิพนธ์																					◄	─	►										
7	พิมพ์วิทยานิพนธ์และเข้าเล่ม																							◄	─	►								
8	เสนอวิทยานิพนธ์																														◄	─	─	►

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโปอำเภอเมือง จังหวัดยะลา ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ไว้ ดังนี้

$\overline{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ยเลขคณิต
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
md.	แทน	ค่ามัธยฐาน
n	แทน	จำนวนประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01
X_1	แทน	เพศ
X_2	แทน	อายุ
X_3	แทน	การศึกษาในระดับประถมศึกษา
X_4	แทน	การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
X_5	แทน	การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
X_6	แทน	การศึกษาในระดับอนุปริญญา
X_7	แทน	การศึกษาในระดับปริญญาตรี
X_8	แทน	การศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรี
X_9	แทน	อื่นๆ (ระบุ)
X_{10}	แทน	สถานภาพโสด
X_{11}	แทน	สถานภาพสมรส
X_{12}	แทน	สถานภาพหม้าย
X_{13}	แทน	สถานภาพหย่า

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

X_{14}	แทน	สถานภาพแยกกันอยู่
X_{15}	แทน	จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ร่วมกันในครัวเรือน
X_{16}	แทน	รายได้ต่อเดือน
X_{17}	แทน	อาชีพรับราชการ
X_{18}	แทน	อาชีพเกษตรกรรม
X_{19}	แทน	อาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว
X_{20}	แทน	อาชีพรับจ้างภาคเกษตร
X_{21}	แทน	อาชีพรับจ้างภาคอุตสาหกรรม
X_{22}	แทน	อาชีพอื่นๆ(ระบุ)
X_{23}	แทน	ระยะเวลาที่อาศัยในตำบลยุโป
X_{24}	แทน	ที่ดินทำกินหรือประกอบกิจการเป็นของตนเอง
X_{25}	แทน	ที่ดินทำกินหรือประกอบกิจการเช่าที่ดิน
X_{26}	แทน	ที่ดินทำกินหรือประกอบกิจการที่ดินของญาติ
X_{27}	แทน	ที่ดินทำกินหรือประกอบกิจการที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์
X_{28}	แทน	ที่ดินทำกินหรือประกอบกิจการอื่นๆ (ระบุ)
X_{29}	แทน	ที่ดินของท่านที่อยู่ในตำบลยุโป
X_{30}	แทน	ระยะห่างระหว่างที่พักอาศัยของท่านกับแหล่งน้ำ
X_{31}	แทน	ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสาร
X_{32}	แทน	ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ
X_{33}	แทน	ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับการฝึกอบรม
X_{34}	แทน	ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการจัดสรรน้ำ
X_{35}	แทน	ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
Y_1	แทน	การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการกำหนดปัญญา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข
Y_2	แทน	การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับความคาดหวังในผลประโยชน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

Y_3	แทน	การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
Y_4	แทน	การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
Y_5	แทน	การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒน

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโปอำเภอเมือง จังหวัดยะลา ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1. บริบทชุมชนตำบลยุโป

ตอนที่ 2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย

1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคม
3. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ
4. ข้อคิดเห็นอื่นๆในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ตอนที่ 3. การทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 4. ข้อเสนอแนะสำหรับการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ตอนที่1. บริบทชุมชนตำบลยุโป

บริทบชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลาในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนตำบลยุโป มี 6 หมู่บ้าน ประกอบด้วยหมู่ที่ 1 บ้านยุโป หมู่ที่ 2 บ้านทุ่งเหรียง หมู่ที่ 3บ้านบาโด หมู่ที่ 4 บ้านทุ่งยามู หมู่ที่ 5 บ้านคลองทรายใน หมู่ที่ 6 บ้านบ่อเจ็ดลูก ตำบลยุโปมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มติดกับแม่น้ำปัตตานีมีทรัพยากรแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 40 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งได้แก่ไม้ผลประเภททุเรียน ลองกอง มังคุดและทำสวนยางพารา นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ร่องรอยการทำนาปัจจุบันกลายเป็นนาร้างและกำลังจะกลายเป็นสวนยางพาราในที่สุด สืบเนื่องมาจากการทำนาข้าวจะต้องใช้น้ำในปริมาณที่มากกว่าการทำสวนยางพาราบางฤดูกาลมีฝนตกมากและบางฤดูกาลฝนตกน้อยทำให้ผลผลิตข้าวไม่คุ้มการลงทุนในบางปีมีน้ำท่วมขังยาวนานทำให้พ้นช่วงฤดูทำนาจึงทำให้ชาวนาบางคนเลิกทำนาในปี พ.ศ 2554 มีน้ำท่วมตำบลยุโปและพื้นที่ใกล้เคียงหลายครั้งส่งผลกระทบกับผลิตทางการเกษตรและรายได้ของประชาชนในตำบลยุโปซึ่งส่งผลโดยตรงกับคุณภาพชีวิตของประชาชน

ฉะนั้นการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะทรัพยากรน้ำจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งรณรงค์ป้องกันแก้ไขปัญหาเหล่านี้ให้หมดไป โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน ซึ่งผู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ศึกษาวิจัยได้เข้าไปศึกษาและเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัยและหาแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ให้มีประสิทธิภาพปริมาณและคุณภาพน้ำที่ดี มีใช้อย่างเพียงพอและยั่งยืนต่อไป หากทำการศึกษาล่าช้าหรือไม่ให้ความสำคัญในเรื่องทรัพยากรน้ำแล้วชุมชนตำบลยุโปและพื้นที่ใกล้เคียงอาจประสบปัญหาด้านทรัพยากรน้ำได้และแก้ไขได้ยากยิ่งขึ้น เนื่องจากปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองอย่างรวดเร็ว เช่น การเพิ่มจำนวนของประชากร การบุกรุกทำลายป่า การลุกล้ำพื้นที่ที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่ตื้นเขิน การถมที่กีดขวางทางระบายน้ำ การสร้างถนนปิดกั้นทางระบายน้ำ การขุดดินจากภูเขาทำลายระบบนิเวศน์ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำในบริเวณตำบลยุโปและพื้นที่ใกล้เคียงทำให้ธรรมชาติเสียสมดุลย์ ซึ่งปัจจุบันจะเห็นได้ว่าธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและก่อให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างต่อเนื่องรุนแรงขึ้นและบ่อยครั้ง สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนส่งผลกระทบถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ดังนั้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะทรัพยากรน้ำจะต้องพิจารณาถึงองค์รวมของระบบนิเวศวิทยา ซึ่งจะต้องดำเนินการในทุกๆด้านทุกปัจจัยที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะบริบทของชุมชนวิถีประชาการดำเนินชีวิตประจำวัน สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติจะต้องได้รับการพัฒนาอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างถูกวิธีและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดคุ้มค่าที่สุด กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ดีวิธีหนึ่งที่ให้ประชาชนผู้อยู่ผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นผู้ดูแลรักษาทรัพยากรเหล่านี้ไว้ โดยมีภาคส่วนต่างๆเข้ามามีส่วนสนับสนุน เช่น ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณบุคลากรวิชาการ ภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ องค์กรภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนประชาชนรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ดูแลแหล่งน้ำ มีการวางแผนการใช้การบำรุงรักษาแหล่งน้ำมีการเสียสละเพื่อส่วนรวม

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตอนที่ 2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณตามลำดับดังนี้

2.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลที่เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างแสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่1 ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ปัจจัยส่วนบุคคล		**จำนวน (N=301 คน)**	**ร้อยละ**
เพศ			
	ชาย	158	52.50
	หญิง	143	47.50
ระดับการศึกษา			
	ประถมศึกษา	90	29.90
	มัธยมศึกษาตอนต้น	59	19.60
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	68	22.60
	อนุปริญญา	28	9.30
	ปริญญาตรี	47	15.60
	สูงกว่าปริญญาตรี	3	1.00
	อื่นๆ ระบุ	6	2.00
สถานภาพสมรส			
	โสด	74	24.60
	สมรส	205	68.10
	หม้าย	17	5.60
	หย่า	3	1.00
	แยกกันอยู่	2	.70

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล		จำนวน (N=301 คน)	ร้อยละ
อาชีพ			
	รับราชการ	26	8.60
	เกษตรกร	122	40.50
	ประกอบธุรกิจส่วนตัว	59	19.60
	รับจ้างภาคเกษตร	28	9.30
	รับจ้างภาคอุตสาหกรรม	12	4.00
	อื่นๆ ระบุ	54	17.90
ที่ดินทำกินหรือประกอบกิจการอยู่เป็นลักษณะใด			
	เป็นของตัวเอง	189	62.80
	เช่าที่ดิน	29	9.60
	ที่ดินของญาติ	64	21.30
	ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ	1	.30
	อื่นๆระบุ	18	6.00
			ค่ามัธยฐาน
อายุ			38
สมาชิกที่อาศัยอยู่รวมกันในครัวเรือน			5.00
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน			6200
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในตำบลยุโป			30
จำนวนที่ดินทำกินที่เป็นของตนเองในตำบลยุโป			2.0
ระยะห่างระหว่างที่พักอาศัยกับแหล่งน้ำ			1.50

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

จากตารางจะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันทางด้านปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในตำบลยุโป คือ เพศชาย มีค่าร้อยละ52.50 ในระดับการศึกษากลุ่มตัวอย่างระดับประถมศึกษามีค่าร้อยละ29.90 เป็นค่าที่มากที่สุดรองลงมาคือระดับ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีค่าร้อยละ22.60 มัธยมศึกษาตอนต้น ปริญญาตรี อนุปริญญาตรี อื่นๆระบุ สูงกว่าปริญญาตรี ตามลำดับในระดับสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่างสถานภาพสมรสมีค่าร้อยละ68.10 เป็นค่าที่มากที่สุดรองลงมาคือสถานภาพโสดมีค่าร้อยละ24.60 หม้าย หย่า แยกกันอยู่ ตามลำดับ ในอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าอาชีพเกษตรกรมีค่าร้อยละ40.50มากที่สุด รองลงมาคือ ประกอบธุรกิจส่วนตัวมีค่าร้อยละ19.60 อาชีพอื่นๆ ระบุ รับจ้างภาคเกษตร รับราชการ รับจ้างภาคอุตสาหกรรม ตามลำดับ ส่วนอายุของกลุ่มตัวอย่าง มีค่ามัธยฐาน 38 ปี ในขณะที่จำนวนสมาชิกที่อาศัยรวมกันในครัวเรือนมีค่ามัธยฐาน5.00คน รายได้ต่อเดือน มีค่ามัธยฐาน6,200 บาท และมีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนตำบลยุโปมีค่ามัธยฐาน 30 ปี จำนวนที่ดินทำกินเป็นของตนเองในตำบลยุโป2.0ไร่และระยะห่างที่พักอาศัยกับแหล่งน้ำเท่ากัน 1.50 กิโลเมตร

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

2.2 ปัจจัยด้านสังคม

ปัจจัยด้านสังคมการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร แหล่งข้อมูล การส่งข่าวสาร ระบบสื่อสารการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร การฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องทรัพยากรน้ำและทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องในทุกๆด้านซึ่งมีความสัมพันทางระบบนิเวศวิทยา ปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยี่ที่ทันสมัยมาใช้เป็นสื่อเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ ขณะเดียวกันหลายพื้นที่ก็ประสบกับปัญหาการสื่อสารอาจจะประกอบด้วยปัจจัยหลายอย่างเช่นการศึกษา การใช้เครื่องมือ ระบบสื่อสาร งบประมาณ ดังนั้นการจัดสรรน้ำและการลดความขัดแย้งในการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคการเกษตรรวมทั้งป้องกันปัญหา อุทกภัย และภัยแล้งในพื้นที่จะต้องดำเนินการให้ครอบคลุมปัจจัยที่เกี่ยวข้องมีวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลปัจจัยด้านสังคม ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสาร

ระดับปัจจัย	**จำนวน (N=301 คน)**	**ร้อยละ**
ระดับต่ำ (0.00 – 0.49)	114	37.90
ระดับสูง (0.50 – 1.00)	187	62.10
รวม	**301**	**100.00**

จากตารางที่ 2 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการรับรู้ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารในระดับสูงร้อยละ 62.10 มีการรับรู้ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ ข่าวสารในระดับต่ำร้อยละ 37.90 และเมื่อผู้วิจัยจำแนกรายข้อปรากฏดังตารางที่ 3

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 3 จำนวน ร้อยละ(เห็นด้วย) และส่วนเบี่ยงเบนปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสาร

ข้อความ	การรับรู้		ร้อยละ
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
1.1 แหล่งให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ในชุมชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ โทรศัพท์ เสียงตามสาย และอื่นๆ มีเพียงพอ	192	109	63.80
1.2 ท่านได้รับข่าวสารได้หลายๆ ช่องทาง เพื่อทราบข้อเท็จจริงก่อนตัดสินใจ นำไปใช้	224	77	74.40
1.3 การรับรู้ข่าวสารและส่งข่าวสาร ท่านมีความสะดวก	218	83	72.40
1.4 ระบบสื่อสารอินเตอร์เน็ตในชุมชนท่านมีการใช้มาก	148	153	49.20
1.5 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านทรัพยากรน้ำโดยหน่วยงานรัฐ หรือเอกชนในชุมชนมีมาก	142	160	46.80
รวม			**61.32**

จากตารางที่ 3 ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารด้านทรัพยากรน้ำพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารได้หลายๆช่องทางเพื่อทราบข้อเท็จจริงก่อนตัดสินใจและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านทรัพยากรน้ำโดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีน้อยมาก

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 4 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ

ระดับปัจจัย	จำนวน (N=301 คน)	ร้อยละ
ระดับต่ำ (0.00 – 0.49)	97	32.20
ระดับสูง (0.50 – 1.00)	204	67.80
รวม	**301**	**100.00**

จากตารางที่ 4 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการรับรู้ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำระดับปานกลางร้อยละ 67.80 มีการรับรู้ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในระดับต่ำร้อยละ 32.20 และเมื่อผู้วิจัยจำแนกรายข้อปรากฏดังตารางที่ 5

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 5 จำนวน ร้อยละ (เห็นด้วย) และส่วนเบี่ยงเบนปัจจัยทางสังคมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ

ข้อความ	การรับรู้		ร้อยละ
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
2.1 ท่านมีความรู้ความเข้าใจ การใช้ประโยชน์โครงการด้านทรัพยากรน้ำ	170	131	56.50
2.2 ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาและบำรุงรักษา ทรัพยากรน้ำ	179	122	59.50
2.3 ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันและการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ	183	118	60.80
2.4 ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และฟื้นฟูด้านทรัพยากรน้ำ	184	117	61.10
2.5 ชุมชนท่านมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำ	154	147	51.16
2.6 ชุมชนมีการวางแผนการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบและ ยั่งยืน	157	144	52.15
รวม			**56.86**

จากตารางที่ 5 ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างพบว่าประชาชนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ การป้องกันและการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำและความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และฟื้นฟูด้านทรัพยากรน้ำอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือท่านมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาและบำรุงรักษา ทรัพยากรน้ำ และน้อยที่สุดคือการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 6 การรับการฝึกอบรม

ระดับปัจจัย	จำนวน (N=301 คน)	ร้อยละ
ระดับต่ำ (0.00 – 0.49)	134	44.50
ระดับสูง (0.50 – 1.00)	167	55.50
รวม	**301**	**100.00**

จากตารางที่ 6 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการรับรู้ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับ การฝึกอบรมในระดับสูงร้อยละ 55.50 มีการรับรู้ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการฝึกอบรมในระดับต่ำร้อยละ 44.50 และเมื่อผู้วิจัยจำแนกรายข้อปรากฏดังตารางที่ 7

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 7 จำนวน ร้อยละ(เห็นด้วย) และส่วนเบี่ยงเบน ปัจจัยด้านด้านสังคมเกี่ยวกับ การรับการฝึกอบรม

ข้อความ	การรับรู้		ร้อยละ
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
3.1 หน่วยงานรัฐหรือเอกชน ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำ แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง	153	148	50.80
3.2 ท่านมีความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมด้านทรัพยากรน้ำจากหน่วยงาน หรือ องค์กรต่างๆ	202	99	67.10
3.3 ในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านการใช้ ประโยชน์ การบำรุงรักษาทรัพยากรน้ำ	164	137	54.50
รวม			**57.46**

จากตารางที่ 7 ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างพบว่า ประชาชนมีความต้องการที่จะรับการฝึกอบรม อยู่ในระดับปานกลาง และกึ่งหนึ่งของประชาชนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านการใช้ ประโยชน์ การบำรุงรักษาทรัพยากรน้ำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 8 การจัดสรรน้ำ

ระดับปัจจัย	จำนวน (N=301 คน)	ร้อยละ
ระดับต่ำ (0.00 – 0.49)	53	17.60
ระดับสูง (0.50 – 1.00)	248	82.40
รวม	**301**	**100.00**

จากตารางที่ 8 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการรับรู้ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับข้อมูลการจัดสรรน้ำในระดับสูงร้อยละ 82.40 มีการรับรู้ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับข้อมูลการจัดสรรน้ำในระดับต่ำร้อยละ 17.60 และเมื่อผู้วิจัยจำแนกรายข้อปรากฏดังตารางที่ 9

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 9 จำนวน ร้อยละ(เห็นด้วย) และส่วนเบี่ยงเบน ปัจจัยด้านทางสังคม เกี่ยวกับการจัดสรรน้ำ

ข้อความ	การรับรู้		ร้อยละ
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
4.1 การจัดหาและการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำมีความสำคัญต่อการพัฒนาของตำบลยุโป	235	66	78.10
4.2 การพัฒนาและซ่อมแซมระบบระบายน้ำและจัดสรรน้ำจะต้องดำเนินการด้วยความเป็นธรรม	239	62	79.40
4.3 แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่จะต้องฟื้นฟูให้เกิดประโยชน์และความคุ่มค่าใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด	247	54	82.10
4.4 การเชื่อมโยงแหล่งน้ำ (การผันน้ำ) มีความจำเป็นต้องดำเนินการวางแผนบริหารจัดการน้ำในอนาคตเพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลยุโป	240	61	79.70
4.5 การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเพิ่มความรู้ทักษะเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การพัฒนาการบริหารจัดการน้ำมีความจำเป็น	245	56	81.40
4.6 ควรมีการรณรงค์การใช้น้ำอย่างประหยัดเพื่อสร้างพฤติกรรมและให้ความรู้แก่ประชาชน	227	74	75.40
4.7 การวางแผนงาน/โครงการควรจัดทำเป็นแผนระยะยาวและจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง	230	71	76.40
รวม			**78.92**

จากตารางที่ 9 ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข้อมูลการจัดสรรน้ำ อยู่ในระดับสูง ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ต้องการให้ฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์และความคุ้มค่าใช้ให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุดและมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อเพิ่มทักษะของการบริหารจัดการน้ำ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามต้องการต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 10 ความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำ

ระดับปัจจัย	จำนวน (N=301 คน)	ร้อยละ
ระดับต่ำ (0.00 – 0.49)	92	30.60
ระดับสูง (0.50 – 1.00)	289	69.40
รวม	**301**	**100.00**

จากตารางที่ 10 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการรับรู้ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับ ความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำในระดับสูงร้อยละ 69.40 มีการรับรู้ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำในระดับต่ำร้อยละ 30.60 และเมื่อผู้วิจัยจำแนกรายข้อปรากฏดังตารางที่ 11

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 11 จำนวน ร้อยละ(เห็นด้วย) และส่วนเบี่ยงเบนปัจจัยทางสังคมความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำ

ข้อความ	การรับรู้		ร้อยละ
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
5.1 ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจึงทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในการใช้แหล่งน้ำร่วมกัน	166	135	55.10
5.2 หน่วยงานราชการเข้าไปพัฒนาแหล่งน้ำจ่ายค่าชดเชยไม่เหมาะสม	156	145	51.80
5.3 ที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ หากทางราชการเข้าไปพัฒนาไม่ควรได้รับค่าชดเชย	167	134	55.50
5.4 ในพื้นที่ไม่มีกลุ่มเครือข่ายผู้ใช้น้ำ จึงทำให้เกิดความขัดแย้งด้านการจัดสรรน้ำ	174	127	57.80
5.5 การเพิ่มของประชากรทำให้เกิดการบุกรุกที่ดินสาธารณะที่เป็นแหล่งน้ำ	161	140	53.50
5.6 พื้นที่แหล่งน้ำมีน้อยกว่าพื้นที่ทางการเกษตรควรจัดหาแหล่งน้ำเพิ่ม	200	101	66.40
5.7 ในช่วงหน้าแล้งหมู่บ้านต้นน้ำกักเก็บน้ำไว้ทำให้หมู่บ้านท้ายน้ำมีน้ำไม่พอใช้	173	128	57.50
5.8 การขุดลอกตะกอนในแม่น้ำปัตตานี ทำให้ชาวบ้านไม่พอใจเพราะทำให้ตลิ่งพัง	213	88	70.80
รวม			**58.55**

จากตารางที่ 11 ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่าง มีการรับรู้ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับ ความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำอยู่ในระดับ ปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อการขุดลอกตะกอนในแม่น้ำปัตตานี ทำให้ ชาวบ้านไม่พอใจเพราะทำให้ตลิ่งพังและอีกสาเหตุหนึ่งคือพื้นที่แหล่งน้ำมีน้อยกว่าพื้นที่ทางการเกษตรควรจัดหาแหล่งน้ำเพิ่ม

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

2.3การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

เป็นสิ่งที่สำคัญที่จะต้องรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการรับทราบปัญหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขการตัดสินใจเลือกแนวทางการวางแผนงานและการดำเนินการตามแผนงานตามลำดับความสำคัญของปัญหาและผลประโยชน์เพื่อส่วนรวมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในทุกมิติเช่นการอนุรักษ์ ฟื้นฟูหรือการพัฒนาทรัพยากรแหล่งน้ำเพื่อป้องกันบรรเทาแก้ไขปัญหาอุทกภัยภัยแล้งรวมถึงการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนดังแสดง ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 12 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การกำหนดปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข

ระดับปัจจัย	จำนวน (N=301 คน)	ร้อยละ
ระดับต่ำ (0.00 – 0.49)	85	28.80
ระดับสูง (0.50 – 1.00)	216	71.80
รวม	301	100.00

จากตารางที่ 12 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับ การกำหนดปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขในระดับสูงร้อยละ 71.80 คือมีการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการกำหนดปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขในระดับต่ำร้อยละ 28.80และเมื่อผู้วิจัยจำแนกรายข้อปรากฏดังตารางที่ 13

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 13 จำนวน ร้อยละ(เห็นด้วย) และส่วนเบี่ยงเบน การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การกำหนดปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข

ข้อความ	การรับรู้		ร้อยละ
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
1.1 ท่านมีส่วนร่วมในการรวบรวมปัญหา และสาเหตุของการเกิดปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในพื้นที่	153	148	50.80
1.2 ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา	184	117	61.10
1.3 ท่านมีส่วนนำความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	177	124	58.80
1.4 ท่านทราบสภาพพื้นที่และข้อมูลการเกิดภัยเป็นอย่างดี เช่นพื้นที่ภัยแล้ง พื้นที่น้ำท่วม	223	78	74.10
รวม			**61.20**

จากตารางที่ 13 ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การกำหนดปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข ซึ่งประชาชนในชุมชนทราบสภาพพื้นที่และข้อมูลการเกิดภัยเป็นอย่างดีเช่นพื้นที่ภัยแล้ง พื้นที่น้ำท่วมแต่มีโอกาสที่จะรวบรวมปัญหาและสาเหตุของการเกิดปัญหาของพื้นที่เพียงกึ่งหนึ่ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 14 ความคาดหวังในผลประโยชน์

ระดับปัจจัย	จำนวน (N=301 คน)	ร้อยละ
ระดับต่ำ (0.00 – 0.49)	47	15.60
ระดับสูง (0.50 – 1.00)	254	84.40
รวม	**301**	**100.00**

จากตารางที่ 14 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับ ความคาดหวังในผลประโยชน์ในระดับสูงร้อยละ 84.40 มีการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เกี่ยวกับความคาดหวังในผลประโยชน์ในระดับต่ำร้อยละ 15.60และเมื่อผู้วิจัยจำแนกรายข้อปรากฏดังตารางที่ 15

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 15 จำนวน ร้อยละ(เห็นด้วย) และส่วนเบี่ยงเบนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ความคาดหวังในผลประโยชน์

ข้อความ	การรับรู้		ร้อยละ
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
2.1 ท่านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนใดๆ	223	78	74.10
2.2 ท่านเข้ามามีส่วนร่วมต่างๆ เพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม	229	72	76.10
2.3 ท่านเข้ามามีส่วนร่วมต่างๆ เพราะคาดว่าตนเองจะได้รับประโยชน์ตอบแทน	146	155	48.50
2.4 ท่านเข้ามามีส่วนร่วมต่างๆ เพราะเห็นว่าชุมชนจะได้รับประโยชน์	230	71	76.40
รวม			**68.77**

จากตารางที่ 15 ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เกี่ยวกับ ความคาดหวังในผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมต่างๆ เพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและเห็นว่าชุมชนจะได้รับประโยชน์ โดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนใดๆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 16 การตัดสินใจเลือก และวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา

ระดับปัจจัย	จำนวน (N=301 คน)	ร้อยละ
ระดับต่ำ (0.00 – 0.49)	101	33.60
ระดับสูง (0.50 – 1.00)	200	66.40
รวม	**301**	**100.00**

จากตารางที่ 16 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาในระดับสูงร้อยละ66.40มีการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เกี่ยวกับการตัดสินใจเลือก และวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาในระดับต่ำร้อยละ 33.60 และเมื่อผู้วิจัยจำแนกรายข้อปรากฏดังตารางที่ 17

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ตารางที่ 17 จำนวน ร้อยละ(เห็นด้วย) และส่วนเบี่ยงเบน ในการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การตัดสินใจเลือก และวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา

ข้อความ	การรับรู้		ร้อยละ
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
3.1 ท่านมีส่วนในการเสนอ หรือตัดสินใจเลือกแผนดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ	183	118	60.80
3.2 ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดหรือจัดลำดับความสำคัญโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำของชุมชน	177	124	58.80
3.3 ท่านมีส่วนในการชักชวนสมาชิกเข้าร่วมประชุมแสดงความเห็นการแก้ปัญหาความเดือดร้อนด้านทรัพยากรน้ำ	159	142	52.80
3.4 ท่านมีส่วนร่วมในการประชุม หรือวางแผนการปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ	164	139	53.80
รวม			56.55

จากตารางที่ 17 ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่าง พบว่าประชาชนในชุมชนมีการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือการมีส่วนร่วมในการกำหนดหรือจัดลำดับความสำคัญของโครงการและมีส่วนร่วมในการชักชวนสมาชิกเข้าร่วมประชุม หรือวางแผนการปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำน้อยที่สุด

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 18 การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน

ระดับปัจจัย	จำนวน (N=301 คน)	ร้อยละ
ระดับต่ำ (0.00 – 0.49)	94	31.20
ระดับสูง (0.50 – 1.00)	207	68.80
รวม	**301**	**100.00**

จากตารางที่ 18 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับ การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนในระดับสูงร้อยละ 68.80 มีการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาในระดับต่ำร้อยละ 33.60 และเมื่อผู้วิจัยจำแนกรายข้อปรากฏดังตารางที่ 19

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 19 จำนวน ร้อยละ(เห็นด้วย) และส่วนเบี่ยงเบน การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน

ข้อความ	การรับรู้		ร้อยละ
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
4.1 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดหาแหล่งน้ำ พัฒนาซ่อมแซมและรักษาคุณภาพน้ำในชุมชน	191	110	63.50
4.2 ท่านมีส่วนร่วมในการรณรงค์ เสวนาในชุมชนและได้แสดงความคิดเห็นการ ใช้น้ำอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย หรือเกิดการสูญเปล่าน้อยที่สุด	170	131	56.50
4.3 ท่านมีส่วนร่วมในการประสาน ไกล่เกลี่ยปัญหา เพื่อกิจกรรมหรือการพัฒนาทรัพยากรน้ำ	161	140	53.50
4.4 โครงการด้านทรัพยากรน้ำในพื้นที่ท่าน มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า เพื่อเตรียมรองรับปัญหา.ในอนาคต	169	132	56.10
4.5 ท่านคัดเลือกแผนดำเนินกิจกรรม โดยพิจารณาถึงประโยชน์ที่ชุมชนต้องการมากที่สุด	196	105	65.10
4.6 ท่านพร้อมเสียสละเวลา กำลังกาย กำลังทรัพย์ในการ ดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน	178	123	59.10
รวม			**58.96**

จากตารางที่ 19 ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนการคัดเลือกแผนดำเนินกิจกรรม โดยพิจารณาถึงประโยชน์ที่ชุมชนต้องการมากที่สุดรองลงมาคือการมีส่วนร่วมในการจัดหาแหล่งน้ำพัฒนาซ่อมแซมและรักษาคุณภาพน้ำในชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 20 การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

ระดับปัจจัย	จำนวน (N=301 คน)	ร้อยละ
ระดับต่ำ (0.00 – 0.49)	63	20.90
ระดับสูง (0.50 – 1.00)	238	79.10
รวม	**301**	**100.00**

จากตารางที่ 20 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เกี่ยวกับ การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนาในระดับสูงร้อยละ 79.10 มีการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เกี่ยวกับการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนาในระดับต่ำร้อยละ 20.90 และเมื่อผู้วิจัยจำแนกรายข้อปรากฏดังตารางที่ 21

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 21 จำนวน ร้อยละ(เห็นด้วย) และส่วนเบี่ยงเบน การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

ข้อความ	การรับรู้		ร้อยละ
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
5.1 ท่านมีความประสงค์เข้าร่วมประชุมประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการด้านทรัพยากรน้ำในชุมชน	225	76	74.80
5.2 ท่านมีส่วนในการติดตาม แก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำให้ตรงกับความต้องการชุมชน	212	89	70.40
5.3 โครงการที่ได้ดำเนินการแล้วในชุมชน ส่วนใหญ่ มีประโยชน์ตรงกับความต้องการและแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็น	184	117	61.10
5.4 ท่านชักชวนเพื่อนบ้านให้สังเกตดูการเปลี่ยนแปลงของปริมาณและคุณภาพแหล่งทรัพยากรน้ำในชุมชน	201	100	66.80
รวม			68.27

จากตารางที่ 21 ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความประสงค์ในการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการด้านทรัพยากรน้ำและติดตามการแก้ไขปัญหาว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าโครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้วในชุมชนส่วนใหญ่มีประโยชน์ตรงกับความต้องการและแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็นน้อยมาก

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

3.การทดสอบสมมติฐาน

การทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้คือ ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชนในตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ผู้วิจัยใช้สถิติทดสอบ คือ การวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอนด้วยการทำดังนี้

1. ทำการเปลี่ยนแปลงระดับการวัดของตัวแปรอิสระจากการแบ่งกลุ่มและอันดับเป็นระดับแบ่งช่วง และอัตราส่วน คือ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ ที่ดินทำกินหรือประกอบกิจการ ด้วยการทำเป็นตัวแปรหุ่น (dummy variable) มีค่าตัวแปรเท่ากับ 1 และ 0 ซึ่งเมื่อรวมกับตัวแปรระดับแบ่งช่วงและอัตราส่วนที่มีอยู่แล้วจะได้จำนวนตัวแปรอิสระทั้งหมด 35 ตัวแปรโดยใช้สัญลักษณ์ X1 ถึง X35 และค่าตัวแปรตามทั้งหมด 5 ตัวแปรโดยใช้สัญลักษณ์ Y1 ถึง Y5

2. ตารางเมตริกความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระเพื่อดูความสัมพันธ์ขั้นสูงระหว่างตังแปร (multiconearity) ว่ามีหรือไม่ดังแสดงในตารางที่ 22

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 22 เมตริกความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสสระ

ตัวแปร	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12	X13	X14	X15	X16	X17	X18	X19	X20	X21	X22
X1	1	0.123*	-0.004	0.084	0.037	-0.062	-0.086	-0.038	0.040	0.141*	-0.052	-0.084	-0.105	-0.086	0.101	0.013	-0.039	0.135*	0.034	-0.039	0.008	-0.145*
X2		1	0.244**	-0.026	-0.107	-0.129*	-0.099	-0.085	0.182**	-0.292**	0.130*	0.309**	-0.014	-0.064	0.028	0.166**	-0.011	0.243**	-0.136*	0.042	-0.059	-0.173**
X3			1	-0.322**	-0.353**	-0.209**	-0.281**	-0.066	-0.093	-0.221**	0.167**	0.092	0.008	-0.053	-0.059	-0.160**	-0.201**	0.082	0.025	0.041	-0.050	0.016
X4				1	-0.267**	-0.158**	-0.212**	-0.050	-0.070	0.029	-0.075	0.097	-0.050	0.063	0.050	-0.119*	-0.152**	0.189**	-0.096	0.072	0.038	-0.100
X5					1	-0.173**	-0.232**	-0.054	-0.077	0.134*	-0.056	-0.098	-0.054	-0.044	0.047	-0.138*	-0.110	0.007	0.093	-0.009	-0.021	-0.025
X6						1	-0.138*	-0.032	-0.046	0.109	-0.124*	-0.078	0.198**	0.115*	-0.097	0.022	0.024	-0.125*	0.101	-0.024	0.060	0.026
X7							1	-0.034	-0.061	0.031	0.019	-0.066	-0.043	-0.035	0.072	0.439**	0.487**	-0.225*	-0.074	-0.106	0.014	0.085
X8								1	-0.014	-0.057	0.069	-0.025	-0.010	-0.008	-0.021	0.179**	0.207**	-0.081	-0.050	-0.032	-0.020	0.040
X9									1	-0.026	-0.004	0.068	-0.014	-0.012	-0.059	-0.039	-0.044	0.076	-0.070	0.036	-0.028	-0.005
X10										1	-0.834**	-0.140*	-0.057	-0.047	-0.036	-0.091	0.017	-0.063	0.029	-0.023	0.012	0.055
X11											1	-0.358**	-0.147*	-0.120*	0.080	0.072	0.007	-0.030	0.033	0.023	0.019	-0.033
X12												1	-0.025	-0.020	0.048	0.024	-0.024	0.150**	-0.121*	0.021	-0.048	-0.039
X13													1	-0.008	-0.083	0.000	-0.031	0.053	0.035	-0.032	-0.020	-0.047
X14														1	-0.34	0.000	-0.025	0.016	-0.040	-0.026	-0.016	0.068
X15															1	-0.062	-0.039	-0.036	0.081	0.012	-0.114*	0.070
X16																1	0.583**	-0.091	-0.042	-0.134*	-0.053	-0.142*
X17																	1	-0.254**	-0.152**	-0.098	-0.060	-0.144*
X18																		1	-0.408**	-0.264**	-0.168**	-0.386**
X19																			1	-0.158**	-0.096	-0.231**
X20																				1	-0.062	-0.150
X21																					1	-0.091

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

X22																					[1]

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตัวแปร	X23	X24	X25	X25	X27	X28	X29	X30	X31	X32	X33	X34	X35	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5
X1	0.133*	0.066	0.018	-0.091	0.055	-0.013	0.102	0.066	-0.100	-0.062	-0.028	-0.057	0.011	-0.060	-0.004	-0.031	-0.016	0.038
X2	0.641**	0.204**	-0.027	-0.184**	-0.024	-0.057	0.300**	0.113	0.049	0.049	-0.001	0.137*	0.157**	0.107	0.078	0.081	0.091	0.091
X3	0.301**	0.037	0.156**	-0.144*	-0.038	-0.012	0.053	0.115*	0.100	0.132*	0.081	-0.115*	0.114*	0.053	-0.104	0.039	0.061	0.007
X4	-0.059	-0.105	0.037	0.112	0.117*	-0.054	-0.070	-0.150**	0.014	0.081	0.050	-0.032	-0.067	0.067	-0.009	0.029	-0.039	0.083
X5	-0.087	-0.044	-0.069	0.088	-0.031	0.031	-0.096	0.061	-0.056	-0.207**	-0.055	0.057	-0.005	-0.112	0.061	-0.063	-0.045	-0.047
X6	-0.152**	0.105	-0.105	0.001	-0.018	-0.081	0.010	-0.027	-0.008	-0.048	-0.036	-0.060	-0.050	0.013	0.069	0.042	0.021	0.022
X7	-0.134*	0.047	-0.078	-0.022	-0.025	-0.046	0.119*	-0.022	-0.067	0.039	-0.061	0.150**	0.023	-0.035	0.021	-0.057	-0.020	-0.052
X8	-0.105	-0.061	-0.033	0.030	-0.006	0.116*	-0.058	0.014	0.081	-0.004	0.058	-0.028	-0.073	0.067	0.050	0.115*	0.076	0.021
X9	0.177**	0.011	0.034	-0.074	-0.008	0.064	0.026	-0.029	-0.068	-0.041	-0.053	0.049	-0.073	-0.012	-0.051	-0.041	-0.004	-0.043
X10	-0.244**	-0.039	-0.003	-0.033	-0.033	0.149**	-0.103	-0.115*	0.077	0.040	0.098	-0.033	-0.092	0.040	-0.010	0.027	0.040	0.035
X11	0.178**	0.004	0.054	0.025	0.040	-0.128*	0.022	0.062	-0.109	-0.030	-0.071	0.032	0.110	-0.027	0.019	-0.021	-0.010	-0.032
X12	0.170**	0.129*	-0.080	-0.092	-0.014	-0.001	0.169**	0.113	0.025	0.035	-0.032	0.008	0.033	-0.007	-0.034	-0.014	-0.018	0.006
X13	-0.085	-0.061	-0.033	0.111	-0.006	-0.025	-0.005	-0.042	0.102	-0.053	-0.005	-0.065	-0.131*	-0.009	0.022	0.071	-0.065	0.021
X14	-0.104	-0.106	-0.027	0.157**	-0.005	-0.021	-0.057	-0.013	0.022	-0.077	-0.017	0.043	-0.077	-0.028	0.018	-0.068	-0.024	-0.046
X15	0.069	0.059	-0.017	-0.054	0.012	-0.009	0.097	-0.014	-0.074	-0.129*	-0.072	-0.057	-0.124*	-0.105	-0.046	-0.085	-0.093	-0.091
X16	-0.003	0.098	-0.069	-0.110	-0.060	0.091	0.372**	0.054	0.132*	0.237**	0.127*	0.103	0.081	0.169*	0.129*	0.184**	0.193**	0.184**
X17	-0.074	0.065	-0.100	-0.044	-0.018	0.072	0.107	-0.016	0.001	0.077	0.002	-0.004	-0.076	0.057	0.025	0.071	0.091	0.081
X18	0.143*	0.076	0.006	-0.032	-0.048	-0.094	0.145	0.028	0.083	0.094	0.094	0.069	0.101	0.058	0.078	-0.033	0.043	0.108
X19	-0.054	0.086	0.009	-0.052	-0.029	-0.89	0.065	0.131*	-0.012	0.048	0.034	-0.140*	0.075	-0.066	-0.089	0.013	-0.012	-0.033
X20	-0.016	-0.227**	0.167**	0.141*	0.180**	-0.033	-0.142*	-0.061	-0.052	0.036	-0.036	-0.023	-0.006	0.073	-0.010	0.079	0.039	0.031
X21	-0.004	-0.106	-0.064	0.202**	-0.011	-0.049	-0.109	-0.089	-0.054	-0.057	0.017	0.069	0.057	-0.026	0.088	0.013	0.036	0.067

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

X22	-0.041	0.002	-0.035	-0.074	-0.027	0.174**	-0.166**	-0.113	-0.044-	0.180**	-0.141	0.040	-0.165**	-0.087	-0.041	-0.093	-0.155**	-0.229**

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 12 (ต่อ) เมตริกความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ

ตัวแปร	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12	X13	X14	X15	X16	X17	X18	X19	X20	X21	X22
X23																						
X24																						
X25																						
X26																						
X27																						
X28																						
X29																						
X30																						
X31																						
X32																						
X33																						
X34																						
X35																						
Y1																						
Y2																						
Y3																						
Y4																						
Y5																						

ตัวแปร	X23	X24	X25	X26	X27	X28	X29	X30	X31	X32	X33	X34	X35	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

X23	1	0.241**	-0.117*	-0.142*	-0.064	-0.085	0.240**	0.040	-0.036	-0.019	-0.052	0.073	0.140*	0.074	0.071	0.046	0.094	-0.039
X24		1	-0.424**	-0.675**	-0.075	-0.328**	0.592**	0.128*	0.076	-0.023	-0.032	-0.071	0.041	0.038	0.001	0.049	0.134*	-0.022
X25			1	-0.170**	-0.019	-0.082	-0.251**	-0.022	-0.001	0.072	0.064	0.017	0.064	0.034	-0.027	-0.020	-0.060	0.085
X26				1	-0.030	-0.131*	-0.401**	-0.115*	-0.035	-0.013	-0.003	0.090	0.001	-0.017	0.056	-0.011	-0.045	0.008
X27					1	-0.015	-0.047	0.008	-0.040	-0.040	-0.040	-0.041*	-0.117*	0.024	0.012	-0.010	-0.017	0.012
X28						1	-0.193**	-0.038	-0.084	-0.010	0.000	0.004	-0.135*	-0.096	-0.067	-0.053	-0.118*	-0.077
X29							1	0.260**	0.147*	0.141*	0.090	-0.036	0.147*	0.150**	0.110	0.144**	0.219**	0.150**
X30								1	0.110	0,095	0.074	-0.055	0.147	0.105	-0.040	0.113	0.077	0.064
X31									1	0.415**	0.432**	0.069	0.179**	0.454**	0.258**	0.415**	0.348**	0.306**
X32										1	0.504**	0.020	0.270**	0.525**	0.201**	0.494**	0.433**	0.410**
X33											1	0.037	0.255**	0.453**	0.248**	0.382**	0.415**	0.376**
X34												1	0.115*	0.147*	0.309**	0.105	0.183**	0.060
X35													1	0.228**	0.300**	0.207**	0.279**	0.235**
Y1														1	0.302**	0.686**	0.599**	0.516**
Y2															1	0.251**	0.298**	0.239**
Y3																1	0.675**	0.518**
Y4																	1	0.500**
Y5																		1

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

จากตารางที่ 22 แสดงให้เห็นถึงค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระมีค่าต่ำสุดคือ 0.000 และมีค่าสูงสุด คือ -0.834 ผลการเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่าปัจจัยต่างๆที่เป็นตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยส่วนบุคคลกับปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในตำบลยุโปโดยทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 23 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ปัจจัยส่วนบุคคล	การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ
รายได้ต่อเดือน	0.228**
	R^2=0.052

** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 23 ผลการเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลพบว่ารายได้ต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งเชิงบวก(0.228)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า R^2 = 0.052 แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเกี่ยวกับรายได้ต่อเดือนสามารถอธิบายหรือทำนายการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลาได้ร้อยละ5 ผลการวิเคราะห์จึงยอมรับหรือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 24 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ปัจจัยส่วนบุคคล	การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ
ที่ดินทำกินหรือประกอบกิจการที่อยู่ในตำบลยุโป	0.209**
	R^2=0.044

** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 24 ผลการเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับที่ทำกินในตำบลยุโปมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งเชิงบวก (0.209)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า $R^2 = 0.044$ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเกี่ยวกับที่ทำกินในตำบลยุโปสามารถอธิบายหรือทำนายการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลาได้ร้อยละ4 ผลการวิเคราะห์จึงยอมรับหรือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 25 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ปัจจัยส่วนบุคคล	การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ
ระดับการศึกษา	0.162**
	R^2=0.044

** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 25 ผลการเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลพบว่าปัจจัยเกี่ยวกับระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งเชิงลบ(-0.162)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า R^2 = 0.026) แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเกี่ยวกับระดับการศึกษาสามารถอธิบายหรือทำนายการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลาได้ร้อยละ2 ผลการวิเคราะห์จึงยอมรับหรือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 26 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ปัจจัยด้านสังคม	**การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ**
ปัจจัยด้านสังคม	0.647**
	R^2=0.418

** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 26 ผลการเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านสังคม พบว่ามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งเชิงบวก(0.647)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า $R^2 = 0.418$ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านสังคม สามารถอธิบายหรือทำนายการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลาได้ผลการวิเคราะห์จึงยอมรับหรือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา บทนี้เป็นการสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งจะกล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดย วัตถุประสงค์ดังนี้คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดสรรน้ำและความขัดแย้งด้านการใช้น้ำในชุมชนตำบลยุโป2)เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชนตำบลยุโป 3)เพื่อหาปัญหาข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป ผู้ศึกษาวิจัยได้ตั้งสมมุติฐานการวิจัยซึ่งเป็นตัวแปรอิสระไว้สองส่วนคือปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคม ความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชนในตำบลยุโป ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร คือประชาชนในหมู่ที่1 – 6 ของตำบลตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา จำนวน 301 ครัวเรือน จากจำนวนประชากร1,224 ครัวเรือน โดยใช้สูตรยามาเน่ (Yamane, 1973 : 727 – 728) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ 1) ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากประชาชนผู้นำชุมชนผู้นำศาสนาที่อาศัยอยู่ในตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา จำนวน 10 คน 2)ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนประชาชนกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งโครงสร้างของแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ (ส่วนที่1)เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ถูกสอบถาม ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในตำบล ลักษณะที่ดินทำกิน และระยะห่างระหว่างที่พักอาศัยกับแหล่งน้ำ (ส่วนที่2)เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยด้านสังคมโดยแบ่งคำถามออกเป็น5 ข้อได้แก่ ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารมีคำถามทั้งหมด5ข้อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำมีคำถามทั้งหมด 6 ข้อการรับการฝึกอบรม มีคำถามทั้งหมด 3 ข้อ การจัดสรรน้ำ มีคำถามทั้งหมด 7ข้อ ความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำมีคำถามทั้งหมด 8 ข้อ รวมคำถามทั้งสิ้น 29 ข้อ และกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยโดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตอบ เห็นด้วยให้คะแนน 1 คะแนนและไม่เห็นด้วยให้คะแนน 0 คะแนน (ส่วนที่3)เป็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยแบ่งคำถามออกเป็น 5 ข้อได้แก่ การกำหนดปัญหา สาเหตุ

และแนวทางแก้ไขมีคำถามทั้งหมด 4 ข้อความคาดหวังในผลประโยชน์มีคำถามทั้งหมด 4 ข้อการตัดสินใจเลือก และวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหามีคำถามทั้งหมด 4 ข้อ การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนมีคำถามทั้งหมด 6 ข้อ การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนามีคำถามทั้งหมด 4 ข้อ ประกอบด้วยคำถามทั้งสิ้น 22 ข้อและกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยโดยกำหนดการให้คะแนนตอบเห็นด้วยให้คะแนน1คะแนนตอบไม่เห็นด้วยให้คะแนน 0 คะแนน การแปลความหมาย $\overline{X}$ แทนค่าเฉลี่ย S.D.แทนส่วนเบี่ยงแบนมาตรฐาน(ส่วนที่4) เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการเข้ามามีส่วนร่วมการบริหารจัดการน้ำในตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามเปิด **2**) การหาคุณภาพของเครื่องมือเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ตรวจสอบหาความเที่ยงตรง (Validity) และค่าความเชื่อมั่น(Reliability)อาศัยการพิจารณาตัดสินของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ หรือมีความชำนาญในเรื่องชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งกำหนดไว้ 5 ท่าน และนำแบบสอบถามมาแก้ไขปรับปรุงเพื่อนำไปทดสอบหาความเชื่อมั่น(Reliability)โดยทดลองเก็บข้อมูลที่คล้ายกับกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในตำบลยุโปจำนวน40 ครัวเรือนแล้วหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยใช้คำสั่ง Reliability

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “มีส่วนร่วมการบริหารจัดการน้ำในตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา” สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างในภาพรวมเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 47.5) เพศชาย (ร้อยละ 52.50) มีอายุเฉลี่ยในภาพรวม 38 ปี มีระดับการศึกษาในภาพรวมมากที่สุดคือประถมศึกษา(ร้อยละ 29.9)มัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 22.6) และระดับที่สูงกว่าปริญญาตรีน้อยที่สุด(ร้อยละ 1.00) สถานภาพสมรสมีค่าสูงสุด(ร้อยละ68.1)รองลงมาสถานภาพโสด (ร้อยละ24.6) อาชีพเกษตรกรรมในภาพรวมมากที่สุด (ร้อยละ 40.5) รองลงมามีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว(ร้อยละ19.6)โดยอาชีพรับจ้างภาคอุตสาหกรรมมีค่าน้อยที่สุด(ร้อยละ4.0) รายได้ต่อเดือนในภาพรวมเฉลี่ย 6,200 บาท ที่ดินทำกินหรือประกอบกิจการที่เป็นของตัวเองมากที่สุด(ร้อยละ 62.8)รองลงมาเป็นที่ดินของญาติ(ร้อยละ21.3) และมีที่ดินทำกินหรือประกอบกิจการที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์มีค่าน้อยที่(ร้อยละ0.3) สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยมีจำนวน 5 คน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในตำบลยุโปเฉลี่ย 30 ปี มีที่ดินทำกินที่เป็นของตนเองเฉลี่ย 2 ไร่และระยะห่างที่พักกับแหล่งน้ำเฉลี่ย 1.5 กิโลเมตร

2.ข้อมูลที่เป็นปัจจัยด้านสังคม

ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ ข่าวสารในระดับสูง(ร้อยละ 62.10) มีการรับรู้ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ ข่าวสารในระดับต่ำ(ร้อยละ 37.90) ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำระดับสูง(ร้อยละ 67.80) การรับรู้ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในระดับต่ำ(ร้อยละ 32.20) ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับ การฝึกอบรมในระดับสูง(ร้อยละ 55.50) ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการฝึกอบรมในระดับต่ำ(ร้อยละ 44.50) ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับข้อมูลการจัดสรรน้ำในระดับสูง(ร้อยละ 82.40) มีการรับรู้ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับข้อมูลการจัดสรรน้ำในระดับต่ำ(ร้อยละ 17.60) ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับ ความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำในระดับสูง(ร้อยละ 69.40) การรับรู้ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำในระดับต่ำ(ร้อยละ 30.60) ผลการวิเคราะห์ จึงยอมรับหรือสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

3.การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ

การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เกี่ยวกับ การกำหนดปัญหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขในระดับสูง(ร้อยละ 71.80) และมีการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการกำหนดปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขในระดับต่ำ(ร้อยละ 28.80)

4.ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า รายได้ต่อเดือนมีค่าสหสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งเชิงบวก(0.228)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า $R^2 = 0.052$ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเกี่ยวกับรายได้ต่อเดือนสามารถอธิบายหรือทำนายการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลาได้(ร้อยละ5) ผลการวิเคราะห์จึงยอมรับหรือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ปัจจัยเกี่ยวกับที่ดินทำกินในพื้นที่ตำบลยุโปมีค่าสหสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งเชิงบวก(0.209)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า $R^2 = 0.044$ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเกี่ยวกับที่ทำกินในตำบลยุโปสามารถอธิบายหรือทำนายการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลาได้(ร้อยละ4) ผลการวิเคราะห์จึงยอมรับหรือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และปัจจัยเกี่ยวกับระดับการศึกษามีค่าสหสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งเชิงลบ(-0.162)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า $R^2 = 0.026$) แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเกี่ยวกับระดับการศึกษา สามารถอธิบายหรือทำนายการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลาได้(ร้อยละ2)ผลการวิเคราะห์จึงยอมรับหรือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้ง

ปัจจัยด้านสังคม พบว่ามีค่าสหสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งเชิงบวก (0.647)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า $R^2 = 0.418$ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านสังคม สามารถอธิบายหรือทำนายการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลาได้(ร้อยละ 42) สามารถแยกรายด้านตามประเด็นได้ดังนี้ คือ

ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการรับรู้เกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ในระดับสูง (ร้อยละ 62.10)การรับรู้เกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระดับต่ำ (ร้อยละ 37.9) ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารได้หลายช่องทางเช่นวิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ ซึ่งมีค่าสหสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับ

การกำหนดปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไขเชิงบวก(0.228)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า $R^2 = 0.052$

ส่วนที่สองระบบสื่อสารอินเทอร์เน็ตในชุมชนมีการใช้มากมีค่าสหสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการกำหนดปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไขทั้งเชิงบวก(0.356)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า $R^2 = 0.127$ และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านทรัพยากรน้ำมีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีค่าสหสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการกำหนดปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไขทั้งเชิงบวก(0.393)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า $R^2 = 0.154$

ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการรับรู้เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในระดับสูง (ร้อยละ 67.80)การรับรู้เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในระดับต่ำ (ร้อยละ 32.20) ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการกำหนดปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไข เชิงบวก(0.451)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า $R^2 = 0.204$ ความรู้ความเข้าใจการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการกำหนดปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไข เชิงบวก(0.335)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า $R^2 = 0.112$ การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำการกำหนดปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไข เชิงบวก(0.353)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า $R^2 = 0.124$ การวางแผนการใช้ทรัพยากรน้ำกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำการกำหนดปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไข เชิงบวก(0.387)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า $R^2 = 0.149$การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านทรัพยากรน้ำจากหน่วยงานรัฐและเอกชนกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำการกำหนดปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไข เชิงบวก(0.431)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า $R^2 = 0.185$ ความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมจากหน่วยงานหรือองค์กรกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำการกำหนดปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไข เชิงบวก(0.222)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า $R^2 = 0.049$ การแลกเปลี่ยนความรู้ในการใช้ทรัพยากรน้ำและการบำรุงรักษากับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำการกำหนดปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไขเชิงบวก(0.316)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า $R^2 = 0.100$ ในช่วงหน้าแล้งหมู่บ้านต้นน้ำกักเก็บน้ำไว้ทำให้หมู่บ้านท้ายน้ำมีน้ำไม่เพียงพอกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำการกำหนดปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไข เชิงบวก(0.262)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า$R^2 = 0.069$

ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารกับการมีส่วนร่วมในการความคาดหวังในผลประโยชน์ ซึ่งมีค่าสหสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.297)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.088 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการวางแผนการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบและยั่งยืนกับการมีส่วนร่วมในการความคาดหวังในผลประโยชน์ ซึ่งมีค่าสหสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.247)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.0618 ความต้องการรับการฝึกอบรมจากหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ มีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการความคาดหวังในผลประโยชน์ เชิงบวก(0.264)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.070 การพัฒนาและซ่อมแซมระบบระบายน้ำเป็นการเพิ่มปริมาณน้ำและเสริมศักยภาพการจัดสรรน้ำจะต้องดำเนินการด้วยความเป็นธรรมมีค่าสหสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการความคาดหวังในผลประโยชน์ เชิงบวก(0.259)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ0.01ค่าR^2=0.067การวางแผนงานโครงการควรจัดทำแผนระยะยาวและจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องกับการมีส่วนร่วมในการความคาดหวังในผลประโยชน์ เชิงบวก(0.218)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.048 ความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำเกี่ยวกับพื้นที่แหล่งน้ำมีน้อยกว่าพื้นที่ทางการเกษตรควรจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มกับการมีส่วนร่วมในการความคาดหวังในผลประโยชน์ เชิงบวก(0.224)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.050 ความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำเกี่ยวกับการเก็บกักน้ำของหมู่บ้านต้นน้ำที่ทำให้หมู่บ้านท้ายน้ำมีน้ำไม่เพียงพอกับการมีส่วนร่วมในการความคาดหวังในผลประโยชน์ เชิงบวก(0.227)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.051 ความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำเกี่ยวกับการขุดลอกตะกอนในแม่น้ำปัตตานีทำให้ประชาชนไม่พอใจเพราะทำให้ตลิ่งพังกับการมีส่วนร่วมในการความคาดหวังในผลประโยชน์ เชิงบวก(0.221)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.049

ปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับรายได้ต่อเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.184)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.034 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลข่าวสาร กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.227)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.052 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับระบบสื่อสารอินเตอร์เน็ตในชุมชน กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.405)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.164

ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านทรัพยากรน้ำ กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.397)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.157 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์โครงการด้านทรัพยากรน้ำ กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.365)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.133 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำ กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.364)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.133 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.311)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่า R^2= 0.097ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการวางแผนการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.369)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.136 ปัจจัยด้านสังคมด้านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการให้ความรู้ด้านทรัพยากรน้ำแก่ชุมชน กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.351)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.123ปัจจัยด้านสังคมด้านการฝึกอบรมเกี่ยวกับความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมกับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.243)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.059 ปัจจัยด้านสังคมความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำเกี่ยวกับการที่ไม่มีกลุ่มเครือข่ายผู้ใช้น้ำจึงทำให้เกิดความขัดแย้งด้านการจัดสรรน้ำกับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.225)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่าR^2= 0.051ปัจจัยด้านสังคมความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำเกี่ยวกับการเก็บกักน้ำในช่วงหน้าแล้งหมู่บ้านต้นน้ำกักน้ำทำให้หมู่บ้านท้ายน้ำมีน้ำไม่พอใช้กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.212)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่าR^2= 0.045

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับรายได้ต่อเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กับการมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.193)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.037 ปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวอาชีพอื่นๆ กับการมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.155)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.024 ปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับที่ดินทำกินในพื้นที่ตำบลยุโปกับการมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.219)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.048

ปัจจัยด้านสังคมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆในชุมชนเช่นวิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์กับการมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.266)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.051 ปัจจัยด้านสังคมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารระบบสื่อสารอินเตอร์เน็ตในชุมชนการมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.283)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.080 ปัจจัยด้านสังคมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านทรัพยากรน้ำกับการมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.290)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.084

ปัจจัยด้านสังคมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำการพัฒนาและบำรุงรักษาทรัพยากรน้ำกับการมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.320)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.102 ปัจจัยด้านสังคมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.331)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.110

ปัจจัยด้านสังคมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำการวางแผนการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบและยั่งยืนกับการมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.336)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.113

ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนกับการมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.340)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.116 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านการใช้ประโยชน์การบำรุงรักษากับการมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.269)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.071

ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการจัดสรรน้ำควรมีการรณรงค์การใช้น้ำอย่างประหยัดเพื่อสร้างพฤติกรรมและให้ความรู้แก่ประชาชนกับการมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.208)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.043

ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำซึ่งราษฎรไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำจึงทำให้เกิดความขัดแย้งในการใช้แหล่งน้ำร่วมกันกับ การมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.207)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.043 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำหมู่บ้านต้นน้ำเก็บกักน้ำทำให้หมู่บ้านท้ายน้ำมีน้ำไม่พอใช้กับการมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.333)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.111

ปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับรายได้ต่อเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.184)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.034 ปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวอาชีพอื่นๆ กับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.229)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.052 ปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับที่ดินทำกินในพื้นที่ตำบลยุโปกับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.150)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.023

ปัจจัยด้านสังคมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆในชุมชนเช่นวิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์กับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.190)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.036 ปัจจัยด้านสังคมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านทรัพยากรน้ำกับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก (0.336) และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.113

ปัจจัยด้านสังคมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์โครงการทรัพยากรน้ำกับ การมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.343)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.117 ปัจจัยด้านสังคมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันและการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำกับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.309)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.095

ปัจจัยด้านสังคมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.272)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.074

ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนกับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.296)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.088 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับการฝึกอบรมความต้องการรับการฝึกอบรมด้านทรัพยากรน้ำจากหน่วยงานองค์กรต่างๆกับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.235)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.055 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านการใช้ประโยชน์การบำรุงรักษากับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.277)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.076

ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำหมู่บ้านต้นน้ำเก็บกักน้ำทำให้หมู่บ้านท้ายน้ำมีน้ำไม่พอใช้กับการมีส่วนร่วมการการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.306)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.094

ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา จากการที่ผู้ศึกษาวิจัยและลงพื้นที่พบประชาชนผู้นำศาสนาผู้นำท้องถิ่นได้พูดคุยสอบถาม พบว่าราษฎรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจและความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการเข้ามามีส่วนร่วมเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแต่ยังมีอีกบางส่วนที่ไม่ทราบวัตถุประสงค์หรือเกิดความกังวนว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จะได้ประโยชน์อะไรกับการประชุม สัมมนาให้ความรู้ในด้านต่างๆเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำไม่มี ราษฎรขาดความเชื่อมั่นในหน่วยงานของรัฐที่จะเข้ามาจัดการอย่างเป็นรูปธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเนื่องจากราษฎรเข้าใจดีเรื่องงบประมาณที่สนับสนุนมีอย่างจำกัด และสถานการณ์ภัยใต้ที่ก่อเหตุยร้างความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพยสินในการเดินทางและร่วมทำกิจกรรม อีกส่วนหนึ่งก็คือการดำเนินการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำก็มิได้กระทำอย่างต่อเนื่องทำให้ราษฎรมองไม่เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าไปมีส่วนร่วม เพราะแต่ละครั้งในการเข้ามามีส่วนร่วมมีการเสนอแผนงานโครงการเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาเรื่องทรัพยากรน้ำในหลายๆมิติ แต่ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนอย่างทันท่วงทีทำให้ราษฎรเกิดความไม่เชื่อในการเข้ามามีส่วนร่วมการบริหารจัดการน้ำว่าจะทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่สามารถตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาให้กับราษฎรได้

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโปอำเภอเมือง จังหวัดยะลา” ผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาอภิปรายได้ดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างในภาพรวมเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 47.5) เพศชาย (ร้อยละ 52.50) มีอายุเฉลี่ยในภาพรวม 38 ปี มีระดับการศึกษาในภาพรวมมากที่สุดคือประถมศึกษา(ร้อยละ 29.9)มัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 22.6) และระดับที่สูงกว่าปริญญาตรีน้อยที่สุด(ร้อยละ 1.00) สถานภาพสมรสมีค่าสูงสุด(ร้อยละ68.1)รองลงมาสถานภาพโสด (ร้อยละ24.6) อาชีพเกษตรกรรมในภาพรวมมากที่สุด (ร้อยละ 40.5) รองลงมามีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว(ร้อยละ19.6)โดยอาชีพรับจ้างภาคอุตสาหกรรมมีค่าน้อยที่สุด(ร้อยละ4.0) รายได้ต่อเดือนในภาพรวมเฉลี่ย 6,200 บาท ที่ดินทำกินหรือประกอบกิจการที่เป็นของตัวเองมากที่สุด(ร้อยละ 62.8)รองลงมาเป็นที่ดินของญาติ(ร้อยละ21.3) และมีที่ดินทำกินหรือประกอบกิจการที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์มีค่าน้อยที่(ร้อยละ0.3) สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยมีจำนวน 5 คน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในตำบลยุโปเฉลี่ย 30 ปี มีที่ดินทำกินที่เป็นของตนเองเฉลี่ย 2ไร่และระยะห่างที่พักกับแหล่งน้ำเฉลี่ย 1.5 กิโลเมตร จากการศึกษาวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 38 ปี การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา ส่วนใหญ่สมรสแล้วประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 6,200 บาท และมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5คน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เฉลี่ย 30 ปีมีที่พักอาศัยอยู่ห่างจากแหล่งน้ำประมาณ1.5กิโลเมตร จะเห็นได้ว่าเพศชายเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วม และประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากกว่าอาชีพอื่น ๆ และมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนของ วันชัย วัฒนศัพท์ (2545:1)ให้ความหมายของ ” กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน” ว่าเป็นกระบวนการซึ่งสาธารณชนมีความห่วงกังวล มีความต้องการและมีทัศนะที่จะมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการตัดสินใจ แสดงความคิดเห็น

ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการรับรู้เกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ในระดับสูง (ร้อยละ 62.10)การรับรู้เกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระดับต่ำ (ร้อยละ 37.9) ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารได้หลายช่องทางเช่นวิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ ซึ่งมีค่าสหสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการกำหนดปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไขเชิงบวก(0.228)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า R^2 = 0.052ส่วนที่สองระบบสื่อสารอินเทอร์เน็ตในชุมชนมีการใช้มากมีค่าสหสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการกำหนดปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไขทั้งเชิงบวก

(0.356)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า R^2 = 0.127 และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านทรัพยากรน้ำมีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีค่าสหสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการกำหนดปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไขทั้งเชิงบวก(0.393)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่า R^2 = 0.154 ผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้ข่าวสาร หลายช่องทางและทั่วถึงทำให้มีความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการกำหนดปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไขและมีการใช้ระบบอินเตอร์เน็ตอีกช่องทางหนึ่งในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารรวมทั้งการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านทรัพยากรน้ำ นอกจากนี้ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารยังมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการคาดหวังในผลประโยชน์มีความสัมพันธ์และความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกินครึ่งเคยได้รับการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำจากภาครัฐและเอกชนสามารถรับรู้และเข้าใจถึงแนวทางการจัดสรรน้ำและความสำคัญของการจัดสรรน้ำ จากการศึกษาสัมภาษณ์ก็พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำ เรื่องการเก็บกักน้ำของหมู่บ้านต้นน้ำที่ทำให้หมู่บ้านท้ายน้ำมีน้ำไม่เพียงพอ ความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำเกี่ยวกับการขุดลอกตะกอนในแม่น้ำปัตตานีทำให้ประชาชนไม่พอใจเพราะทำให้ตลิ่งพัง จะเห็นได้ว่าการที่ประชาชนได้รับทราบข่าวสารอย่างทั่งถึง มีการฝึกอบรมความรู้เรื่องทรัพยากรน้ำ ส่งผลให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการใช้ทรัพยากรน้ำและการจัดสรรน้ำได้ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต และสามารถลดความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวินัย สามารถ (2540:ค) ทำการศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลแบบชุมชนมีส่วนร่วม ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

ปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับรายได้ต่อเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.184)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.034 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลข่าวสาร กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.227)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่า R^2= 0.052 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับระบบสื่อสารอินเตอร์เน็ตในชุมชน กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.405)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.164

ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านทรัพยากรน้ำ กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.397)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.157

ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์โครงการด้านทรัพยากรน้ำ กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.365)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.133 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำ กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.364)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.133 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.311)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่า R^2= 0.097ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการวางแผนการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.369)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.136 ปัจจัยด้านสังคมด้านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการให้ความรู้ด้านทรัพยากรน้ำแก่ชุมชน กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.351)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.123ปัจจัยด้านสังคมด้านการฝึกอบรมเกี่ยวกับความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมกับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.243)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.059 ปัจจัยด้านสังคมความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำเกี่ยวกับการที่ไม่มีกลุ่มเครือข่ายผู้ใช้น้ำจึงทำให้เกิดความขัดแย้งด้านการจัดสรรน้ำกับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.225)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่าR^2= 0.051ปัจจัยด้านสังคมความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำเกี่ยวกับการเก็บกักน้ำในช่วงหน้าแล้งหมู่บ้านต้นน้ำกักน้ำทำให้หมู่บ้านท้ายน้ำมีน้ำไม่พอใช้กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.212)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่าR^2= 0.045 ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้และปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา จะเห็นได้ว่ากลุ่มประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 6,200 บาท มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมและมีเวลาในการรับฟังข้อมูลข่าวสาร และมีเวลาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการสอดคล้องกับทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชนของอคิน รพีพัฒน์ (2545:7)ปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงานจะต้องมีศิลปะในการสร้างความ

สนใจในเรื่องที่จะเกลี่ยกล่อมโดยเฉพาะในเรื่องความต้องการของคนตามหลักทฤษฎี maslow ที่เรียกว่าลำดับขั้นความต้องการ(hierarchy of need)จากน้อยไปหามาก

ปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านทรัพยากรน้ำกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหามีความสัมพันธ์กับ ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเกี่ยวกับการกำหนดปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผนแก้ไขปัญหาอย่างมีระบบ ตลอดจนสามารถวางแผนพัฒนาทรัพยากรน้ำโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัจจัยทางสังคมเกี่ยวกับการรับการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนกับการมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านการใช้ประโยชน์การบำรุงรักษากับการมีส่วนร่วมการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน จะเห็นได้ว่าการที่ประชาชนได้รับทราบการฝึกอบรมก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน ของ สมลักษณา ไชยเสริฐ (2549:142-149) ได้แบ่งแนวทางการมีส่วนร่วมของปรระชาชนเป็น 3 ด้านหลักคือด้านประชาชน ด้านการมีส่วนร่วมและด้านภาครัฐ

ปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับรายได้ต่อเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.184)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.034 ปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวอาชีพอื่นๆ กับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.229)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.052 ปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับที่ดินทำกินในพื้นที่ตำบลยุโปกับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.150)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.023 ปัจจัยด้านสังคมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆในชุมชนเช่นวิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์กับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.190)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.036 ปัจจัยด้านสังคมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านทรัพยากรน้ำกับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก (0.336) และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.113 ปัจจัยด้านสังคมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์โครงการทรัพยากรน้ำกับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.343)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.117 ปัจจัยด้านสังคมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันและการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำกับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.309)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.095 ปัจจัยด้านสังคมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.272)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.07 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนกับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.296)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.088 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับการฝึกอบรมความต้องการรับการฝึกอบรมด้านทรัพยากรน้ำจากหน่วยงานองค์กรต่างๆกับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.235)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.055 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านการใช้ประโยชน์การบำรุงรักษากับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.277)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.076 ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำหมู่บ้านต้นน้ำเก็บกักน้ำทำให้หมู่บ้านท้ายน้ำมีน้ำไม่พอใช้กับการมีส่วนร่วมการการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนาซึ่งมีค่าความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเชิงบวก(0.306)และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01ค่าR^2= 0.094 ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลเกี่ยวกับรายได้และอาชีพรวมทั้งที่ดินที่เป็นของตนเองที่อยู่ในพื้นที่ตำบลยุโปและปัจจัยด้านสังคมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจด้านทรัพยากรน้ำการใช้ประโยชน์โครงการทรัพยากรน้ำการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการรับการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านทรัพยากรน้ำและความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนาซึ่งสอดคล้อง วิชิต นันทสุวรรณและจำนงแรกพินิจ (2543:46) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้ 1) การร่วมคิด 2)การร่วมวางแผน 3)การร่วมปฏิบัติ 4)การร่วมประเมินผล 5) การร่วมรับผลประโยชน์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่จะทำให้เกิดเป็นรูปธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและสามารถป้องกันบรรเทาปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งโดยปราศจากความขัดแย้งในชุมชนจากการศึกษาวิจัย พบว่าสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ได้ดังนี้ คือ

(1)ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ และเพิ่มจำนวนครั้งของการจัดกิจกรรมให้มากขึ้นกว่าที่เป็น จากการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่า เพศชายมีการมีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิงและอายุเฉลี่ย 38 ปี มีอาชีพเกษตรกรรมที่มีที่ดินเป็นของตนเองในพื้นที่ตำบลยุโป มีรายได้ ต่อเดือนเฉลี่ยหกพันบาทขึ้นไป ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความตั้งใจและมีจิตอาสาในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ นอกจากนี้จะต้องปลูกฝังให้ประชาชนและเยาวชนมีกิจกรรมร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำให้มากขึ้น

(2) แหล่งน้ำที่มีอยู่ขาดการดูแลเอาใจใส่ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังโดยเฉพาะการเข้ามาบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนในการจัดสรรน้ำให้มีใช้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร

(3) แหล่งน้ำสาธารณะประเภทคลองเช่นคลองลำดา คลองตาสา คลองสะท้อนฯลฯ จะต้องพัฒนายกระดับเก็บกักเป็นขั้นบันไดเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำและมีอาคารบังคับน้ำระบายน้ำช่วงน้ำหลากได้

(4) จะต้องส่งเสริมทำความเข้าใจกับกลุ่ม ประชาชนในพื้นที่หรือผู้นำชุมชนให้เข้าใจและทราบถึงวัตถุประสงค์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(5) ต้องมีการประชาสัมพันธ์และรณรงค์ส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างจริงจังต่อเนื่องทำกิจกรรมนำร่องให้เป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการผลักดันในกิจกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างต่อเนื่อง

(6) จะต้องสร้างแนวร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยให้ความคิดมาจากความต้องการของชุมชนที่แท้จริงและเป็นกิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมทุกขบวนการ

(7) ต้องให้มีกลุ่มหรือคณะทำงานมีงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมในการบริหารจัดการน้ำในชุมชนและส่งเสริมอาชีพมีการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดและบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ในครั้งต่อไปพอสังเขปดังนี้ คือ

(1) ศึกษาวิจัยเพื่อและจัดหาแหล่งน้ำต้นทุนทุกหมู่บ้านมีการจัดสรรน้ำการผันน้ำอาจเป็นระบบรางหรือระบบท่อให้ครอบคลุมพื้นที่การเกษตร เป็นการเพิ่มผลผลิตให้ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

(2) ศึกษาวิจัยการใช้ทรัพยากรน้ำการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำและการกระจายน้ำในพื้นที่ให้ทั่วถึงครอบคลุมสร้างอาชีพเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มรายได้ของประชาชนในพื้นที่เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

(3)ศึกษาวิจัยแนวทางการจัดทำแผนแม่บทในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการป้องกัน บรรเทา แก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งอย่างเป็นระบบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ภาคผนวก ง
ค่าความเชื่อมั่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย

ลำดับที่	คุณลักษณะของเครื่องมือ	ค่าความเชื่อมั่น
1	ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสาร	0.830
2	ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ	0..831
3	ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการรับการฝึกอบรม	0..832
4	ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับการจัดสรรน้ำ	0..839
5	ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวกับความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำ	0..836
6	การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเกี่ยวกับการกำหนดปัญหาและแนวทางแก้ไข	0.801
7	การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเกี่ยวกับการร่วมรับประโยชน์	0..801
8	การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา	0.796
9	การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน	0.798
10	การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเกี่ยวกับการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา	0.780
	ค่าเฉลี่ยรวม	0.815

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ที่ ศธ ๐๕๕๙/ว๑๐๘๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
95000

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแบบสอบถาม

เรียน นายสมพงศ์ เพ็ชรบริสุทธิ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายปรีชา กระจ่างลิขิต นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา” โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ ศรีสวัสดิ์	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
๒. ดร ตายูดิน อุสมาน	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
๓. รองศาสตราจารย์ ดร.วิชิต เรืองแป้น	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

มหาวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในสาขาวิชาดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไกรสร ศรีไตรรัตน์)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

สำนักงานบัณฑิตศึกษา
โทร.๐๗๓ –๒๒๗๑๖๒
โทรสาร ๐๗๓ - ๒๒๗๑๓๑

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ที่ ศธ ๐๕๕๙/ว๑๐๘๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
95000

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแบบสอบถาม

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมานมิตร วิทยอภิบาลกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายปรีชา กระจ่างลิขิต นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา” โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ ศรีสวัสดิ์	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
๒. ดร ตายูดิน อุสมาน	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
๓. รองศาสตราจารย์ ดร.วิชิต เรืองแป้น	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

มหาวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในสาขาวิชาดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไกรสร ศรีไตรรัตน์)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

สำนักงานบัณฑิตศึกษา
โทร.๐๗๓ –๒๒๗๑๖๒
โทรสาร ๐๗๓ - ๒๒๗๑๓๑

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ที่ ศธ ๐๕๕๙/ว๑๐๘๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
95000

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแบบสอบถาม

เรียน ดร.เนาวรัตน์ ตรีไพบูลย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายปรีชา กระจ่างลิขิต นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา” โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ ศรีสวัสดิ์	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
๒. ดร ตายูดิน อุสมาน	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
๓. รองศาสตราจารย์ ดร.วิชิต เรืองแป้น	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

มหาวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในสาขาวิชาดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไกรสร ศรีไตรรัตน์)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

สำนักงานบัณฑิตศึกษา
โทร.๐๗๓ –๒๒๗๑๖๒
โทรสาร ๐๗๓ - ๒๒๗๑๓๑

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ที่ ศธ ๐๕๕๙/ว๑๐๘๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
95000

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแบบสอบถาม

เรียน ดร.บุญสิทธิ์ ไชยชนะ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายปรีชา กระจ่างลิขิต นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา” โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ ศรีสวัสดิ์	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
๒. ดร ตายูดิน อุสมาน	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
๓. รองศาสตราจารย์ ดร.วิชิต เรืองแป้น	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

มหาวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในสาขาวิชาดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไกรสร ศรีไตรรัตน์)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

สำนักงานบัณฑิตศึกษา
โทร.๐๗๓ –๒๒๗๑๖๒
โทรสาร ๐๗๓ - ๒๒๗๑๓๑

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ที่ ศธ ๐๕๕๙/ว๑๐๘๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
95000

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแบบสอบถาม

เรียน ดร.นุมาน หะยีมะแซ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายปรีชา กระจ่างลิขิต นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา” โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังนี้

๑. รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ ศรีสวัสดิ์	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
๒. ดร ตายูดิน อุสมาน	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
๓. รองศาสตราจารย์ ดร.วิชิต เรืองแป้น	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

มหาวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในสาขาวิชาดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไกรสร ศรีไตรรัตน์)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

สำนักงานบัณฑิตศึกษา
โทร.๐๗๓ –๒๒๗๑๖๒
โทรสาร ๐๗๓ - ๒๒๗๑๓๑

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ภาคผนวก ฉ
รายชื่อหน่วยงานที่ให้ทดลองเครื่องมือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

รายชื่อหน่วยงานที่ให้ทดลองเครื่องมือ

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสาป

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ภาคผนวก ช
รายชื่อหน่วยงานที่ทำการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

รายชื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8 กรมทรัพยากรน้ำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ภาคผนวก ซ
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ดร.นุมาน หะยีมะแซ Doctor of Philosophy (Ph.D) สาขาวิชา History จาก Universiti Sains Malaysia ตำแหน่ง อาจารย์ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ม. สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

2. ดร.เนาวรัตน์ ตรีไพบูลย์ วุฒิการศึกษา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง หัวหน้าภาควิชาพื้นฐานการศึกษา สถานที่ทำงาน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมานมิตร วิทยภิบาลกุล กศ.บ.(สังคมศึกษา) ศศ.ม. (การพัฒนาสังคม) อดีตผู้ช่วยศาสตราจารย์ระดับ 8 มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาข้าราชการบำนาญ

4. ดร.บุญสิทธิ์ ไชยชนะ วุฒิการศึกษา วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (วท.ด.) สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานบัณฑิตศึกษา สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

5. นายสมพงศ์ เพ็ชรบริสุทธิ์ วุฒิการศึกษา วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วท.ม.) สาขาวิชาเวชศาสตร์ชุมชน จาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง วิทยาจารย์ชำนาญการพิเศษ สถานที่ทำงาน วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์

ชื่อ-นามสกุล ปรีชา กระจ่างลิขิต

วัน เดือน ปีเกิด 2 กรกฎาคม 2507

ที่อยู่ปัจจุบัน 32 ถนนสิโรรส ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา 95000

ประวัติการศึกษา

ระดับประถมศึกษา	โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านสะเตง)
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	โรงเรียนคณะราษฎร์บำรุง จังหวัดยะลา
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	วิทยาลัยเทคนิคชัยนาท
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี
ระดับปริญญาตรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ประสบการณ์การทำงาน

2534 นายช่างโยธา สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท จังหวัดยะลา

2545 เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6 ว. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดยะลา

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ

สถานที่ทำงานปัจจุบัน สำนักทรัพยากรน้ำภาค 8 สงขลา

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ภาคผนวก ข

ค่า IOC ในการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

แบบตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ หาค่า IOC

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่าเฉลี่ย IOC	สรุปผล
		1	2	3	4	5			
1	เพศ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
2	อายุ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
3	ระดับการศึกษา	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
4	สถานภาพสมรส	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
5	สมาชิกที่อาศัยในครัวเรือน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
6	รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
7	อาชีพ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
8	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำ……..ปี	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
9	ที่ดินทำกินหรือประกอบกิจการอยู่ในลักษณะใด	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
10	ที่ดินทำกินหรือประกอบกิจการของท่านในตำบลยุโป จำนวน……ไร่	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
11	ระยะห่างที่อยู่อาศัยของท่านกับแหล่งน้ำ……กิโลเมตร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ส่วนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยด้านสังคม

1. ปัจจัยด้านรับรู้ข่าวสาร

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่าเฉลี่ย IOC	สรุปผล
		1	2	3	4	5			
1.1	แหล่งให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ในชุมชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ โทรศัพท์ และอื่นๆ มีเพียงพอ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
1.2	ท่านมีการค้นหาข้อมูลหลายๆ ช่องทาง เพื่อทราบข้อเท็จจริงก่อนตัดสินใจนำไปใช้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
1.3	การรับรู้ข่าวสารและส่งข่าวสารท่านมีความสะดวก	+1	+1	+1	+1	0	4	.8	ใช้ได้
1.4	ระบบสื่อสารอินเตอร์เน็ตในชุมชนท่านมีการใช้มาก	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
1.5	การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านทรัพยากรน้ำโดยหน่วยงานรัฐ หรือเอกชน ในชุมชนมีมาก	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

2. ความรู้ความข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่าเฉลี่ย IOC	สรุปผล
		1	2	3	4	5			
2.1	ท่านมีความรู้ความเข้าใจ การใช้ประโยชน์โครงการด้านทรัพยากรน้ำ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
2.2	ท่านมีความรู้ความเข้าใจการพัฒนาและบำรุงรักษา ทรัพยากรน้ำ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
2.3	ท่านมีความรู้ความเข้าใจการป้องกัน และการ แก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
2.4	ท่านมีความรู้ความเข้าใจการอนุรักษ์ และฟื้นฟูด้านทรัพยากรน้ำ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
2.5	ชุมชนท่านมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
2.6	ท่านคิดว่าเห็นควรมีการวางแผนการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบและ ยั่งยืน	+1	0	+1	+1	+1	4	.8	ใช้ได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

3.การรับการฝึกอบรม

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่าเฉลี่ย IOC	สรุปผล
		1	2	3	4	5			
3.1	หน่วยงานรัฐหรือเอกชน ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำแก่ชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
3.2	ท่านมีความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมด้านทรัพยากรน้ำจากหน่วยงาน หรือ องค์กรต่างๆ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
3.3	ในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านการใช้ ประโยชน์การบำรุงรักษาทรัพยากรน้ำ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

4. การจัดสรรน้ำ

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่าเฉลี่ย IOC	สรุปผล
		1	2	3	4	5			
4.1	การจัดหาและการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำมีความสำคัญต่อการพัฒนาของตำบลยุโป	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
4.2	การพัฒนาและซ่อมแซมระบบระบายน้ำและการจัดสรรน้ำจะต้องดำเนินการด้วยความเป็นธรรม	+1	0	+1	+1	+1	4	.8	ใช้ได้
4.3	แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่จะต้องฟื้นฟูให้เกิดประโยชน์และความคุ่มค่าใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด	+1	0	+1	+1	+1	4	.8	ใช้ได้
4.4	การเชื่อมโยงแหล่งน้ำ (การผันน้ำ) มีความจำเป็นต้องดำเนินการวางแผนบริหารจัดการน้ำในอนาคตเพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลยุโป	+1	0	+1	+1	+1	4	.8	ใช้ได้
4.5	การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเพิ่มความรู้ ทักษะเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การพัฒนาการบริหารจัดการน้ำมีความจำเป็น	+1	0	+1	+1	+1	4	.8	ใช้ได้
4.6	ควรมีการรณรงค์การใช้น้ำอย่างประหยัดเพื่อสร้างพฤติกรรมและให้ความรู้ แก่ประชาชน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
4.7	การวางแผนงาน/โครงการควรจัดทำเป็นแผนระยะยาวและจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

5. ความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำ

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่าเฉลี่ย IOC	สรุปผล
		1	2	3	4	5			
5.1	ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจึงทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในการใช้แหล่งน้ำร่วมกัน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
5.2	หน่วยงานราชการเข้าไปพัฒนาแหล่งน้ำจ่ายค่าชดเชยไม่เหมาะสม	+1	0	+1	+1	+1	4	.8	ใช้ได้
5.3	ที่ไม่มีเอกสารสิทธิที่ประชาชนใช้ประโยชน์ หากทางราชการเข้าไปพัฒนาไม่ควรได้รับค่าชดเชย	+1	0	+1	+1	+1	4	.8	ใช้ได้
5.4	ในพื้นที่ไม่มีกลุ่มเครือข่ายผู้ใช้น้ำจึงทำให้เกิดความขัดแย้งด้านการจัดสรรน้ำ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
5.5	จากการเพิ่มขึ้นของประชากรทำให้เกิดการบุกรุกที่ดินสาธารณะที่เป็น แหล่งน้ำ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
5.6	พื้นที่แหล่งน้ำมีน้อยกว่าพื้นที่ทางการเกษตร ควรจัดหาแหล่งน้ำเพิ่ม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
5.7	ในช่วงหน้าแล้งหมู่บ้านต้นน้ำกักเก็บน้ำไว้ ทำให้หมู่บ้านท้ายน้ำมีน้ำไม่พอใช้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
5.8	การขุดลอกตะกอนในแม่น้ำปัตตานีทำให้ชาวบ้านไม่พอใจเพราะทำให้ตลิ่งพัง	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ส่วนที่ 3 ข้อมูลปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ

1. การกำหนดปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไข

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่าเฉลี่ย IOC	สรุปผล
		1	2	3	4	5			
1.1	ท่านมีส่วนร่วมรวบรวมปัญหาและสาเหตุของการเกิดปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในพื้นที่	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
1.2	ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาทางแก้ปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
1.3	ท่านมีส่วนนำความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
1.4	ท่านทราบสภาพพื้นที่และข้อมูลการเกิดภัยเป็นอย่างดี เช่นพื้นที่ภัยแล้ง พื้นที่น้ำท่วม	+1	+1	+1	+1	0	4	.8	ใช้ได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

2.ความคาดหวังในผลประโยชน์

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่าเฉลี่ย IOC	สรุปผล
		1	2	3	4	5			
2.1	ท่านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆโดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนใดๆ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
2.2	ท่านเข้ามามีส่วนร่วมต่างๆ เพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
2.3	ท่านเข้ามามีส่วนร่วมต่างๆ เพราะคาดว่าตนเองจะได้รับประโยชน์ตอบแทน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
2.4	ท่านเข้ามามีส่วนร่วมต่างๆ เพราะเห็นว่าชุมชนจะได้รับประโยชน์	+1	+1	+1	+1	0	4	.8	ใช้ได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

3. การตัดสินใจเลือก และวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่าเฉลี่ย IOC	สรุปผล
		1	2	3	4	5			
3.1	ท่านมีส่วนในการเสนอ หรือตัดสินใจเลือกแผนดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
3.2	ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดหรือจัดลำดับ ความสำคัญโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำของชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
3.3	ท่านมีส่วนในการชักชวนสมาชิกเข้าร่วมประชุมแสดงความเห็นการแก้ปัญหาความเดือดร้อนด้านทรัพยากรน้ำ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
3.4	ท่านมีส่วนร่วมการประชุม หรือวางแผนการปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

4. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่าเฉลี่ย IOC	สรุปผล
		1	2	3	4	5			
4.1	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดหาแหล่งน้ำ พัฒนา และซ่อมแซม แหล่งน้ำ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
4.2	ท่านมีส่วนร่วมในการรณรงค์การใช้น้ำ อย่างประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย หรือเกิดการสูญเปล่าน้อยที่สุด	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
4.3	ท่านมีส่วนร่วมประสาน ไกล่เกลี่ยปัญหา เพื่อกิจกรรมหรือการพัฒนาทรัพยากรน้ำ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
4.4	โครงการด้านทรัพยากรน้ำในพื้นที่ท่านมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าเพื่อเตรียมรองรับปัญหา	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
4.5	ท่านคัดเลือกแผนดำเนินกิจกรรมโดยพิจารณาถึงประโยชน์ที่ชุมชนต้องการมากที่สุด	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
4.6	ท่านพร้อมเสียสละเวลากำลังกาย กำลังทรัพย์ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

5. การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่าเฉลี่ย IOC	สรุปผล
		1	2	3	4	5			
5.1	ท่านเคยเข้าร่วมประชุมประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการด้านทรัพยากรน้ำในชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
5.2	ท่านมีส่วนในการติดตาม แก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำให้ตรงกับความต้องการชุมชน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
5.3	โครงการที่ได้ดำเนินการแล้วในชุมชน ส่วนใหญ่ มีประโยชน์ตรงกับความต้องการ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
5.4	ท่านชักชวนเพื่อนบ้านให้สังเกตดูการเปลี่ยนแปลงของแหล่งทรัพยากรน้ำ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ส่วนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ ในการเข้ามามีส่วนร่วมการบริหารทรัพยากรน้ำ
ท่านมีปัญหาอะไรบ้างในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ

4.1 ไม่ทราบเป้าหมายของการเข้าไปมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ.....

.....

4.2 นิสัยส่วนตัวไม่ชอบการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ข้อเสนอแนะ.....

.....

4.3 ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี

ข้อเสนอแนะ.....

.....

4.4 คิดว่าจะมีผลทำให้ตนเองเดือดร้อน หรือยุ่งยากเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ.....

.....

4.5 ไม่พร้อมในทางเศรษฐกิจ ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว

ข้อเสนอแนะ.....

.....

4.6 ไม่มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ.....

.....

4.7 คิดว่าตนเองไม่มีความสามารถเพียงพอ

ข้อเสนอแนะ.....

.....

4.8 ทางราชการไม่มีการสนับสนุนให้เข้าไปมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ.....

.....

4.9 อื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ.....

.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ส่วนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ ในการเข้ามามีส่วนร่วมการบริหารทรัพยากรน้ำ

ท่านมีปัญหาอะไรบ้างในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่าเฉลี่ย IOC	สรุปผล
		1	2	3	4	5			
4.1	ไม่ทราบเป้าหมายของการเข้าไปมีส่วนร่วม ข้อเสนอแนะ								ใช้ได้
4.2	นิสัยส่วนตัวไม่ชอบการทำงานร่วมกับผู้อื่น ข้อเสนอแนะ								ใช้ได้
4.3	ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี ข้อเสนอแนะ								
4.4	คิดว่าจะมีผลทำให้ตนเองเดือดร้อน หรือยุ่งยากเพิ่มขึ้น ข้อเสนอแนะ								
4.5	ไม่พร้อมในทางเศรษฐกิจ ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว ข้อเสนอแนะ								

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่าเฉลี่ย IOC	สรุปผล
		1	2	3	4	5			
4.6	ไม่มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วม ข้อเสนอแนะ								ใช้ได้
4.7	คิดว่าตนเองไม่มีความสามารถเพียงพอ ข้อเสนอแนะ								ใช้ได้
4.8	ทางราชการไม่มีการสนับสนุนให้เข้าไปมีส่วนร่วม ข้อเสนอแนะ								
4.9	อื่น ๆ ข้อเสนอแนะ								

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

แบบสอบถาม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป

อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

แบบสอบถามชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัยนิพนธ์เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา โดยนายปรีชา กระจ่างลิขิต นักศึกษาปริญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัรฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา คณะวิทยาศาสตรเทคโนโลยี่และลัยราชภัฏยะลา โดยใช้แบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ตอนได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคม

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นอื่นๆในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

ดังนั้นจึงขอความอนุเคราะห์ผู้ตอบแบบสอบถามอ่านข้อความให้ละเอียดแล้วตอบคำถามทุกข้อตามที่ผู้ตอบแบบสอบถาม**เห็นด้วย**หรือ**ไม่เห็นด้วย** โดยให้ใส่เครื่องหมายถูกในข้อที่ท่านเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเพียงข้อเดียว คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นจะถือว่าคำตอบที่ได้ความลับ และจะนำมาใช้เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

นายปรีชา กระจ่างลิขิต

ผู้ทำการศึกษาวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตอนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

<u>คำชี้แจง</u> กรุณาใส่เครื่องหมาย √ ลงในช่อง ( ) หรือเติมข้อความลงในช่องว่างให้ตรงกับข้อเท็จจริงกับตัวท่านมากที่สุด

1. เพศ

( ) ชาย ( ) หญิง

2. อายุ.....ปี

3. ระดับการศึกษา

1. ( ) ประถมศึกษา 2. ( ) มัธยมศึกษาตอนต้น
3. ( ) มัธยมศึกษาตอนปลาย 4. ( ) อนุปริญญา
5. ( ) ปริญญาตรี 6. ( ) สูงกว่าปริญญาตรี
7. ( ) อื่นๆ (ระบุ).....

4. สถานภาพสมรส

1. ( ) โสด 2. ( ) สมรส 3.( )หม้าย4. ( ) หย่า 5. ( ) แยกกันอยู่

5. สมาชิกที่อาศัยอยู่ร่วมกันในครัวเรือน จำนวน.....คน

6. รายได้ของท่านโดยเฉลี่ยประมาณเดือนละ.....บาท

7. อาชีพ

1. ( ) รับราชการ 2. ( ) เกษตรกร (ทำนา ทำสวน ประมง)
3. ( ) ประกอบธุรกิจส่วนตัว 4. ( ) รับจ้างภาคเกษตร
5. ( ) รับจ้างภาคอุตสาหกรรม 6. ( ) อื่น ๆ (ระบุ.....)

8. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในตำบลยุโป .....ปี

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

9. ที่ดินทำกินหรือประกอบกิจการอยู่เป็นลักษณะใด

1. ( ) เป็นของตัวเอง
2. ( ) เช่าที่ดิน
3. ( ) ที่ดินของญาติ
4. ( ) ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์
5. ( ) อื่นๆ (ระบุ) ……..

10. ท่านมีที่ดินทำกินหรือประกอบกิจการเป็นของท่านเอง อยู่ในตำบลยุโป จำนวน ..... ไร่

11. ระยะห่างระหว่างที่พักอาศัยของท่านกับแหล่งน้ำ.....กิโลเมตร

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตอนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยด้านสังคม

1 หมายถึง ระดับความคิดเห็น (เห็นด้วย)

0 หมายถึง ระดับความคิดเห็น (ไม่เห็นด้วย)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น		
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	รหัสค่าตัวแปร
1. ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสาร			
1.1 แหล่งให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ในชุมชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ โทรศัพท์ เสียงตามสาย และอื่นๆ มีเพียงพอ			
1.2 ท่านได้รับข่าวสารได้หลายๆ ช่องทาง เพื่อทราบข้อเท็จจริงก่อนตัดสินใจนำไปใช้			
1.3 การรับรู้ข่าวสารและส่งข่าวสาร ท่านมีความสะดวก			
1.4 ระบบสื่อสารอินเตอร์เน็ตในชุมชนท่านมีการใช้มาก			
1.5 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านทรัพยากรน้ำโดยหน่วยงานรัฐหรือเอกชน ในชุมชนมีมาก			
2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ			
2.1 ท่านมีความรู้ความเข้าใจ การใช้ประโยชน์โครงการด้านทรัพยากรน้ำ			
2.2 ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาและบำรุงรักษา ทรัพยากรน้ำ			
2.3 ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันและการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ			
2.4 ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และฟื้นฟูด้านทรัพยากรน้ำ			
2.5 ชุมชนท่านมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำ			
2.6 ชุมชนมีการวางแผนการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบและ ยั่งยืน			
3. การรับการฝึกอบรม			
3.1 หน่วยงานรัฐหรือเอกชน ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำแก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง			
3.2 ท่านมีความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมด้านทรัพยากรน้ำจากหน่วยงานหรือ องค์กรต่างๆ			

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น		
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	รหัสค่าตัวแปร
3.3 ในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านการใช้ ประโยชน์ การบำรุงรักษาทรัพยากรน้ำ			
4. การจัดสรรน้ำ			
4.1 การจัดหาและการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำมีความสำคัญต่อการพัฒนาของตำบลยุโป			
4.2 การพัฒนาและซ่อมแซมระบบระบายน้ำและจัดสรรน้ำจะต้องดำเนินการด้วยความเป็นธรรม			
4.3 แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่จะต้องฟื้นฟูให้เกิดประโยชน์และความคุ่มค่าใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด			
4.4 การเชื่อมโยงแหล่งน้ำ (การผันน้ำ) มีความจำเป็นต้องดำเนินการวางแผนบริหารจัดการน้ำในอนาคตเพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลยุโป			
4.5 การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเพิ่มความรู้ทักษะเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การพัฒนาการบริหารจัดการน้ำมีความจำเป็น			
4.6 ควรมีการรณรงค์การใช้น้ำอย่างประหยัดเพื่อสร้างพฤติกรรมและให้ความรู้แก่ประชาชน			
4.7 การวางแผนงาน/โครงการควรจัดทำเป็นแผนระยะยาวและจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง			
5. ความขัดแย้งด้านการบริหารจัดการน้ำ 5.1 ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจึงทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในการใช้แหล่งน้ำร่วมกัน			
5.2 หน่วยงานราชการเข้าไปพัฒนาแหล่งน้ำจ่ายค่าชดเชยไม่เหมาะสม			
5.3 ที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ หากทางราชการเข้าไปพัฒนาไม่ควรได้รับค่าชดเชย			
5.4 ในพื้นที่ไม่มีกลุ่มเครือข่ายผู้ใช้น้ำ จึงทำให้เกิดความขัดแย้งด้านการจัดสรรน้ำ			
5.5 การเพิ่มของประชากรทำให้เกิดการบุกรุกที่ดินสาธารณะที่เป็นแหล่งน้ำ			
5.6 พื้นที่แหล่งน้ำมีน้อยกว่าพื้นที่ทางการเกษตร ควรจัดหาแหล่งน้ำเพิ่ม			

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

5.7 ในช่วงหน้าแล้งหมู่บ้านต้นน้ำกักเก็บน้ำไว้ ทำให้หมู่บ้านท้ายน้ำมีน้ำไม่พอใช้			
5.8 การขุดลอกตะกอนในแม่น้ำปัตตานี ทำให้ชาวบ้านไม่พอใจเพราะทำให้ตลิ่งพัง			

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

1 หมายถึง ระดับความคิดเห็น (เห็นด้วย)

0 หมายถึง ระดับความคิดเห็น (ไม่เห็นด้วย)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น		
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	รหัสค่าตัวแปร
1. การกำหนดปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข			
1.1 ท่านมีส่วนร่วมในการรวบรวมปัญหา และสาเหตุของการเกิดปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในพื้นที่			
1.2 ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา			
1.3 ท่านมีส่วนนำความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน			
1.4 ท่านทราบสภาพพื้นที่และข้อมูลการเกิดภัยเป็นอย่างดี เช่นพื้นที่ภัยแล้ง พื้นที่น้ำท่วม			
2. การร่วมรับประโยชน์			
2.1 ท่านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆโดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนใดๆ			
2.2 ท่านเข้ามามีส่วนร่วมต่างๆ เพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม			
2.3 ท่านเข้ามามีส่วนร่วมต่างๆ เพราะคาดว่าตนเองจะได้รับประโยชน์ตอบแทน			
2.4 ท่านเข้ามามีส่วนร่วมต่างๆ เพราะเห็นว่าชุมชนจะได้รับประโยชน์			
3. การตัดสินใจเลือก และวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา			
3.1 ท่านมีส่วนในการเสนอ หรือตัดสินใจเลือกแผนดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ			
3.2 ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดหรือจัดลำดับ ความสำคัญโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำของชุมชน			

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น		
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	รหัสค่าตัวแปร
3.3 ท่านมีส่วนในการชักชวนสมาชิกเข้าร่วมประชุมแสดงความเห็นการแก้ปัญหาความเดือดร้อนด้านทรัพยากรน้ำ			
3.4 ท่านมีส่วนร่วมในการประชุม หรือวางแผนการปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ			
4. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน 4.1 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดหาแหล่งน้ำ พัฒนา ซ่อมแซมและรักษาคุณภาพน้ำใน ชุมชน			
4.2 ท่านมีส่วนร่วมในการรณรงค์ เสวนาในชุมชนและได้แสดงความคิดเห็นการ ใช้น้ำ อย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย หรือเกิดการสูญเปล่าน้อยที่สุด			
4.3 ท่านมีส่วนร่วมในการประสาน ไกล่เกลี่ยปัญหา เพื่อกิจกรรมหรือการพัฒนาทรัพยากรน้ำ			
4.4โครงการด้านทรัพยากรน้ำในพื้นที่ท่าน มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า เพื่อเตรียมรองรับปัญหา.ในอนาคต			
4.5 ท่านคัดเลือกแผนดำเนินกิจกรรม โดยพิจารณาถึงประโยชน์ที่ชุมชนต้องการมากที่สุด			
4.6 ท่านพร้อมเสียสละเวลา กำลังกาย กำลังทรัพย์ ในการ ดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน			
5. การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา 5.1 ท่านมีความประสงค์เข้าร่วมประชุม ประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการด้านทรัพยากรน้ำในชุมชน			
5.2 ท่านมีส่วนในการติดตาม แก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำให้ตรงกับความต้องการชุมชน			
5.3 โครงการที่ได้ดำเนินการแล้วในชุมชน ส่วนใหญ่ มีประโยชน์ตรงกับความต้องการและแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็น			

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

5.4 ท่านชักชวนเพื่อนบ้านให้สังเกตดูการเปลี่ยนแปลงของปริมาณและคุณภาพแหล่งทรัพยากรน้ำในชุมชน			

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ ในการเข้ามามีส่วนร่วมการบริหารทรัพยากรน้ำ

(/) ท่านมีปัญหาอะไรบ้างในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ

( ) 4.1 การไม่ทราบเป้าหมายของการเข้าไปมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ.....

.....

( ) 4.2 นิสัยส่วนตัวไม่ชอบการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ข้อเสนอแนะ.....

.....

( ) 4.3 ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน

ข้อเสนอแนะ.....

.....

( ) 4.4 การเข้าไปมีส่วนร่วมมีผลทำให้ตนเองเดือดร้อน หรือยุ่งยากเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ.....

.....

( ) 4.5 ความไม่พร้อมในทางเศรษฐกิจ ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว

ข้อเสนอแนะ.....

.....

( ) 4.6 ไม่มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ.....

.....

( ) 4.7 การเข้าไปมีส่วนร่วมมีความสามารถไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะ.....

.....

( ) 4.8 ทางราชการไม่มีการสนับสนุน ประชาสัมพันธ์ในการให้เข้าไปมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ.....

.....

( ) 4.9 อื่น ๆ (โปรดระบุ) ……..……..

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ขอขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดียิ่ง

ปรีชา กระจ่างลิขิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กัญญา จาอ้าย. (2549). **การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนสันกลาง อำเภอสันกำแพงจังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมสุขภาพ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กันยา สุวรรณแสง. (2544). **จิตวิทยาทั่วไป.** พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ : รวมสาส์น.

กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครยะลา. (2553). **สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลนครยะลา.** ยะลา.

กรมควบคุมมลพิษ. (2552). **มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมน้ำบริโภค.** **http://www.pcd.go.th/info_serv/reg_water01.html**. (18 กันยายน 2553)

จิราภา เต็งไตรรัตน์. (2543). **จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดวงเดือน ศาสตราภัทร. (2546). “การเรียนรู้” **สารานุกรมศึกษาศาสตร์.** (ฉบับที่ 28), 82-92.

ทิศนา แขมมณี, พิมพันธ์ เดชะคุปต์, วรวรรณ เหมชะญาติ, อรชา ตุลานันท์ และชนาธิป พรกุล. (2544). **การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน** : กรณีศึกษาวชิราวุธวิทยาลัย : รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เทพชัย อริยะพันธุ์. (2543). **ศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการป้องกันน้ำเสีย :** ศึกษากรณีเขตตำบลตลิ่งชัน เขตตำบลท่าสาป เขตตำบลสะเตง จังหวัดยะลา มหาวิทยาลัย:คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพฯ

นีออน พิณประดิษฐ์.(2545). **จริยธรรม:ทฤษฎีพัฒนาและรูปแบบการพัฒนา.** ขอนแก่น:คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

นีออน พิณประดิษฐ์.(2545). **สิ่งแวดล้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา.

บัณฑิต เอื้อวัฒนานุกูล. (2544). **การมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาศูนย์วัสดุรีไซเคิลชุมชนและธนาคารชุมชน เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร**. รายงานการศึกษาฉบับที่ 2 สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า.

ปานกมล พิสิฐอรรฐกุล. (2546). **การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน** http://www.ldd.go.th/Thai-html/05022007/PDF/PDF01/006.pdf [20 สิงหาคม 2553].

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

พงศ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2542). **พฤติกรรมกลุ่ม**. กรุงเทพฯ : วิสิทธ์พัฒนา.

พัชรี สิโรรส และคณะ. (2546). **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน.** กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มาลี จุฑา. (2544). **การประยุกต์จิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ์.

มนตรี สุวรรณมนตรี. (2544). "การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนา : เทคนิคการพัฒนาชุมชนรอบแหล่งผลิตไฟฟ้า" **การไฟฟ้าฝ่ายผลิต.** ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2544), 3-9.

วันชัย วัฒนศัพท์, ผู้แปล. (2545). **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน.** เขียนโดย เจมส์ แอล เครย์ตัน. พิมพ์ครั้งที่ 3 ศูนย์สันติวิธีเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า. ขอนแก่น: ศิริภัณฑ์ ออฟเซ็ท.

วิชิต เรืองแป้น, อีสมาแอ กาเต๊ะ, นุมาน หะยีมะแซ และดวงพร หนูจันทร์. (2551). **รายงานการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำปัตตานี.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

วราลักษณ์ ไชยทัพ. (2544). **การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม**. เชียงใหม่.

ศรชัย มูลคำ, (บก.) (2546). **ความรู้สิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด. (2537). "น้ำ: ขาดแคลนน้ำหรือจัดการ". สมุดปกขาวทีดีอาร์**ไอ** ฉบับที่ 8 เดือนมิถุนายน 2537 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพฯ.

สุรไกร วังสการ. (2548). **การพัฒนาแผนการอบรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535** [Online]. เข้าถึงได้จาก: http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%a136/%a136-20-9999-update.pdf [20 สิงหาคม 2553].

นายสุวรรณ์ เพ็ชรรัตน์. (2552) **การศึกษาระบบผลิตและคุณภาพน้ำประปาผิวดินพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว** อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น

ยุทธศิลป์ สุวรรณวงศ์. (2547). **ความคิดเห็นของชาวเขาต่อการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตลุ่มน้ำแม่แพลม.** วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ราตรี ภารา. (2542). **ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.** กรุงเทพฯ : ทิพยวิสุทธิ์

ภาษาอังกฤษ

Allport, G.W. (1954). **The Historical Background of Moderelp n Social Psychology, In G.** Lindzey(ed.) Haudbook lf Social Psychology,Vol. I, Cambridge. Mass.:Addison-Wesley.

Krejeic and morgan d w (1962). **Individual in Society,** New York : Mcgraw-Hill

Roseland,Mark. (1992). **Toward Sustainable Communities, Dissertation Thesis Ph.D.British Columbia** : The University of British Columbia.Photocopied.Chicago :

Merium-Webster, Incorporated, (1993), pp. 105.

Lobo, Crispino and Kochendorfer-Lucius. Gudrun. (1995). **The Rain Decided to Help : Participatory Watershed Management in the State of Maharashtra, India** Washington D.C.:The World Bank.

Sreedevi, TK. (2004)**. Adarsha Watershed in Kothapally : Understanding the Driver of Higher Impact. Andha Pradesh** : Intematonal Crops Researcl Semi-Arid Tropics.

Sharma, P.N. and others. (1997). **Participatory Process for Integrate Watershed Management Himalayan Watershed Management**. Kathmandu : participaton Management Training in Asia (PWMTA) program

Republic of South Africa, Department of Water Affairs and Forestry. (1996) . **Discussion Document: Water Law Principles. South Africa.**

Meinzen-Dick,(1997).R.,M.Mendoza,L.Sadoulet, G. Abiad-Shields, and A. Subramanian.

Holden, P., and M. Thobani. (1995). **Tradeable Water Rights: A Property Rights Approach to Improving Water Use and Promoting Investment**, *Cuadernos de Economia*, 97, December.

Rosegrant, M.W. and H.P. Binswanger. (1994). **"Markets in tradable water rights: Potential for efficiency gains in developing-country water resource allocation."** World Development 22 (11): 1613-1625.

Randall, A. (1981). **"Property Entitlements and Pricing Policies for a Maturing Water Economy."** Australian Journal of Agricultura Economics, 25:195-212.

Yoder R. (1994). **Locally managed irrigation systems: essential tasks and implications for assistance, management transfer and turnover programs.** Colombo: International Irrigation Management Institute.

Watson and Glenn D (1994). **Water and sanitation associations: review and best practice**. Paper prepared for World Bank Water Resources Seminar, Lansdowne, VA, December 13 – 15.

Coward, E. W., Jr. (1986). **Direct or indirect alternatives for irrigation investment and the creation of property.** In Irrigation Investment, technology and management strategies for development, ed. K. W. Easter, 225-244. Boulder, CD: Westview Press.

Meinzen-Dick, R., and M. Mendoza. (1996). **Alternative Water Allocation Mechanisms Indian and International Experiences.** *Economic and Political Weekly*, XXXXI:A25-A30, March 30.

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา